

Guidi Antonii Albanesii Aphorismorum Hippocratis expositio peripatetica.

Contributors

Albanese, Guido Antonio, -1657.
Hippocrates. Aphorisms.
Leonico, Niccolò, 1428-1524

Publication/Creation

Patavii : Typis Pauli Frambotti, 1649.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mfpaxwpe>

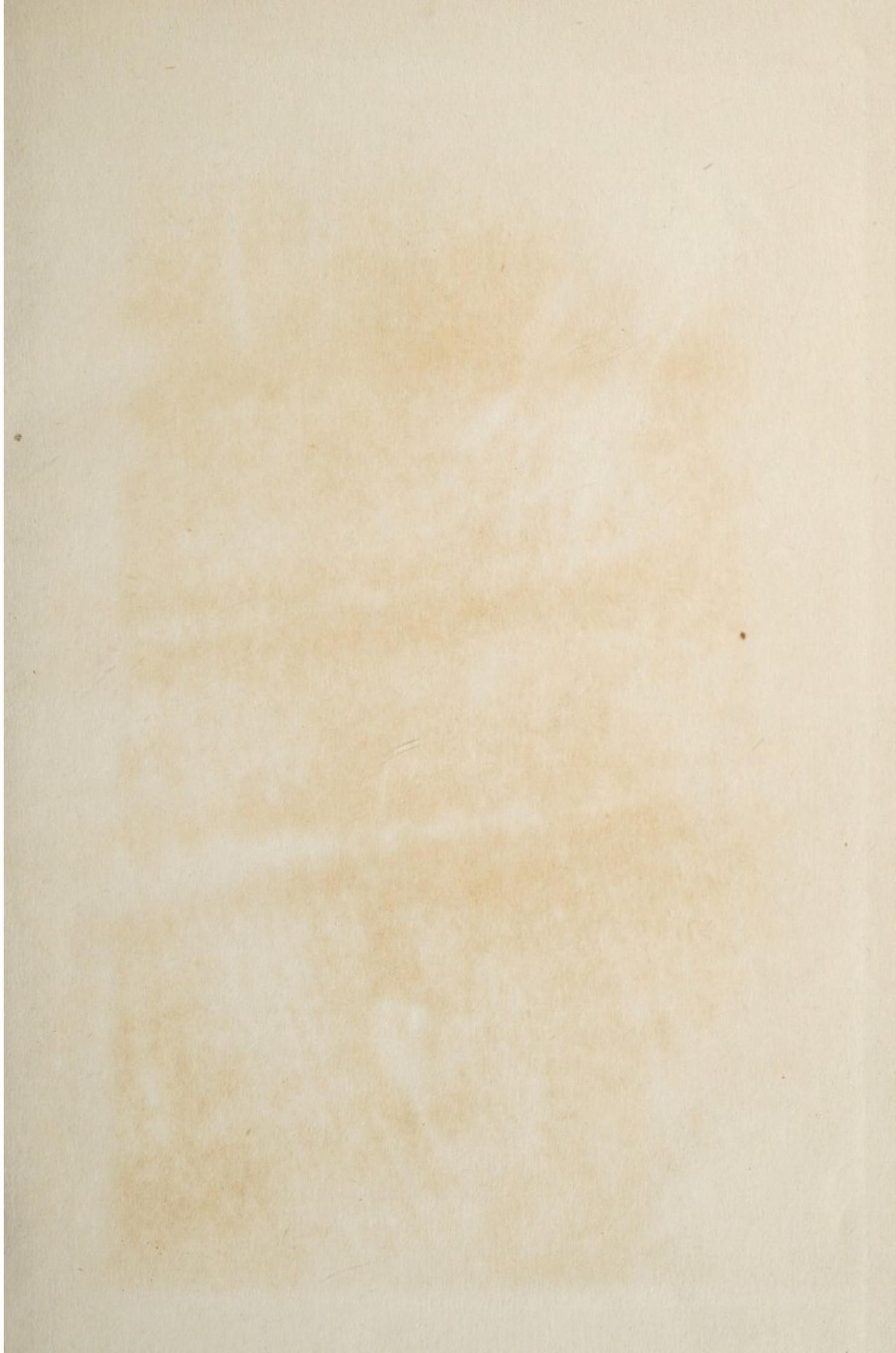
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30762637>

John Blyden XI
GVIDI ANTONII
ALBANESII
PATAVINI

In Patrio Lyceo Medici Theorici
Ordinarii.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS
EXPOSITIO PERIPATETICA

Ad Illustrissimos, & Excellentissimos

PETRV M SAGREDVM Diui Marci Procuratorem.

HIERONYMV M LANDVM Equitem.

FRANCISCV M MICHAELIV M.

Rei Literariæ III Viros.

SOCIETY OF LONDON
MEDICAL

PATAVII, Typis Pauli Frambotti Bibliopolæ
Superiorum permissu. 1649.

Illustrissimis & Excellentiss.

PETRO SAGREDO

DIVI MARCI PROCURATORI,

HIERONYMO LANDO

EQUITI,

FRAN.^{co} MICHAELIO^o

REI LITERARIÆ III VIRIS

Guidus Antonius Albanus.

*Atuit domestica securitate:
hoc opus, Amplissimi Se-
natores, nec quamquam
longo excussum labore, erat:
subiturum alieni pondera iu-
dicij, nisi studiosorum conten-
dentium legere, quæ audie-
rant, subita persuasione flu-
xisset. Istud igitur quale-
cumque sit, Vobis dono. Ve-
stris enim augustis auspicijs natum, Vestris etiam edi de-
luit, ut famam non timeret. Quare inter alta pacis*

Et belli negotia, quibus Vos pro Serenissima Republica
omnes vestras curas impenditis, breue aliquod spatium
studijs meis lubentes concedite, imitatione excellentium
Principum, qui Philosophia vel in ipsis castris inter me-
menta rerum operam nauarunt. Sic nanque mihi videtur
hoc et precium meorum laborum, et testimonium praesentis
in vos obsequij composuisse. Valete diu.

E Q V I T I

FRAN. MICHAELIS

R. B. T. T. R. A. R. I. E. I. I. V. R. I. S.

Guido Antonius Albinus

FRAN. MICHAELIS

COLLECTORI.

Lurimi commentati sunt Aphorismos Hippocratis, utpote totius artis Medicæ opus præstantissimum. Multi ante Galenum: & tamen ipse, quod sic videretur meliora moliturus, idem præstitit. Plures ab ipso, donec corruptis doctrinis in aliorum dictorum indices facerent compositiones. Mihi consilium est puris & congruis sensibus eosdem amplecti, unde nec veritatis via deturber, nec segniter aliena vestigia persequar, si non meliora, saltem promitto parem diligentiam, studiaque sapientiæ in Aristotele consumpta, quem propria dogmata cum Hippocrate communicasse Lib. de Naturalibus Facultatibus secundo vel ipse fatetur Galenus. Ea erit methodus, ut primo æquivocatione verborum sublata conclusionem sensumque dictorum interprete Nicolao Leonicensi exponam: quæ dein argumentis confirmem, eversis demum quæ in contrarium obiectari possent. Hæ primæ partes erunt, quibus cæteras adjiciam, si de harum fama benè meritis in reliquum vitæ successero.

6
HIPPOCRATIS COI
APHORISMORVM

LIB. PRIMVS.

APHORISME dicuntur sententię separataę, nullum habentes essentialē commercium ad inuicem. Et bene. quia ad sui conclusionem non egent præcedente, nec subsequente, & eorum nomen est deductũ à verbo Græco Ἀφορισμο, quod apud eos idē significat, ac Latinis Separo: ut cum ratione Auerroes cum cæteris Arabibus, quos primi posteriorum secuti sũt, appellauerit istud opus Sermonum separatorum: quam sermonis separationem etiam Gale. & Philotheus proposuerunt in suis huius doctrinæ definitionibus, licet breuitatē sermonis, quę hanc de necessitate consequitur, dum excludit verba connectentia, videantur magis profecuti. Hinc habeatur ratio, cur expositio mea non laboret in connexionē. Eorum Auct̃or dicitur Hippocrates Cōus, ab insula Coo in mari Icario sita, cuius genealogia nihil operis, aut medicinæ exponit. Objici bene potest: quod non dicat titulus, de qua re sint istę sententię, cum esset magis necessarium scitu istud, quam quod essent separataę. Sed forsitan hoc secutum est, quia titulus non fuerit Auct̃oris, sed a posteris appositus, postquam factum erat a deo celebre nomen Hipp. & horum Aphorismorum, ut pro noto haberetur illum esse Medicum, & istos de re medica...

LIBER

LIBER PRIMVS.

APHOR. I.

*Vita brevis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculoso-
sum, iudicium difficile. Nec solum se ipsum præstare oportet
opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.*

Vita nomen licet improprie dicatur de loco, & de modo viuendi, nunc tamen accipitur proprie pro ipso viuere nostro, ut patet ex eo, quod vita dicitur breuis, dum comparatur ad artem. *Ars* autem est habitus intellectus conceptus ex varijs memorijs eorundem euentuum in operationibus, directus ad simile operandum. *Occasio* vero dicitur tempus opportunum ad agendum. *Præceps* autem vocatur omne quod breuissimo tempore mouetur, trãsit, & labitur. *Experimentum* modo sonat ipsum experiri, quod est adhibere aliquid in opere, de cuius fine non sit certitudo. *Periculoso* autem quod potest æque habere bonum, ac malum finem. *Iudicium* vero est cognitio discursiua. Et *Difficile* dicitur quod nisi cum labore & contrarietate peragitur. *Assidentes* modo appellantur, qui ægris adstant, facturi pro eis illa quibus ipsi ex ægritudine sibi nõ sufficiunt. *Exteriora* demum dicuntur quæcumque sunt extra id, de quo sermo est, & propterea nunc important cuncta, quæ sunt extra ægros, quæque non possunt ab ipsis, nec assidentibus, nec minus Medico regulari, vt aer, aliaque contingentia.

Quibus sic sonantibus verbis, licet Gal. quem plerique sequuntur, eliciat duas conclusiones: quarum prima dicat, homines singulos parum viuere, in respectu ad tempus re-
qui-

quisitum inuentioni artis medendi, quod longum sequitur, quia exigit occasionem, seu opportunitatem ad operandum quæ in medicina minime constat. Nam corpus humanum est in iugi mutatione, vt non appareat idem in sero quod erat in mane, & si constaret etiam occasio, requiritur postea ipsum experiri, quod cum non habeat finem certum, per multos & repetitos actus debet securari, & si misso experimento fiat refugium ad iudicium seu discursum, illud non minorem exigit temporis longitudinem, quia postulat omnis naturæ cognitionem, quæ aut haberi nequit. cum & sapientiæ professores non concordant, aut non in vnius hominis vita. Secunda vero conclusio innuit, sententias, in isto opere contentas verificatum iri, dummodo æger, & qui ei adstant, & quæ extra illum sunt, aer, animi affectus, & contingentia non contrauenerint.

Sed quia ista secunda conclusio videtur non a prepositis verbis, sed longe ulterioribus petita; Ego illam non recipio. vnde dico, & in reliquis verbis Aphor. Hippocratem persistere in prima conclusione, qui si primo dixit medicinam esse longæ inuentionis ex parte medici, qui concurrit data opportunitate, experiundo, & iudicando. prosequitur modo monstrare eius longitudinem ex parte aliorum, quæ in opere medico concurrunt, vti est æger admissurus medici tentamina, assidentes cooperaturi, aer ipse circumstantans, omniaque contingentia, quorum aliquo contraueniente, scilicet non obediente ægro, aut non secundantibus assidentibus, aut contraueniente aere, aliove in contrarium contingente, non sequetur effectus a medico recto iudicio, aut ex alio effectu speratus. Hinc non poterit firmari memoria eiusdem, & nunquam dissimilis effectus, quæ est artis principium, & a qua elicitur artificiosum præceptum.

Hanc autem inuentionis medicinæ longitudinem notasse Hip. inquit Galen. vt innueret vnicuique necessitatem scribendi quidquid artis inuenerint, vt sic cæteris fatientibus medicina cresceret, & tandem perficeretur. Sed addo ego, admoneret etiam scribendum esse sibi que fuisse breuiter, & separatim, iuxta occasiones inuentionis, que sicut sine ordine veniunt, ita possunt & sine connexionem scribi.

Obiici potest autem, quod non dicat de qua vita, nec de qua arte loquatur; Sed resoluitur, quia de vita quæ est capax artis, & sic de humana, & de arte, in qua habet partem suam æger, & assidentes, hæc autem est medica.

APHOR. II.

In Perturbationibus ventris, & vomitibus spontaneis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt: sin minus contra. Sic & vasorum inanitiõ si talis fiat qualis fieri debet, confert, & bene tolerant: sin minus contra. Inspicere itaque oportet, & regionem, & tempus & etatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

Perturbationes ventris vocasse Hipp. alui fluores, & ego cum Gal. aliisque concipio, si quidem in eis rugit, dolet, & turbari videtur venter, sicut credo per Vomitus voluisse euacuationes ex ore, sed quæ fiunt tantummodo compresso, & veluti sursum conuerso ventre, & per Spontanea quæ veniunt per se, & sine causa externa, bene de finiente Arist. spontaneum cuius principium est intrinsecum. Sed per Talia quali adubito an has & illas materias è corpore venientes, prout cum Gal. communiter recipitur, vel hæc, &
B   illa

illa corpora nostra, à quibus materiæ veniunt, Nam per ista vocabula illa sunt accipienda, quæ possunt dici proprie *Tolerare*, prout dicitur in tex. sed non possunt dici proprie materiæ tolerare, bene quidem corpora. Similiter per hæc vocabula sunt accipienda ea quæ proprie possunt dici *Purgari*, hæc autem sunt corpora, & non materiæ, nam purgari idem importat ac moueri, ut purum reddatur: mouetur autem ad puritatem, & esse purum, non materia, quæ exit, sed corpus quod remanet, & quod prius ab illa materia erat redditum impurum, sic Hipp. aliquando hoc nomen impuri dedit corporibus, ut in Aph. decimo secundi Libri, nunquam autem materiæ. & addo quod quando Hipp. voluit intelligere motum materierum, usus est non vocabulo purgari, sed alio, sic in xxiii. Aph. huius lib., dum habet similem conclusionem, sed de materiæbus, utitur nomine deiectionum, & verbo deiici, & in xxiv. seruans idem propositum, utitur verbo duci. Sed clarius in Aph. ii. quarti lib., considerans euacuationes, quas inquit Medicus pharmaco, seu medicamento, quas propterea medicationes appellat, dum eas dirigit ad materias, inquit si talia educantur. Quod etiam *Vasorum Inanitionem*, intellexerit Hipp. cuiusuis, & a quocumque loco corporis euacuationem, non admitto, quia nunquam Hipp. appellauit vasa ventriculum, aut intestina, unde ducitur materia in vomitu, aut deiectione, sed bene venas magnas, aut minores, ac minimas, quæ deplentur hæmorrhagiis, exercitio, & ieiuniis; prout his vocibus in hac significatione usus est in lib. de ratione victus in acutis, & proxime ab Hipp. usus est etiam Erasistratus, prout refertur a Gal. in lib. de venæ sect. aduersus eum, sicut, & ipse Gal. in commento sequentis easdem accipit in eadem venarum significatione. Sic, & illud verbum *Fiat* quod Gal. & plerique

rique adscribunt medico, Ego absolute, & tanquam a principio interno recipio, quia quod est absolute, & sine concordantia prolatum, debet etiam simpliciter, & per se accipi, & illa dictio *Sic* importat similitudinem debere esse cum vasorum inanitione, quæ proponitur, & ventris perturbatione, ac vomitu, quæ fuere proposita; Sed nulla potest esse similitudo, nisi ista vasorum inanitio sit æque spontanea, prout illæ prius propositæ. Dissentio demum in eo, quod Hipp. proposuerit in casibus citatis inspiciendas esse regiones, ætates, anni tempora, & morbos, ut inde, dignoscantur materiæ in corpore peccantes, Nimis enim communes materierum causæ, atque inde communissima signa existunt, cum in quacumque ætate, sicut in omni regione, & tempore, omnia genera morborum, & ex omni materiæ genere contingant; Morbique ipsi non ab una sola materia procedant, ut propterea ista paruum vim habeant in significandis determinatis materiebus è corpore ducendis. Et quod maius est, dictum illud Hipp. in fine tex. *In quibus conueniat, aut non* demonstrat, supradicta non fuisse proposita tanquam significatiua materierum educendarum, sed tanquam demonstratiua opportunæ, & proficuae secuturae euacuationis, alicuius de supra propositis. Ut propterea concludam Hipp. in isto Aph. monere medicum, ne rectam habeat, & probet, quamcumque viderit è corpore spontaneam eruptionem, siue illa sit ex inferna aluo turbato ventre, quæ frequentissima est, siue ex ore ventre eodem fursum conuerso, quæ non raro contingit, seu ex apertis venit, quæ aliquoties visitur, siue ex iugis instituta inedia, aut labore; sed solum eas quæ sequentur in corporibus, talibus existentibus regione, ætate, anni tempore, & morbo, qualibus puris reddendis conuenit, & inde confert illa eruptio, & illam inde corpora eadem

facile tolerant, non autem illas quas viderit è contra fe-
qui in corpore tali ex regione, aut ætate, aut tempore, aut
morbo, quali iuxta horum aliquid non conuenit, nec pro-
pterea conferret euacuatio illa, nec eam facile illud tole-
rabit, ut itaque dignoscat, quænam corpora sint apta, &
quibus sint futura proficua aliqua de prædictis spontaneis
irruptionibus, debet medicus obseruare ætatem, regionem,
tempus anni, & morbos; sunt enim de morbis surditas, ex-
pli gratia, cui confert alui fluor, ut obseruauit etiam Hip. in
Aph. xxix. quarti libri. et tabes, cui non confert: ut no-
tauit in xiv. quinti, sic alui longum profluuium ut signauit
in xv. sexti vomitus soluit, & tuberculi interni eruptioni
ac ileo vomitus malus ex Aph. iix. & x. septimi & Hæmor-
rhagia ipsa deficientibus mensibus utilis in Aph. xxxiii.
quinti, & insaniam soluit ex Aph. xxi. sexti, Nocet autem a-
qua inter cutem laborantibus, aliisque affectibus in quibus
adducere Hip. superfluum est, & inedia morbis a plenitudi-
ne utilis contrariis vero nocua. Sunt etiam de ætatibus
prima cuius morbos facile tollit alui fluor, aut vomitus, se-
cunda quæ hæmorrhagiis leuatur, sicut ultima a quacumq;
euacuatione resoluitur. Et rationabile est varias regiones
varias habere euacuationes, proficuas, & anni tēpora simi-
liter, nā æstate potius vomitu, hieme vero deiectione, vere
hæmorrhagia æstate sudore morbi soluuntur.

APHOR. III.

*Habitus exercitatorum qui ad summum bonitatis attingunt, peri-
culosi, si in extremo constiterint, neque enim possunt in eodem
permanere neque quiescere. Cum vero non quiescant neque pos-
sint proficere in melius, reliquum est igitur ut decidant in dete-
rius. His de causis bonum habitum statim soluere expedit ut
corpus rursus nutriri incipiat. Neque compressiones ad extre-
mum*

num ducende: periculosum enim, sed qualis fuerit natura eius qui debet perferre ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes quæ ad extremum deducunt sunt periculose, & rursus refectiones cum extrema fuerint periculose.

H *Abitus* dicitur qualitas corporis, aut animi, seu modus se habendi, aut existendi, unde determinatur talis, aut alius, ab eo vocabulo, quod adiungitur, sic alius est habitus fabri, alius militis. modo nunc determinatur vocabulo exercitati. erant autem *Exercitati*, homines qui proferebantur antiquitus in gymnasiis græcorum, unde etiam gymnastæ dicebantur, & in palestris Latinorum, ad monstrandos varios roboris actus, præcipue in lucta: in quibus, ut maxime valerent, curabant virium robur, quod cum videatur consistere in plenitudine corporis, plurimo sumpto alimento ad turgidas dimensiones sua corpora deducebant. Hinc *Summum bonitatis* eorum erat ultima plenitudo ipsis expetita, tanquam finis suæ professionis. *Soluere* itaque bonum habitum erit tollere plenitudinem. *Periculosum* vero ut dictum est in præcedenti, cum sit quod potest habere bonum æque, ac malum finem, malusque finis hominum sit mors, aut ægritudo, habitus exercitatorum dicentur periculosi, qui possint finire in mortem violentam, aut in morbum. *Compressiones* autem erunt actus, vnde corpora compressa, & diminuta reddentur, qui est idem ac extenuatio.

Quibus sic significantibus vocibus, licet Gal. quem cæteri sequuti sunt, dicat Hip. hic duas habere conclusiones, quarum prima referatur ad homines solos exercitados altera vero sit de euacuatione & repletionem in uniuersali. Ego existimo primam esse non solummodo exercitatorum cõsultricem, sed & omnium aliorum, qui more exercitatorũ

concedentes deuenerint ad ultimam plenitudinem paleſtricam ſupradictam. Quod arguo primum, ex eo, quod non erant tot, tantique momenti homines exercitati, ut eorum particulare regimen debuiffet ſcribere Hip.; ſecundo ex illo, quod nomen habitus ut dictum eſt, importat modum exiſtendi corporis, non autem ipſum corpus, & ita corpulentiam qualis eſt exercitatorum, non autem ipſam; & tertio ex eo, quod, dum conſulit Hip. eſſe ſoluendos tales, non dicit eorum corpora, ſed inquit bonum habitum, hic autem poteſt eſſe etiam in aliquo de non exercitatis, immo de ſedentariis; & quarto ex eo, quod, ratio, qua conſulit Hipp. horum habitum ſoluere, non eſt propter eſſe corporum exercitatorum, ſed propter eſſe nimiũ plena, talia autem fieri poſſunt quæcumque ſana nimium comederint, etiam ſi in paleſtris non ſe exercuerint; firmatque opinionem meam Celfus, in ſecundo de *Re Medica* cap. II. quo loci veluti referens hunc Aph. dixit, *Ergo ſi quis plenior, ſpecioſior, & coloratior factus eſt, ſuſpecta habere iſta ſua bona debet, quæ quia neque in eodem ſtatu ſubiſtere, neque ulterius progredi poſſunt, ferè retro quaſi ruina quadam reuoluuntur*, quibus verbis admonet non modo periculofam eſſe vltimam corporis plenitudinem, quam poſſit aliquis acquirere in humana ſpecie, ſed etiam vltimam, quam quiſque poteſt adipiſci in ſua indiuidualitate, ita ut ſubiectus fiat periculo mortis, aut morbi, qui plenior ſit factus plurimis hominũ, & qui plenior ſe ipſo iam ſano degente.

Erit ergo conſuſio prima, quod homines, qui deuenerint ad plenitudinem corporis maiorem quam conquirere poſſunt, cum non valeant in ea manere quia ex conſuetudine comedunt ad maiorem repletionem, neque poſſint in maiorem plenitudinem proficere, quia iam ſunt in ultima, ultra quam alia non eſt, nam facultates animæ ſunt fini-

tæ, & dimensiones itidem corporum suos terminos habēt, non modo específicos, virtute quorum nullus homo attingit magnitudinem elephantis, nec consistit in magnitudine formicæ, sed etiam indiuiduales, iuxta quos unicuique est propria magnitudo, & plenitudo. debent ergo moueri in deterius scilicet in morbum, aut mortem; in morbum aut crepaturæ alicuius venarum magnarum, nimio eas inflante sanguine, aut putredinis humorum crescentibus jis supra caloris animæ dominium; in mortem vero obstructis, aut compressis nimia substantia viis spiritus ad suffocationem, qualis accidit omnibus ignitis conclusis sine spiritu. Non sunt tamen extenuandi ad extremum, quia ultima extenuatio sicut ultima repletio est periculosa, & si ista morbis propositis, illa aliis infra proponendis, sed sunt exsoluendi ad illum terminum, quem tolerare possint, hoc est reducendi ad pristinam tenuitatem, in qua sani prius viuebant. Modi autem extenuandi varii sunt. Vnus est nullo superaddito alimento, cū calor noster iugiter extenuet, ipsa scilicet inedia, sed hic modus lentus est. Alter est maior, procurata per calorem corporis ulteriorem, eiusdem resolutio, qualis accidit per exercitium, & laborem corporis, qui paulo citius proposita inedia procedit. Alius est adhuc citior citato sudore, urina, vomitu, aut egestione, dum quæ humiditas erat processura in substantias corporis viuentis, demitur. Et cum præcipua materia refectiois sit ex eo quod continetur in venis, hinc citissima extenuatio accidit ex apertis eis ac sanguine misso. Cum itaque extenuatio maxime sequatur ad euacuationem, & præcipue sanguinis, hinc Gal. & cæteri posteriorū cū illo, per resolutionem habituum exercitatorum proposuerunt euacuationem, plurimique crediderunt sanguinis ductionem ex eo quod Hipp. dicit *Statim*, sed hoc statim potest acapi
de

de initio extenuandi etiam, unde ego explico istam extenuationem esse ineundam inedia, exercitio, pharmaco, aut sanguine misso iuxta quod videbitur magis, aut minus esse momentaneum periculum. Altera itaque huius Aph. conclusio erit quod sicut repletio ad extremum est periculosa, ita & omnis extenuatio, præsertim euacuatione facta si fuerit ad ultimum, erit periculosa: Pericula autem sunt, aut subita defectio, aut imbecillitas quæ omnibus morbis submittit.

APHOR. IV.

Victus tenuis, & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis vero in quibus non conuenit periculosus. Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis est, nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt graues sunt.

QUod nomine *uictus* intellexerit Hipp. usum alimenterum recipio & ego cum Galen. & aliis, nam illud importat quidem usum omnium, quæ sunt necessaria ad hominis vitam, sed præcipue eorum, quæ regi possunt ad eius arbitrium, hæc autem sunt alimenta; dicitur autem hic alimentorum usus talis, aut alius, prout talia, aut alia sunt ipsa alimenta, sed quod per *tenuem* intelligat illū, unde corpora solummodo extenuantur, ut inquit Gal. & communiter recipitur, non probo, quia nomen tenuis primo, & proprie importat modum substantiæ oppositum crassæ, crassa autem alimentalis, cum sit solida, quæ & masticabilis dicitur, tenuis erit quæ forbilis, & potulenta; Suadetque mihi hanc intelligentiam primum Hipp. qui omnem uictum tenuem facit forbilem, ut ptisana, aut potulentum, uti hidromel. Secundo Arabes medici, qui & ipsi uictum tenuem

tenuem dicebant ptisanam, aquamq; saccharitam, quam iuleb vocabant. Et demum nostrates, qui licet uberius nutriant, tamen in victu tenui alimenta diluunt contusa carne cum iure, aut intrito pane in eodem ad formam forbitionis, aut concusso, & inde in iure liquato oui vitello, aut succo carnis per ignem stillato ad formam potionis. Non enim factus est usquam, aut unquam victus tenuis sola quãtitate diminuta esculentorum, prout sufficeret ad hoc, ut inde corpora extenuarentur, sed factus est liquidus, non modo ut inquit Hipp. in lib. de veteri medicina, vt valenti nutrimento per admistionem aquæ, quæ non nutrit, minueretur vis nutritiua, & inde minus distracta ad eius coctionem natura plus vacaret coctioni materiæ facientis morbos acutos. sunt enim illi omnium maxime a materia procedentes. sed vt æque repleretur venter, ac si ingessisset consuetam quantitatem, & etiam ut facilius deglutiretur. facilius enim descendunt in stomachum liquida, quæ non egent confectioe dentium, & ut citior fieret cõcoctio, ac refectio. citius enim concoquuntur liquida, quia propter humiditatem sunt magis transmutabilia. Erit ergo victus tenuis diluta alimentorum ratio, ac proinde facilius deglutibilis, coctilisque, sed minus nutritiua.

Quod etiam per verbum illud *Exquisitus* sit intelligendus unus gradus istius victus rationis attenuatæ, & attenuantis admittere non possum. Nã illud est nomen adiectiuum, quod importat electionem ex multis. unde exquisitus erit selectorum alimentorum usus; confirmatque me in isto sensu illa particula coniunctiua. *Et*, quæ demonstrat illud esse nomen adiectiuum, eodem modo, quo erat nomen tenuis, & non aduerbiale, & graduale. Et adhuc magis firmat Hipp. qui quando voluit uti simili vocabulo aduerbialiter, usus est prorsus alia dictione, ut in Aph. vi. Hinc

pater quod exquisitus cibus non sit de necessitate tenuis, sed tenuis sit exquisitus. Nā Græci ex solo hordeo, & melle illum conficiebant, sicut Arabes ex eodē hordeo & saccharo fecerunt; & nostrates ex aliquibus carnibus, & ouorum vitellis, præter panem, & hordeum, conficiunt. *Morbos* autem *Longos* dixerunt Antiqui, ut dicimus, & nos illos, qui durant per menses, & annos; *Acutos* vero, prout describit Hip. in lib. primo de Ratione victus in acutis tex. VIII. quorum vi plurimi pereunt, quiq; ut dicebat in Aph. XIX. Secundi lib. non habent omnino certas prædictiones salutis, & mortis, & quos in Aph. XXIII. aiebat terminari in quatuordecim diebus ad summum, quosque propterea definiunt medici, esse breues ac vehementes, & propterea periculosos. Sunt autem inflammationes internæ unde enumerantur pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causon, & quicumq; hos consequuntur, quorū febres prorsus continuę sunt: quorū fecerunt quatuor differētias, quarum prima sit acutorum, quæ finiatur in quatuordecim dieb⁹: altera acutorū exacte, seu exquisite, quæ finiatur in undecim; altera peracutorum, quę finiatur in septem; altera perperacutorū, seu acutissimorum, quæ finiatur in quatuor: iuxta quas differentias accomodaturi victum tenuē supra propositū, fecerunt illum quadruplicem; unū tenuē simpliciter, qui valeat securare vires mediocres per quatuordecim dies; alterū magis tenuem, quiq; propterea sit exacte tenuis, & sit iste, qui nunc ab Hip. vocatur tenuis, & exquisitus, id est exquisite tenuis, qui valeat sufficere securandis viribus, mediocriter cōstantibus per undecim dies; alterū tenuissimum, qui valeat sufficere viribus dictis, per solam septimanam; & alterum extreme tenuissimum, qui sufficiat solum per quatrimum. Quas differentias morborum acutorum, & victuum tenuium, ego non probō, tanquā

superfluas, nec doctrinæ Hipp. concordēs: superfluas, dico, acutorum differentias, quia quæ differunt gradu vehementiæ, & breuitatis, tres tantum debent habere differentias, positiui scilicet gradus, superlatiui, & mediï comparatiui: & ita morborum acutorum, alii esse acuti simpliciter, qui terminantur in xiv. alii acutissimi, qui in iv. & alii mediï, qui in vii; sicut enim obseruati sunt terminari acuti morbi in aliquo trium temporum, rarissime autem in alia die, ita, & raro in undecim, unde debeat statui una acutorum differentia. Nec concordant istæ, quatuor differentia cum Hip., qui mentionē facit solummodo acutorū, & peracutorū, quos acutissimos intelligit, ut monstrabitur in Aph. vii. quibus potest, tanquã extremis in acutie addi alter medius, quem vocat ibi non peracutū, non extremū. Simili ratione, & quarta differentia victus tenuis non est rationabilis; sed solæ tenuis, tenuissimi, & valde tenuis sufficiunt. Nec Hip. meminit nisi tenuis, & extremæ tenuitatis, quem postea in Aph. vii. appellat extreme tenuissimum, & mediocris tenuitatis, quem in Aph. v. vocat paulo pleniorē. Quorum materiæ, ut accipitur ab eo in primo de Ratione victus in acutis erant ptisana hordeacea nõ colata, hoc est pulmentū ex hordeo; ptisana colata per linteū reiectis scilicet furfuraceis corticib⁹ hordei, quas duas sorbitiones appellat, sicut tertiam potionem, quam notat aliquando ex melle, aliquando ex aqua, aliquando ex oxymelite. *Periculosus* autem potest esse victus, cum inde possit sequi in corpore malum, & malum hoc in morbis acutis, aut longis erit aut imbecillitas, aut mors. *Gravis* demum dicitur, qui noxam adfert, licet superetur, qui difficulter scilicet toleratur, aut cum difficultate consistit.

Quibus sic stantibus missa conclusione communi, sicut missa est expositio, dico Hipp. in isto Aph. varia admone-

re; & Primum est, quod vsus esculentorum aqua dilutorum, ad formam forbilem & ex selecta materia in morbis, qui solent durare per menses, potest inducere imbecillitatem, atque inde etiam mortem. Secundum est, quod ille itidē ista potest inducere in morbis vehementibus, & breuibus, in quibus non conuenit. Tertium est, quod vsus alimenterum potulentorum, aut potionis solius noxam adfert.

Rationem primi dicti reddo, quia ex victu forbili debilitantur vires, quas non oportet debilitari, dum morbus est longo tempore duraturus, ne redigantur ad deficientiam. Rationem secundi dicti accipio, quoniam sunt aliqui de acutis, in quibus deiicitur adeo virtus, vt ei potius sit succurrendum, quam aduersus eos pugnandum, & aliqui, in quibus tanta est auersatio alimentorum, & eorum præcipue, è quorum materia conficitur victus tenuis, vt ratione ista, aut non sequuta assumptione, aut non facta bona cōdione sequatur imbecillitas; & alij denique sunt cum alui fluore, aut vomitu, in quibus ob facilitatem reiectionis, aut deiectionis non conuenit victus forbilis, aut potulentus. Rationem tertii dicti addo, nam vbi diminutio fortis accidit viriū, ea non modo difficulter toleratur in longis, verum etiam in omnibus acutis. Ex quo patet, quod nomen grauis. Et difficulter tollerabilis est amplius nomine periculosi. Et ita bene dicitur victus tenuissimus grauis, quia periculosus in longis, & cum aliquo discrimine in omnibus acutis. Nam & qui replet, seu repletiones facit, non modo est periculosus in acutis manifestè, & citæ suffocationis, verum etiam est cum aliquo discrimine longitudinis, aut eiusdem suffocationis in longis.

APHOR. V.

In tenui victu egri delinquant: quo fit, ut magis ledantur. Quicumque enim error committitur magnus, maior in hoc fit quam in paulo pleniore victu, propterea etiam sanis periculosus existit valde exquisitus victus, & constitutus, quoniam errores grauius ferunt. Os hoc igitur tenuis victus atque admodum exquisitus eo qui fit paulo plenior magis periculosus.

D*elinquere, cuius loco interpretes legunt, Peccare, seu errorem committere cum proponatur ab Hip. in victu, erit transgredi constitutiones medici circa alimenta. Error ergo seu transcursus hic potest esse in qualitate, quantitate, & tempore: & potest esse magnus seu multum distans a medica constitutione, eritque propterea omnis cum offensa naturæ, si medici consulta sunt naturæ ipsi auxilia, prout esse debent. Hinc ergo magnificabitur morbus. Paulo plenior autem cum referatur ad tenuem, tenuisque sit aliis simpliciter, alius tenuior, alius tenuissimus, prout declaratum est in præcedente; erit intelligendus semper supra gradum tenuitatis requisitæ ipsi morbo de iure.*

Concludit itaque Hip. in Aph. isto, quod minus periculosus est victus paulo plenior eo, qui morbo de medico iure deberetur, magisque periculosus est tenuis de iure debitus.

Et rationem conclusionis præmittit, quod transcursus qui fiunt in tenui victu, euadant maiores, quam si essent facti in paulo pleniore. Maiores autem esse intelliguntur, quando cum maiore sequuta corporis læsione; maiorq; sequitur læsio, quando quæ sequuta est, non facile a natura superatur. Minus autem facile superatur a natura in victu tenui,

tenui, quam in paulo pleniore, quia ex tenuitate est magis debilitata. Quod autē in victu tenui ægri transgrediantur medici instituta, habet in principio tex. Hippo. tanquam suppositum, ex imbecillitate humani consilii aduersus facultatem appetitiuam. Magis enim videtur mouere hominem appetitus, quam remouere rationalitas. Cum ergo in victu tenui prohibita sint quantitas, qualitas, aut tempus consueti alimenti, constetque, immo ex morbo sit adauctus appetitus, uti est vini in febribus, æger ab illo ducitur ad transcursum. Exemplificat suas rationes, & conclusionem Hipp. in sanis, qui magis læduntur ex transcursu extra victum, exquisitum seu constitutum, unde ille euadit periculosior eis. Est autem sanorum victus exquisitus, & constitutus, in quo quædam esculentorum, & potulentorum genera conceduntur, & quædam denegantur; hinc accipitur, quod victus tenuis est exquisitus, non autem è conuerso, & quod exquisitus potest esse magis & minus exquisitus.

Consultum ergo practicum ex hoc Aphor. desumitur, quod securius sit in ægris non adeo attenuare victum, prout videtur morbo & viribus conuenire, ut ægri magis consentent medicis constitutionibus in illo, sicut in sanis qui egent ob imbecillitatem suæ sanitatis aliquo regimine victus, securius est reddere illum non adeo exquisitum, ut magis in eo consistant & non errent.

Sunt qui dubitant de hac conclusione, quoniam morbi acuti sunt omnes ex materia, ut propterea egeant minutione & euacuatione, cui intentioni repugnat magis victus plenior debito, quam tenuior. Sed resolutio est, quod dum est paulo plenior, illa pauca repletio, quæ veniet ex illo, erit minoris noxæ, quam error sequutus in victu tenui.

APHOR. VI.

Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt.

Extremum dicitur quodcunque est in ultimo gradu perfectionis suæ naturæ; unde cum morborum natura sit lædens & imperficiens operationes, indeque dignoscatur, erunt extremi morbi, unde operationes sunt ad ultimam diuersitatem naturæ deprauatæ, aut fere ad nihilum deductæ, ut nulla remaneat maior deprauatio, aut perditio, quam mors; siue hoc sequatur, quia malum sit toti corpori communicatum, siue quia parti principi insinuatum. Hinc patet quod morbi extremi non sunt semper incurabiles; nam aliquando qui fere mortui sunt reuiuiscunt; nec sunt soli acuti; nam & in morbis longis aliquibus maxime læduntur operationes. *Remedii* autem nomen importat semper operationem factam medici officio ad salute. Hæc autem triplex est iuxta triplicia media, quibus in illa utitur qui medetur. Quædam enim peragitur manu sola, quæ propterea a Græcis remedium *χειρουργικόν*, a Latinis Manuale dicitur; quædam vero procedit per medium alicuius materiæ, quæ ingesta, aut applicata cum fuerit a calore uiuentis mutata, concipit talem naturam, ut inde corpus nostrum mutetur, aut in qualitatibus primis, unde incalcescat vel refrigeretur, humescat vel excicetur, aut in secundis, unde mollescat, duretur, leniatur, exasperetur, aut in facultatibus animæ, ut inde trahat, retineat, vel expellat, aut concoquat, sentiat, aut moueatur: quod medium cum Græci *φάρμακον* appellarint Latiniq; Medicamentū dixerint, remedium huiusmodi est appellatum a Græcis *φαρμακευτικόν* a Latinis vero Medicinale. Quædam demum est operatio, quæ

quæ sequitur ex regimine eorum quæ usualia, & necessaria sunt ad hominis vitam, qualia sunt ambiens aer, quæque ingeruntur ad alituram, & variarum partium corporis in unum cooperationes, quod regimen consistit in aptata istorum quantitate, qualitate, substantia, modo, & tempore, quodq; cum a Græcis diceretur Διαίτα, Latini Rationē victus vocarunt, unde operationes istæ a Græcis remedia Διαίτητικά, a Latinis vero in Ratione victus constituta, sunt appellatæ. *Extrema* autem, & ipsa erunt, quæ habebunt ultimum gradum suæ naturæ, hoc est ultimum posse profanitate, siue hoc sequatur brevi tempore, prout requiritur in morbis acutis, siue longo, prout requiritur in longis, siue perficiatur manu, siue pharmaco, siue victus ratione. Hinc patet male censuisse, qui extrema remedia crediderunt sola chirurgica, cum & in pharmaceuticis sequantur extremæ mutationes ad salutem, ut ex usu ellebori, euphorbii, alteriusq; venefici; & in diæteticis etiam. Nam maxime mutat corpora inedia absoluta, eaque pluriū dierum.

Quo dato sensu literę conclusio Aph. erit: quod, quando contigerit maxime perdi, aut deprauari ex dispositione morbosa operationes hominis, debebūt operationes, quas initurus est medicus pro salute, esse maxime validæ: ut quando causa morbifica facit ultimum aduersus naturam pro morte, medicus faciat ultimum sui posse pro salute.

Et ratio est, nam corpus in morbis est distractum ab illa temperie qualitatū, aut organizatione, aut unitate partium, aut pluribus his, aut omnibus, quæ requisita sunt ad constituendam eius sanitatem, quod propterea, si debet sanari, debet reduci ad illum terminum, & mediocritatē. Reducetur autem facta retractione in oppositum, æquale tamen. Nam si erit maior, reducetur non modo ad mediocri-

diocritatem, sed etiam ultra illam, ad aliud oppositum. Ex quo accipitur conclusio adhuc magis uniuersalis, quod remedia sunt æquanda morbis, extremis extrema, leuibus leuia, mediocribus mediocria, lentis lenta, acutis acuta.

Dubitat autem, quia extrema remedia fatigant in extremo, & quia euacuatio extrema fuit ab Hipp. in secundo Aph. dicta periculosa. Sed responsio est quod extrema remedia sunt adhibenda, quando leuia non sufficiunt, etiã si naturam fatigent. quia fatius est tollere morbum fatigando naturam, quam ipsam non fatigatam remediis dimittere morbo succumbentem. Nec Hip. prohibuit extremam euacuationem, quando dixit illam esse periculosam.

APHOR. VII.

Vbi igitur morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu utendum est; ubi vero non, sed pleniorum victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum quanto morbus extremis est molior.

Licet præpositio, *Per*, adiecta semper importet additamentum conditionis, Hipp. tamen hîc per verbum *Peracuti*, quod adiicit morbo, intelligit morbum non in ulteriore, sed in ultimo gradu acutiei, scilicet acutissimum. quod colligitur primo ex eo, quod dicit morbum peracutum habere *Labores extremos*, qui sunt fatigationes naturæ, cum ultima operationum læsione: hæ autem non possunt esse nisi in morbo tali, ultimo, & extremo. Secundo accipitur ex illo, quod Hipp. dicit morbum peracutum habere hos labores extremos *Statim*, quod statim importat saltem ultimam breuitatem temporis intermedii: ultima autem breuitas est in acutissimo, non autē

in valde acuto. Et tertio confirmatur, quia Hipp. huic morbo peracuto destinat victum extreme tenuissimum, qui non posset ei conuenire ex Aph. præcedente, ni & morbus sit acutissimus. Demum concluditur: nam in fine textus Hipp. hunc morbum peracutum appellat extremum. *Extreme* autem *Tenuissimus* victus: licet aliqui accipiant tenuissimum quam unquam in illo morbo: ego accipio tenuissimum, quod in alia morbi specie. & licet Gal. eum apud Hipp. faciat triplicem iuxta triplex virium robur, scilicet in ediam in viribus fortissimis, paucam eamque dilutiorem ptisanam in viribus infirmis, & melicratum, quod mediæ est alimoniam inter paucam citatam ptisanam, & in ediam; ego qui cum viderem Hipp. loqui generice de morbis, & per consequens de ægris mediocrium virium, existimo per victum extremum tenuissimum in hoc Aph. propositum, voluisse potionem, siue ea sit ex aqua simplici, siue cum melle, siue cum oxymelite.

Erit itaque conclusio: quod, quando contigerit morbum summæ vehementiæ, & vltimæ breuitatis, hoc est duraturus per quatrimum ad summum, ut notatum est in Aph. IV. debet ei adhiberi victus qui sit minimæ nutritionis maximeque tenuis, & dilutæ substantiæ, uti est aqua simplex, aut cocta cum octavo mellis, vel oxymelitis: quando vero continget morbus non tantæ vehementiæ, nec tantæ breuitatis, erit adhibendus victus, qui tantum sapiat de cibo, quantum morbus distabit a vehementissimo, & acutissimo.

Ratioque huius conclusionis est, quia victus tenuis, quicumque ille sit, non est simpliciter victus pro nutritione immo, cum dirigatur ad efficiendam in corpore mutationem est potius remedium, & propterea morbo extremæ acuti ei debet esse extremæ tenuitatis, & ita duraturo per quatrimum

triduum esse potulentum; duraturo per septimanam unam esse forbile tenuius, uti est colata ptisana, quæ habet de natura cibi per hordeum, ex quo conficitur; & duraturo per duas septimanas esse forbile crassius, uti hordeum crassum, linteo non traiectum; duraturo vero ultra terminum acutiei esse adhuc solidius, prout est masticabile: longis enim vere longis non conuenit ulla victus attenuatio, ut firmatum est in aph. iv.

APHOR. IIX.

Quando morbus in suo vigore constiterit, tunc tenuissimo victu utendum est.

Vigor in rebus viuentibus est ultimus gradus magnitudinis, & virtutis. Ita animalia dicuntur in vigore, quando obtinuerint ultimam sibi debitam magnitudinem, & vitæ perfectionem. Hinc simili modo morbi cum peruenerint ad ultimum gradum sui, ita ut non amplius crescant, dicuntur in vigore, quando scilicet magis quam unquam lædant operationes.

Est ergo conclusio: quod, quando morbus deuenit ad ultimam magnitudinem suam, victus debet esse tenuissimus, scilicet aut maxime diluta sorbitio, aut potio nutritiua, qualis erat Græcis mulsa, Arabibus aqua hordeacea; aut potio minimum nutritiua, qualis est aqua simplex, quæ debet esse ista, vel illa, iuxta maiorem morbi acutiem, & per consequens minorem vigoris durationem, & virium ægro-tantis robur, prout dictum est in aph. iv.

Ratio autem conclusionis est quæ fuit proposita in aph. præcedente.

Et si dubitetur, an tenuissimo victu possint cōsistere vi-

res securæ per morbi vigorem, sit resoluta dubitatio ex eo fundamento, quod victus attenuatio conuenit morbis acutis, non autem longis, & ita his, quorum vigor non transcendit spatium quatuor dierum, cui spatium victus tenuissimum propositus valet sustentare vires.

APHOR. IX.

Coniectare autem oportet, an aeger cum victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat: & numquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare, ut morbus ante deficiat atque hebetescat.

Coniectura dicitur argumentum non apparentium ductum ex apparentibus. Non apparentia autem præcipue sunt futura; & cum inter futura, quæ quærit maxime cognoscere medicus, sit morbi duratio, & virium egrotantis constantia, præsertim pro instituenda conueniente victus ratione. Hinc consultum est Hipp. in isto Aphor., quod in usurpanda victus ratione quavis attenuata, non sat est eam cognouisse morbo conuenientem, sed obseruandæ sunt indiuidui ægrotantis vires, an constaturæ sint eo victu, quousque morbus constiterit in magnitudine sua, imo hebes fiet, aut factus erit, aut finitus, an vero non sint constaturæ.

Ratio autem est quoniam medicus est operator circa indiuidua, unde debet obseruare vires eius, quem tractat: & quia eas debet primo securare, debet coniectare an eo victu constaturæ sint. Notauit autem Hipp. tria morbi tempora, & primo consistentiam in ultima magnitudine; quoniam cum deductus est aeger aliquo victu ad ultimam magnitudinem, potest in succedenti declinatione cum maiore morbi securitate uberius alii. Notauitque secundo hebetudinem, & declinationem: quoniam cum post illam sequatur

tur finis, adhuc securius poterit ad uberiores victum traduci: & demum notauit & finem, quoniam in eo maxima est alituræ uberioris securitas, cum immineat ipsa sanitas. Cum itaque coniectura constaturarum virium cum tali victu sit argumētum de illis præteritis, præsentibusque ad futuras, obseruanda erit pro eo inferendo defectio, quæ fiat virium in illo victu de principio morbi in dies, & in momenta: quandoquidem si maxima breui tempore fiet, aut facta erit, cum ea debeat rationabiliter progressu temporis ad proportionem crescere, dubitandum erit de defectu; si vero parum, & insensibiliter procedet, sperandum erit quod sint constaturæ, & ita in eodem victu persistendum, sicut in casu contrario ab illo erit declinandum.

APHOR. X.

Quibus igitur statim morbus consistit, his statim tenuis victus adhibendus est. Quibus vero posterius consistere debet, his, & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus, prius vero uberius agendum, ut ager sufficiat.

Statim sicut importat minimum temporis intercadentis, ut dictum est in aph. septimo, ita non male fuit definitum in morbis a Gal. intra triduum, aut quatrimum. Quem autem victum intelligat Hipp. per *Tenuem* in isto aph. propositum habet dubitationem. Nam cum eum adhibeat morbo ad ultimam suam magnitudinem intra triduum, aut quatrimum diuenienti, eum adhibet morbo acutissimo, aut valde acuto, & ita debet esse tenuissimus ex Aph. septimo: eum tamen vocat tenuem, cum sciuerit appellare aliquem talium victuum tenuissimum, imo extreme tenuissimum, ut in eodem septimo, & in quarto. Quo tamen non obstante,

ego existimo per tenuem, voluisse Hip. tenuem in ultimo, ut concordet morbo vigorem suum habituro in triduo, aut quatrduo; & quia subiungit: *Quibus vero posterius consistere debet, his & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus, prius vero uberius agendum, ut ager sufficiat.* Per subtrahere autem cibum accipienda est, aut absoluta abstinentia, quam usurpabat Erasistratus, & talibus vocabulis proponebat, aut saltem victus ei maxime proximus, qualis est potio melicrati, aut aquæ: unde cum Hip. hunc victum proponat in vigore etiam eorum, qui eum non habent intra triduum, & quatrduum, rationabile est quod & supra, dum proponit victum tenuem, intellexerit victum cibo subtrahito tenuissimum alibi appellatum.

Erit itaque conclusio, quod quando morbus aliquis de acutis fuerit in ultima sua acutie, & magnitudine, siue ad eam venerit intra triduum, siue post, debet adhiberi victus potulentus: ante vero hanc consistentiam, victus debet esse uberior, sed intra terminos tamen victus attenuati, stantibus jis quæ dicta sunt in Aph. i v. ne vires ægri tenuissimo victu usurpato longius, & ultra quatrduum cõcidant. Sic itaque morbo duraturo per quatuordecim dies victus a principio poterit esse sorbitio hordei integri, eaq; usque ad vigorem: sed in eo & parum ante debet conuerti in potionem. Ita in morbo duraturo ad septem, poterit esse primitus sorbitio diluta ex hordeo colato, & in statu perducì ad potionem; in morbo demum duraturo per quatrduum debet a principio victus esse potulentus, æger enim mediocriter robustus eo per quatrduum durare posse videtur.

Ratio autem conclusionis est habita in Aphor. iv. & vii. unde petatur.

APHOR. XI.

In accessionibus abstinere oportet; nam cibum dare nocuum est, & quibus per circuitus fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

QUOD Græci *παρόξυσμον*, & Leonicens *Accessionem* vocat, est insultus morbosus per se, & sine causa manifesta, in quo operationes læduntur a causa morbifica, cum prius ab eadem, & tunc extante in corpore non læderentur. Hi autem sunt duplices, alii primi, & simplices, durantes quousque omnis causa eorum, siue sit materia mala in corpore, siue sit dispositio aliqua mala in temperie, aut conformatione ipsius corporis, sit finita & ablata. Alii vero quorum læsæ operationes cessant ex ablatione causæ alicuius materialis coniunctæ, remanentibus tamen in corpore aliqua aut aliquibus malis eius dispositionibus, quæ processu temporis aggregando materiam aliquam malam reducant pristinas operationum læsiones, primosque morbosos insultus, qui a similitudine omnimoda quam habent cum primo, videntur eiusdem repetitiones & reditus, unde videtur primus morbus rediisse, & dicitur inde circuissse; nam in circulo fit reditus eiusdem ad idem.

Abstinere autem est semper cibum omittere. Sed hoc est duplex, aliud absolutum, in quo nil prorsus assumitur, quod ullatenus possit esse nutrimento, ne aquam: quidem alterum vero, in quo reducitur alitura fere ad nihilum, quia nil solidi, sed sola potio aquaue sumitur. Hipp. modo hic assumit abstinentiam in stricta, & propria significatione, quia victum diminutæ alituræ, & dilutæ substantiæ, quem proposuit superius in morbis acutis, forbile, aut potulentum
appel-

appellauit tenuem, & tenuissimum.

Quo dato sensu litteræ, duæ erunt in isto Aph. conclusiones. Prima, quod aduenientibus per se & sine causa manifesta morbis, nihil edendum, nihilq; bibendum pro nutritione est, quia dare materiam nutritioni nocet. Secunda est, quod & in morbis redeuntibus nihil est edendum, aut bibendum nutritiui in ipsorum reeditibus, cuius secundæ conclusionis non adiungit Hipp. rationem, quia eadem eius est, quæ fuit primæ.

Ratio modo, qua dare materiam nutritionis tempore insultus morbi materialis sit nocuum, est eadē, quæ fuit proposita attenuandi victum in morbis acutis Aph. IV. & VII.

Dubitatur tamen, an nihil edere nec bibere ullatenus conueniat. Nam videtur omnino præter naturam, cum homines sani nulla die sine alimento consistant. Nec ullus est idiota, immo nec ullus videtur esse medicus, qui suos ægros prorsus ieiunos tota die continuerit, aut contineat. Sed resoluitur prima dubitatio dicendo, quod abstinentia est præter naturam sanis, sed secundum naturam egris, qui plerunq; tempore, quo affliguntur a morbo non famefcunt, aut minus. Resoluitur vero secunda dicendo, quod idiotæ non debent esse exemplo sapientibus, & quod factum est nullum medicum suos ægros ieiunare coegisse: quippe legamus ieiunium usitatum tempore Hipp. in lib. eius de ratione victus in acutis per triduum, & ulterius valde, & Gal. in jis cōmentis illud probantem, Erasistratumque maxime eo in omni morborum principio usum. Et si nostrates medici eius usum deseruerint, illud est quoniam maxime sunt profecuti sanguinis missionem in morbis materialibus, & alui deiectionem ad materiam corporis demendam, quæ erat proxima morborum causa, aut de breui poterat faceffere in illam, ad quam insensibiliter digerendam

gerendam, & abſtinentia digeritur. Quod ſi quærat, quænam ſit ſecurior in morbis materialibus corporis depletio, non poteſt niſi diſtinctione eorum reſponderi. Nam ſi ſumma eſt plenitudo, morbusque deſignabitur acutiſſimus, ſecurius ſanguine miſſo, & a vena magna per phlebotomũ; ſi levis vero erit illa, morbusque non deſignabitur valde acutus, ſufficiet abſtinentia. Ipſa enim remiſſo toto curationis negotio nature, quæ non errat in electione materiæ peccantis, nec in concoctione, aut expulſione, prout poteſt errare medicus, ſecurabit ægri tudinem. At ſi mediocris extabit materia, nec levis morbi acuties, pharmaco ſuccurrendum, quod cito deplet, ſicut citius ſanguinis miſſio.

Dubitatur tamen adhuc, an inedia ſit ſecura in acceſſu; & reditu morborum, propter aduentus, & reditus durantes per hebdomadas, uti eſt articularis, aſthmaticus, colicus. Deinde propter reditus frequentes, uti ſunt tertiani, & quotidiani. Quibus dubitationibus reſpondendũ; & ad primã, quod nullus morbus ſuo inſultu durat ultra triduum. Nã arthritidis, aſthma, colica, & ſimiles morbi in triduo ſaltem remittuntur, remiſſione quæ cedit in locum defectionis, citiusque remitterentur, ſeruata inedia: quod ſi non remittuntur, eſt quia cibo ſubuenitur plenitudini, & cauſæ eorum. Ad ſecundam vero, quod in quotidianis inſultus nõ durat tota die, quippe declinationem habet, ſi debet habere nouum reditum: & cum declinatio ſapiat de integritate, dabitur ſecure in ea cibus, ſecuriuſque; hoc ſequetur in tertianis. Nam una dies cibo poterit ſufficienter viribus ſuccurrere, dum altera per inediã morbi decurtabit durationem.

APHOR. XII.

Accessiones vero & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiva incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora intervalla fiant. Sed & ex his quamox apparent, indicia sumuntur: quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si vero postea appareat, producit, & urinæ: & alui excrementa: & sudores quæcumque apparuerint, vel bonam morborum indicationem, vel malam, vel breues, aut longos fore morbos ostendunt.

Constitutiones dicuntur integritates, seu compositiones morborum ex partibus suis, quæ tempore metiuntur, iuxta quas unus est, & dicitur brevis, alter longus, alter vero mediocris, unus terminabilis in diebus, alter in hebdomadibus, alias in mensibus. *Incrementa* autem redituum sunt motus ad maiorem læsionem operationum: quæ accidit, aut quia in reditu intensius læsa est operatio, ut magis perditus somnus, aut appetitus, vel læsæ sunt plures operationes, ut si in primo fuit solus appetitus deiectus, in secundo lædatur retentio cibi in stomacho, & sequatur vomitus. Aut accidit quia læsio, quæcumque fit, licet non adaucta, nec multiplicata, tamen citius superuenit quam prius. Aut quia longius producitur, & ita quocumque modo magis inde patitur æger. *Mox apparentia* demum dicuntur, quæcumque sensibilia fiunt in morbis post sui aduentum. Sunt autem præsertim materiæ, quæ ab ægro tante corpore exeunt sub forma urinæ, seu egestionis, seu sputi, cuius acipit exemplum Hip. in morbo laterali, quem *πλευρίτιν* Græci dixerunt.

Voluit ergo in Aph. isto dicere Hipp., quod ut præcognoscatur qui morbi venturi sint, & redituri, quantoque tempore sint duraturi, obseruanda sunt quatuor: quorum unum idest anni tempora significabit aduentus, & reditus; sicut tria alia, scilicet morbi ipsi, redituum incrementa, & ea quæ sequuntur in morbis præsertim excrementa, cum illis significabunt durationes.

Ratio autem anni temporum in significandis venturis morbis facilis est. Nam unum tempus disponit uno modo corpora, aliud alio, prout declarabitur in tertio lib.

Ratio modo, qua anni tempora possint significare morborum durationes, eadem est. Nã varia vario modo corpora alterant. quæ alteratio, sicut facit ad morborum generationem, ita facere potest ad productionem. Sic experientia declarat vulnera citius curari æstate, quia excrementa ad vulneratã partem ex imbecillitate coaceruata, unde difficilis redditur vulneris consolidatio, magis estiuo tempore a calore ambientis resoluuntur, quam hieme, quod declarabitur magis in Aph. xxv. secundi libri.

Ratio autem, qua morbi ipsi valeant significare suas indiuiduales durationes, est, quoniam sicut specifica natura habet suos terminos, ita eos prædicari necesse est de omni suo indiuiduo. Ita si febris tertiana exquisita in specie sua non durat ultra septimam periodum, eadem ipsa valebit prædicere, nec in Petro futuram eius ulteriorem durationem.

Ratio vero, qua incrementa redituum valeant significare durationem, est quoniam significant præsens morbi augmentum. quod cum successerit post principium, inde notatur quanti temporis fuerit ipsum, ex quo cum illud sit quarta pars morborum, ratiocinari potest etiam duratio aliorum trium, augmenti scilicet, vigoris, & declinationis,

& ita totius morbi.

Ratioque eadem est, qua ea quæ apparent mox, hoc est post principium, valeant significare constitutiones. nam important finitum principium, a cuius longitudine peracta, & cognita, potest ratiocinari proportionata longitudo augmenti, status, & declinationis.

APHOR. XIII.

Senes facillime ieiunium ferunt; secundo loco qui ætatem consistentem habent: minus adolescentes; omnium minime pueri: præsertim qui inter ipsos sunt viuidiores.

Senes dicuntur homines, quando ex natura, & sine morbo, diminuto pulmone, si non corpore toto, saltem viribus omnibus decrescunt. Nam hæc virium diminutio, quandoquæq; suapte contingit, senectutem inducit, sicut dum ultimatur, mortem concludit: quæ vario singulis termino cõtingit, quoniam variæ sunt cuicumq; naturæ. *Aetate autem Consistentes* vocantur, qui sunt in illa vitæ parte, in qua finita est acquisitio virtutum animæ, & facta per consequens totius corporis perfectio, non apparente adhuc aliqua illarum declinatione, & illius deficientia. Quæ vitæ pars habet latitudinem temporis, & annorum, & dicitur una ætas. nam ætas est pars vitæ distincta, & determinata, per sensibilem mutationem, & constantiam operationum, præsertim vegetalium, aliarumque consequentiã, quibus insunt: unde sicut senectus, est ætas imperfectio- nis, consistentia dicitur perfecta. *Adolescentes* vero appellantur, qui crescunt corpore, & viribus, aut quia novas sibi adiungant, ut accidit dum sibi addunt generatiuam, aut quoniam habitas perficiunt, ut contingit de motiua, pro-
pterea

pterea hoc tempus vitæ, sicut constituit alteram ætatem, quæ est perfectionis, ita illa dicitur adolescentia, è diametro senectuti opposita, in qua continetur etiam pueritia, nam & pueri crescunt, ac perficiuntur. *Viuidiora* modo dicuntur viuentia, in quibus operationes animæ magis manifestantur, & cum prima, ac magis sensibilis earum sit cognoscitiua, magisque motiua, dicitur homo viuidior, qui est magis promptus ab excitato per imaginationem appetitu moueri. *Ieiunii* demum nomen importat abstinentiam. quæ cum duplex sit, ut notatum est in Apho. xi. importabit, aut nihil alimenti sumere, aut minus quam requiritur.

Erit ergo conclusio: quod homines dum suapte decrescunt, saltē viribus, minime læduntur ex defectu aut diminutione debiti alimenti: læduntur autē, dum consistunt in ultima virium, & corporis perfectione, magisque si crescendo procedunt ad corporis, & virium complementum; & adhuc magis si propinquiore sunt ortui, & inter hos maxime illi qui aliis data ætatis paritate sunt in imaginatione, quæ importat ingenium, & in corporis motu magis prompti.

Ratio modo huius conclusionis habebitur in expositione sequentis Aph. Interim accipiatur ratio, ob quam Hip. de hac re monuerit medicum. Hæc autem est; vt diuersam iuxta ætates in eodem egrotante instituat viuendi rationē: tenuius enim alendus erit Petrus pleuriticus senex, eo quod factum est, aut fieri debuit dum esset pleuriticus iuuenis, tunc enim fuit plenius alendus, sicut & adhuc plenius si adoleuisset, magisque si puer extitisset, & maxime si inter pueros viuidior fuisset motu, & ingenio.

Dubitatur tamen de veritate monimenti. Nam senes præsertim decrepiti nulli ieiunio possunt consistere: unde

roties comedunt in die quoties & pueri. Sed Responſio
 eſt, quod frequentia eſus ſenum accidit ex eo, quod mini-
 me omnium ex eſculentis reficiuntur, quoniam imbecilli-
 tas virtutis coſtrictis eorum parū boni ſucci elicit ex eſcu-
 lentis, unde egent noua reſumptione quia prima in pauca
 nutritionem ceſſit.

APHOR. XIV.

*Qui creſcunt plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent
 alimento, alioquin corpus abſumitur. Senibus vero parum ca-
 lidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia a mul-
 tis extinguntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non
 ſimiliter acute ſunt, frigidum enim eorum corpus.*

Calidum quod Hipp. Innatum vocat, & poſteriores in-
 genitum, congenitum, primogenium, inſitum, &
 implantatum, Græci vero ἀρχύγονον dicunt, eſt illud quod
 primitus viuētibus præfertim (licet & miſtis aliis) a genera-
 tione contingit, quod propterea nobis accidit ex ſanguine
 menſtruo matrum, virtute formatiua feminis patrum ad
 ſtructuram noſtri corporis reducto. Hoc autem Galen. in
 com. iſto, & clarius in Libello aduerſus Lycum, profeſſus
 eſt non eſſe ſimplicem qualitatem, cuius nomen eſt calor,
 aut caliditas, ſed corpulentam ſubſtantiam ipſam feminis,
 & ſanguinis, quæ a caliditate in ea exiſtente calidum dica-
 tur, & ab eſſe primam noſtræ ſubſtantialis generationis
 materiam ingenitum, primogenitum, innatum, & archi-
 gonon, quæque iugiter conſumatur ab ortu, & non reficia-
 tur, quia non adſit amplius, nec menſtruus ſanguis, nec
 ſemen, unde primitus conſtitit. Nam etſi ex alimentis re-
 ficitur aliqua ſubſtantia ſimilis cuique noſtri corporis par-
 ti,

ti, illa est ascititia, quia orta post generationem, & non innata, qualis venit in generatione. Quam corpulentiam postea Galenistratum aliqui crediderunt adhuc per omnem vitam in nostris corporis partibus usq; minimis seruari sub natura corpulenti seminis, & menstrui insimul comixti. Alii vero opinati sunt, eã detineri in ipsis sub forma tenuissimi corporis spirituosi. Alii sub forma propriarum naturarum partium, adeo ut calidum innatum ossis nuper nati sit tota illius ossis substantia, quæ venerat in lucem; in adultis vero sit ea tantum pars, quæ de innata remansit, nõ consumpta, cum reliqua pars ossis adolescentis sit ascititia. Alii demum dixerunt esse puriorem substantiam cuiusvis partis, ut calidum innatum ossis sit purior pars ossis, & ita in aliis,

Ex quo fundamento Gal. & sequaces explicant Aphor., quod qui crescunt habent plurimum substantiæ eius, quæ cum iis venit in lucem: quæ cum a calore inexistente sit actiua in alimentum, ideo ii requirunt plurimum eius, & cū deficiente alimento ex actiuitate sua debeat agere in semetipsam est in causa, ut inde corpus consumatur. Senes vero cum habeant parum istius substantiæ, quæ venit in generatione, sed plurimum eius quæ ascititia facta est ex transmutatis per cõcoctionem cibi, quæ non est cõcoctrix, uti est innata, ideo etiam pauco egent alimento. Nam a multo extinguuntur, sicut omne agens superatur ab excedente patiente, & lucerna à nimio oleo; quod autem senes habeant parum calidi innati, argumentatur Hip. ab eo, quod febricitant minime febribus acutis, & frigidum est corpus eorum.

Quam Gal. opinionem, licet ad hæc usque tempora passim non factò diligenti veritatis scrutinio fuerit recepta, admittere nõ possum. Per eam enim, & calidum innatum,
quod

quod animam semper, & ubique consequitur in uiuentibus, constituitur in corpore per modum assistentis nauæ in nauui; non autem naturæ informantis, & constituentis, quod est ab Arist. contra Plat. ab animæ natura omnino reiectū. Pars enim illa substantiæ, quæ ex esculētis adsciscitur, cū uiuat, uiueret ex alio eam non constituyente, nec formante, & ita si calidum innatum, quod est communissimum animæ in omni operatione instrumentum, esset corpulentum, distinctum a substantiis ascititiis, eas uiuificaret, quo modo nauata mouet nauim ei assistens, & non eam formaliter constituens: & quia deberent duæ diuersæ nostri corporis similes substantiæ, innata scilicet, & ascititia in vnam venire cum penetratione corporis per corpus, & cum existentia duorum corporum in eodem loco, quod est omnino impossibile, ut subtilius disputauit eximius Præceptor meus Cremoninus in Apologia de Calido innato contra Gal.

Erit propterea calidum innatum, quo animata uiuunt, quodque semper deficit, & ultimo deficiente in eis mors sequitur, modus quidam caloris, qui venit in constitutione propria, & in nobis licet per medium menstrui, ac feminis ex temperamēto quatuor eorum elementorum, quæ sunt communia cuiusuis corporis sublunaris principia; quæ Hipp. in lib. de Natura hominis appellauit calidum, frigidum, humidum, & siccum, Aristot. vero ignem, aquam, aerem, & terram, quique modus est rei propriæ, atque inde & nostri constitutiuus, sicut & omnium aliorum, ex diuersa quatuor miscibilium propositorum proportione.

Hinc uoluit dicere Hipp. in isto Aph., quod qui crescunt habent calorem sui constitutiuum ex mixtione quatuor cōmunium elementorum maxime talem, & modo maxime tali, qualis conuenit humanæ naturæ, eum loquatur Hip. de solis hominibus nunc pro exercendis humanis operationibus,

bus, & propterea talem, qui maxime possit concoquere etiam alimenta, & per ipsa facere corporis auctiorem: unde sequitur, quod illi indigeant pluri alimento ad peragendam propositam nutritionem, & auctiorem. Modus enim caloris viuentium propter esse cum dissimilaritate subiecti, qualis est propria eorum, est actius in omnem quæ occurrat passiuam humiditatem, ac materiam: unde si non exhibeatur alimentalis, pro auctiorem, & nutritione, agendo in suam sibi subiectam, eamque attenuando & resoluen- do, erit in causa consumptionis corporis. Senibus vero modus caloris eorum proprius ex temperamento constitutus est parum talis, qualis conuenit, atque inde innascitur, & propterea minimum actius in nutrimentum, & propriam substantiam: unde senibus parum alimenti sufficit, & a multo calor eorum ineptus coctioni extinguitur. Est autem calor senum parum tali modo, qui conuenit animæ: quia ex longa & iugi actione eius in operationibus animæ, est destructus magna ex parte qui; etsi fuerit ex alimentis refectus, tamen est refectus cum imperfectione; nam omne agens in agendo repatitur, & ex hoc sequitur quod facultates sunt finitæ, & vita morte terminatur, & tempore senectutis ad minus deducitur.

Cui tamen nostræ opinioni & expositioni extitit obiectum antiquitus, & adhuc obiicitur. Antiquitus obiecit Lycus medicus ante Gal. quod improprie loquutus esset Hipp. vocabulo plurimi, si intellexisset gradum intentionis, aut perfectionis caloris. Nam vocabulum plurimi importat quantitatem, non autem qualitatem. Primo, adhuc obiicitur quod calor, qui ex elementis in temperamento confurgit, non accenditur, neque crescit a frigore contrario. nam inanima ex frigore nullatenus fiunt calidiora; innatus vero inualefcit. Nam manus a cõtractatione niuis

incalescunt. Secundo, quod calor temperamenti consistit in substantia sua nullum habens motum localem per illam; non enim quæ infra animam sunt fiunt unquam suapte calidiora, aut frigidiora, aliqua parte sui, sed innatus mouetur de centro ad circumferentiam, ut in mœrore, ac timore. Tertio, quod calor temperamenti non sentitur ad tactum. Nā lapides, & metalla frigida sunt tangentibus. Innatus vero sentitur tactu, ut in nostro corpore percipitur. Quarto, quod calor temperamenti seipso est contentus, nihilque sibi adiungere quærit, nec propinquum depascitur, ut visitur in lapidibus, & metallis, quæ suis propinquis integris adiacent. Innatus autem requirit pabulū, quo reficiatur, & conseruetur, ut patet, & in expositione huius Aph. suppositum est. Quinto, quod calor temperamenti est in aliquibus rebus intensior, quam in homine, adeo ut ex earum usu homo incalescat, sicut in sulfure, & arsenico, quæ tamen non viuunt, & in aliquibus est maxime infra gradum hominis, ut in earum temperamento dominetur frigiditas, sicut est in Hyoscyamo & Cicuta, a quibus homines frigore necantur, cum tamen sulfur, & arsenicum temperamento calidiora non viuant, Hyoscyamus, & cicuta frigida viuant. Sexto, quod calor temperamenti est etiam in cadaueribus, nam illa consistūt in natura mixtorum; non tamen ibi est innatus, qui est uiuificus, quippe illa non viuant.

Pro quorum obiectorum resolutione, circa primum obseruandum, quod sunt quidam modi loquendi apud omnes gentes, qui etsi sint improprii, tamen sunt usitati, & præsertim qui sunt declaratiui graduum intensarum qualitatum. Hi namque sunt additamenti quantitatiui, quoniā sunt magis sēsibiles. Sic & nos dicere solemus aliquem habere plurimum febris, alterum habere sitim mediocrem, alium.

alium parum doloris, cum tamen febris, fitis & dolor sint de prædicamento Qualitatis. Vnde resolutio antiqui obiecti, quod fecit Hip. Lycus, est, quod licet ille loquendi modus fuisset improprius, erat tamen usualis. Circa secundum vero obseruanda duo. Primum est, quod calor dicitur moueri dum est in materia, quæ sua tenuitate potest in partes ab eodem calore resolui, qualis est materia multum humida, quæ potest in halitus, & vapores calentes resolui, qualis est præsertim in animalibus, & potissime sanguineis, in quorum numero est homo. Ex actione enim caloris eius præcipue pro nutritione in substantiam alimentalem, quæ humida est, per attenuationem eius educitur spiritus, qui effertur à centro ad circumferentiam: unde incallescit & illa, & secundum partem excrementosam expirat per ambitum, unde incallescunt adiacentia, qualia sunt vestes, & operimenta. Secundum autem obseruandum est quod frigiditas externa agens in nostrum corpus dum refrigerat, densat eius substantiam, & densando diminuit penetrationem calentis halitus, & spiritus in eam, unde ambitus qui prius calebat refrigerat. Sed si leuis est ut omnino non prohibeat hanc penetrationem, tunc multiplicatus halitus non expirans tandem multiplicat, & auget calorem in ambitu. Hinc mediocre frigus, aut niuis contritæ, aut aquæ frigidæ in balneo primum refrigerat, postea calefacit. Sed si frigus externum validum est, ut ex toto denset habitum, & omnem prohibeat spiritus penetrationem, tunc non modo pars ad quam peruenit, aut totus ambitus numquam incallescit, sed sphacelo emoritur, quod maxime visitur in animalibus insectis, quæ sunt exigui caloris. Nam sæuiente hieme immobilia fiunt, & torpent, quædamque omnino pereunt: & plantæ aliquæ, in quibus cum adhuc sit minor caliditas, quæ a centro ad cir-

cumferentiam euaporet, in hieme sæua sideratæ moriuntur. Istud ergo crescere caloris in animalibus, cum sit ex accidente isto, non repugnat esse caloris temperamenti. Sic & in non viuentibus halitus calens, qui generatur tempore hiemis, cõclusus reddit calidiora loca in quibus concluditur, ut in subterraneis visitur, quæ sunt calidiora in hieme. Circa Tertium, prædictæ obseruationi adiungendum, quod nutritio in animalibus debet citius peragi, quam in plantis: quia destinatur ad sensum, qui breuissime fit; ut propterea debet sequi cum maxima tenuitate nutrimenti de centro ad usque circumferentiam demandati. Hinc alimentum fit spirituosum, & calens. unde videtur hinc efferri calor in animalibus de centro ad circumferentiam, qui si ex aliquo accidente centrum ipsum momento refrigerante, uti est timor, remoretur a iugi & tanto influxu, videtur qui erat in externis ad centrum recurrisse, & hic est ille quem Galenistæ ab ista participatione de centro ad ambitum, dicunt influentem, qui etiam cum intulerit suam in circumferentibus partibus nutritionem cum earum substantia in halitum resoluitur, unde cum fiat ex alimentis virtute temperamenti non est alius ab eo nisi in diuersitate subiectæ substantiæ. Circa Quartum, obseruanda est falsitas assumpti. Vnde mirer ego viros eximios mei seculi incidisse in talem ineptiam. Calor etenim innatus, qui viuentium est, cū sit animæ instrumentum ad omne viuere, debet esse in omni viuente, in singula eius parte, & omni tempore. At non sentitur ad tactum, qui est in plantis, nec in plurimis animalibus, neque in omni aut saltem omni tempore hominis parte. Nam aures, & pedes sicut, & nasus plerumque tempore hiemis frigent, cum tamen & eo tempore viuant. Deinde hoc sentiri ad tactum est etiam in non viuentibus aliquibus, uti in thermis, aliisque ignitis: ut propterea istud

sentiri ad tactum, cum non sit, nec proprium, nec commune viuentium, non debet arguere calidum innatum esse diuersum ab eo quod temperamentum constituit, sed ulteriorem gradum caloris, & in varia materia existentis. Circa quintum vero obseruandum, quod qualitatatum primarum maxime actiua est caliditas, unde quocumque introduci- tur est consumptiua proximi: ita ignis consumit reducitque breui in suam naturam quæcumque contingit. Et obseruandum quod viuentia præter esse calidiora, & per consequens in proximum actiua, sunt etiam dissimilaria, quia habent in unitate sua multipliciter naturarum, & temperamentorum illis naturis respondentium, & per consequens etiam multipliciter calorum temperatorum, in uno tamen calore temperamenti totius sicut sub una anima eorum conuenientium; ex qua multiplicitate, & diuersitate augetur facilitas agendi inuicem, tantoque magis in aliud, quod fuerit extrinsecus assumptum. Et ita calor temperamenti quando multus est & in corpore difformi ac dissimilari, uti est animatum, requirit pabulum, ne consumat sibi subiectam substantiam, uti calor accensus in lychno lampadis exigit oleum, ne consumat lychnum, quod sine oleo breui tempore consumeret. Circa sextum autem, obseruandum, quod non est verum, sulfur, & arsenicum esse a constitutione sui temperamenti calidiora homine; quia homo ex illorum usu incalescat hyoscyamumque, ac cicutam frigidiora, quia inde frigescat. Nam incalescentia a sulfure, ac arsenico sicut refrigeratio ab hyoscyamo, & cicutam in homine sequuntur per accidens, & non per se. Nã hos effectus non præstant ista per primum hominis contactum, nec apposita mortuis, aut rebus aliis inanimis. Et quicumque procedunt effectus a constitutione temperamenti, cum debeant venire per se, debent sequi in omni tem-

tēpore. Sed cōcessis etiā his, sulfur & arsenicum nō viuūt, quia non sunt corpora instrumentaria; cicuta vero & hyoscyamus viuunt, quia instrumentaria sunt. Circa septimum obseruandum, quod calor temperamēti, sicut forma mixti, nunquam deserit omnino materiam, ut ea simplex, ac nuda a qualitatibus & forma remaneat, sed motus perpetuus eius est de una in aliam formam & de uno in aliud qualitatū temperamentum, & per consequens de calore unius temperamenti in calorem alterius. Nam corruptio unius est generatio alterius. Fitque ista mutatio cum successione, & per gradus. nam quod corumpitur relinquit aliqua de suis accidentibus in eo quod generatur, quę postea, si & illud corumpatur, non perseuerant in alio nouo quod generatur. Ita in morte perit gradus ille caloris instrumentalis, qui vitam agebat; & subiectum viuens perdit plurima accidentia, quia non amplius calet nec rubet, sed cadit & riget, nec seruat eandem prorsus conformationem in superficie corporis. Quod si retinet aliqua accidentia conformationis, illa sunt ex iis quę ultimo perduntur, quęque possunt consistere etiam cū succedente post mortem temperamento, sed breui tempore. Nam procedit iugiter ad putredinem, nouamque alterius rei generationem, ita de animali cadauer, de cadauere vermis, & de verme aliquid aliud procedit, succedente ad corruptionem generatione.

APHOR. XV.

Ventres hieme, & vere natura calidissimi sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis. indicio sunt atates, & athleta.

V *Entris* nomine, licet plurimi accipiant omnes corporis partes alicuius rei capaces, & licet etiã eæ (quoniam sunt intrinsecæ) fiant hieme, & vere calidiores, ratione infra proponenda: Ego tamen credo Hipp. hic intellexisse eam præcipue partem, in quam ingeritur, & recipitur primo alimentum ad nutritionem, licet possit etiam intellexisse cor: cum in ipso pro ultima perfectione recipiatur illud tanquam in cavitæ illius receptrice. Quæ sensum arguo ex eo, quod Hipp. ex aucto calore innato per hiemẽ & ver, concludit plus alimenti esse exhibendum. Debetur autem & dirigitur primo ad partes, in quibus debet initiari, aut perfici in concoctione, quæ sunt prima, in quam ingeritur ventriculus, & intestina scilicet, & ultima, in qua perficitur, nempe cor. & concludo, quoniam debent intelligi eæ partes, quæ fiunt calidiores in somno. nam dicit Hipp. in tex. tunc somnos esse longissimos. sed istę sunt nõ modo eæ in quas primo ingeritur cibus, sed & cor ipsum, ut declarabitur in Aph. i. Lib. secundi. *Hiemem* autem esse partem anni quartam cæteris frigidiorẽ, uni cuique compertum, & præsertim medicis, qui determinant ipsam à suborientẽ frigore usq; ad ipsius remissionem. *Veris* etiam nomine accipiendam illam, quę sequitur hiemem, & est mitis frigoris, ac caloris usque ad superuenientem æstum quacumque die, aut solis in Zodiaco positione sequantur, siue scilicet per se mutato Solis situ, siue per accidens ex suborta tempestate tali.

In hoc itaque Aph. duæ sunt propositiones. Ex quibus una desumitur conclusio: Prima est, quod partes, quæ præcipue seruiunt cõcoctioni, siue principio, siue fini eius, sunt in tempore anni frigidiorẽ, & sequente secundum suam naturalem constitutionem calidissimæ. Secunda, est quod per anni tempus frigidius, & per subsequens somni
diu.

diutissime durant.

Ratio primæ propositionis est habita in præcedēte Aph. Nam tempore frigidissimo maxime densatur ambitus corporis : unde & maxime concluditur intrinsecus halitus calens, & cum de intrinsecis partibus, maxime in centro, si ventriculus, & cor, partes istæ tunc fiunt calidissimæ.

Ratio secundæ est, quia somnus accidit, ut dicetur clarius in principio secundi Lib. dum concluditur calor ad intra, ut minimum exspiret ad extra, concluditur autem inter cæteras causas adstrictis poris cutis ambiente frigido hiemali aut verno.

Conclusio autem, quam ex dictis propositionibus deducit, est quod per hiemem & ver, alimenta debent exhiberi copiosiora.

Rationemque repetit, quæ fuit in prima propositione posita, licet ei desumendæ seruiat, & secunda propositio. Ea itaque est sub illis verbis : *Siquidem calor innatus tunc plurimus est : indicio sunt ætates, & athletæ.* Quasi dixerit, esse multiplicanda hieme & vere alimenta, quia & calor, qui debet illa pro nutritione concoquere, qualis est, qui dicitur innatus, tunc temporum est multiplicatus ; & rationale sit ex Aph. præcedente pluri calore innato esse plura offerenda alimenta, ne ipse corpus sibi subiectum depascat. Ad quod inducit etiam tanquam exemplum ætates, quæ scilicet quo propinquiores ortui, & per consequens calidiores, pluri egent alimento, & athletas, qui inter homines calidiores facti plura ingerunt.

Ex qua conclusione deducitur ; quod calor innatus non sit substantia sola seminalis. nam qui regreditur halitus calens de externis ad interna, frigore ambientis repulsus multiplicat innatum ; non tamen adiungit aliquid seminalis, aut menstruæ substantiæ.

Dubitatur tamen, an hieme crescat calor internus: quippe crescunt tunc humores crudi, ut testatur catarrhi ad varios corporis artus dolorifici, & qui a naribus, aut palato effluunt, qui cum sint frigidi, arguunt frigus etiam ventris, & partium internarum. Nam venter est omnium humorum, si non perficiens, saltem principium. Resoluitur tamen dicendo: quod humores, unde fiunt catarrhi, ad artus, nares, & palatum, recrudescent in ambitu corporis, qui frigidior hieme fit, & in cerebro, quod distans valde a caloris fonte, maxime omnium frigus patitur.

Dubitatur etiam, an hieme sint multiplicanda alimenta. Nam ea destinantur resolutioni corporis reficiendæ: hæc autem in hieme est minor, propter repulsionem ab ambiente frigidiori propositam. Sed responsio est: quod alimenta non diriguntur ad solam refectionem resolutionis recentis, quæ in hieme sola sequitur: sed ad eam, quæ sequuta est temporibus præcedentibus, autumnii scilicet, & æstatis, quæ non potuit peragi, quia tunc euocatus ad ambitum calor non poterat in ventro concoquere sufficienter pro debita refectione.

Dubitatur tertio, cur non æque multiplicanda sint alimenta in autumnio: sicut in vere. Nam æque mediocre tempus est inter calidum & frigidum autumnus, ac ver. Sed responsio est tacta in præcedenti: quod ver aduenit quando fortior est factus calor internus ab hieme præcedente; autumnus vero sequitur, quando ille est resolutus a prægressa æstate. Ex quo accipiendum, quod pars ultima autumnii, quia sapit naturam hiemis, est melior concoctioni, quam ultima veris, quæ sapit naturam æstatis.

APHOR. XVI.

Viētus humidus febricitantibus omnis confert; maximè vero pueris, & aliis, qui tali viētū uti consueuerunt.

V iētus nomine, cum intelligat Hip. alimentorum usum, ut dictum est in Aph. iv. Gal. in commento, per *Humidum* explicat humidum potentia effectiua, hoc est humectantem. Et posteriores ampliant etiam ad humiditatem actualem, quæ redduntur alimenta non modo mollia, sed etiam liquida. unde communiter dicitur Hipp. in isto Aph. præcipere febricitantibus alimenta liquida, & humectantia, tantoque magis si erunt pueri, aut de iis qui tempore sanitatis usi essent alimentis talibus. Rationemque reddunt mollitiei, & liquoris. Nam mollia, & liquida facilius deglutiuntur, quia lubrica, & facilius concoquuntur, quia concoctio est, quædam elixatio. Rationem vero humectationis accipiunt a Gal.; ut inde alimenta contraueniant feбри, quæ est dispositio præter naturam sicca, & conseruent humiditatem innatam, quæ in pueris, & a scititiam, quæ in assuetis abundat. hæc enim similibus conseruanda, sicut febrilis caliditas contrariis remouenda.

Dubitatur autem, quia viētus humidus auget putredinem, quæ est principium febrium putridarum, & per consequens febres plurimas auget, unde in iis non potest conuenire. Et quia non conuenit febricitantibus cum hydrope, nam ibi excedit humiditas. Sed omnia facile resoluit Gal. dicendo, quod conuenit febricitantibus ratione febris, licet non conueniat aliquibus ratione causæ, ut sunt qui febricitant a putredine, aut hydrope, talique fundamento posteriores resoluunt plura obiecta.

At

At maior dubitatio excitatur, cur Hipp. si voluit præcipere febricitantibus victum contrarium, & curatium febris, non dixerit frigidum, cum hic primo per se, & propterea magis contrariatur febricitanti, quam humidus, qui contrariatur secundo, & per accidens: quia febris est primo, & per se excessus caloris, secundo vero, & per accidens, quatenus nimius calor digerendo corpus exsiccat, intemperies sicca.

A qua dubitatione cum nullus supposita Gal. expositione de victu humectante bene se expediat, nec se expedire possit; Ego concepi animo, quod Hipp. per humidum intellexerit actu tantum, mollem scilicet, aut liquidum; eoque magis, quod in alimento est considerata ratio propria, quæ est alitura, & non alteratio. Nam alteratio est ratio propria medicamento; alitura autem sequitur ad formam actualem alimenti, præsertim in concoctione. Suasitque Celsus qui in lib. III. de re medica cap. VI. loquens de cibo apto febricitantibus veluti referens hunc Aph. inquit: *Cibus febricitantibus aptissimus est humidus, aut humori proximus.* Est autem humori proximus, qui est proximus liquido. Nam humor dicitur corpus humidum fluidum, unde humidus erit actu scilicet liquidus. Confirmavitque me in isto sensu Hipp. qui in lib. proprio de Alimento proponens modos alituræ citioris, & per consequens victus citius alentis, dicit: *Qui indigent citissima adiectione, his humidum remedium est optimum.* Quod dictum explicans Gal. in com. Aph. III. secundi lib. inquit, Hipp. per humidum remedium intellexisse potum, non tamen cuiusvis materiæ, sed solius nutritivæ. Quod est ac si dixisset, cibum liquidum. Cuius etiam sensus mei fuit idem Gal. in Lib. de optima Secta ad Thrasybulum Tex. IV. qui dum recenset varia axiomata medicinalia, quæ vult medicum recipere tanquã

principia, quæque videtur, singula desumpsisse ab Hip. ex Aphor. hoc habet, quod *Cibi liquidi febricitantibus bene faciunt*. Quod dictum cum nullo ex loco Hipp. melius possit desumpsisse Gal. quam ab isto, concludo & Gal. aliquando per victum humidum in isto Aph. propositum accepisse humidum solo actu, & non potentia. Nec me terret ab opinione, quod & vinum est cibus liquidus, quia nutrit, pluraque condita aromatibus possunt esse liquida, sicut & aqua marina est liquida, cum tamen nullum istorum febricitantibus conueniat. Nam vinum non conuenit ex accidente, quod nimis nutrit, mouetque materias in febribus a plenitudine; in aliis vero conuenit, in quibus non est plenitudo: deinde non est vere cibus, sed potus; Ita aromatibus condita, ratione aromatum non conueniunt; aromata autem non sunt proprie cibi; & aqua marina vere non est cibus, cibi enim sunt, quæ propice solida sunt per se; licet possint arte molliri, & liquari, aut quæ aliquam mollitiem, & fluorem habent, non tamen tantam quantam potus habet.

APHOR. XVII.

Et quibus semel, aut bis, & quibus pluram, aut pauciora particulatim oporteat offerre considerandum. Condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & ætati, & consuetudini.

Offerre accipitur a Gal. & bene pro ipso alere. siquidem temporibus Erasistrati, qui proximus vixit Hippocrati, usurpabatur in isto sensu, ut notat Gal. in Lib. de venæ sectione aduersus Erasistrateos.

Vnde cum eodem Gal. recitatores eius, dicunt Hipp. in isto Aph. consulere pro inuenienda quantitate, & modo alituræ: quod non solum consideretur corporis resolutio,

in cuius gratiam est alendum, ac virtus quę alitionem agere debet: sed ætas, regio, tempus anni, & consuetudo, & fiat iuxta id, quod ista quęque, & singula requirunt, satisfaciendo non modo resolutioni, & virtuti, sed ætati, regioni, tempori, & consuetudini. Fieri etenim potest (inquiunt) quod ratione consumptionis, quę multa sit, etiã multum conueniat alimentum, rationeque virtutis concoctricis, quę valida existat adhuc multum: in quo casu multum, ut consumptioni, & sepe, ut virtuti respiciatur, erit alendum. Sed fieri etiam potest in contrarium, quod parua sit consumptio, & virtus debilis; unde parum, & raro erit nutriendum. Ita sequi potest, quod multa sit consumptio, debilitataque virtus, tuncque cibus conueniet paucus, & sepe: & demum accidere potest pauca consumptio cum virtute forti, tuncque parum, & raro veniet reficiendum. Et quoniam ætates, tempora, regiones, & consuetudines possunt, & singulatim variam alimenti quantitatem, & modum exigere, ideo non solis primis propositis consumptioni, & virtuti, sed & singulis his in quantitate, & modo aliturę est satisfaciendum. Verum quoniam statim nascitur dubitatio, quomodo possit accidere multa corporis consumptio, remanente virtute forti, & pauca, reddita virtute debili, cum virtus corpori cõequetur, sicut forma materię. Vt satisfaciant huic dubitationi Galenistę, fatigantur in inuentione propositorum casuum dicendo, quod resolutio potest esse multa, durãte virtute, quia sit materierum earum, in quibus immediate illa non fundatur, quales sunt humorosę, & adiposę, quę immediate nõ viuunt, & pauca cum virtute debili, quia sit substantiarum viuientium, aut viuentibus proximarum, in quibus immediate fundatur virtus.

At quoniam materię virium sunt sibi inuicem adeo adnexas,

nexæ, & unitæ, ut non possint ita seiunctæ confumi, & quia non mihi sonat litera inquisitionem hanc duplicem quantitatis scilicet & modi alituræ, credo Hip. hic confulere de solo modo, & pro eo determinando præcipere inspiciendas esse ætates, tempora, regiones, & consuetudines. clarum enim est, cuique deberi quantum refectionis sufficit. Modus autem constitit in diuidendo, aut non diuidendo, eo quod cuique ægrotanti habita ratione sui morbi pro conseruatione quaque die debetur. Illud enim potest totum simul, & in una vice exhiberi, & potest partitū variis diei illius horis secundum partes dispensari, tuncque sequetur, quod id, quod totum unica vice suffecturum per integram diem propinabitur, erit *Plus* respectu cuiuslibet partis, quæ erit eius in varias diei horas partiti; hocque respectu illius, quod totum in unica vice diei dabitur erit *Paucius*. Vnde apud me voluit dicere Hip. in ista Aph., medicū debere considerare, quomodo debeat alere ægrum, an scilicet dando quantum suffecturum sit cōseruationi virium per diem totum in una vice, & semel, an vero partitū iuxta varias diei horas. nam si semel, erit plus quam si bis; si vero bis, erit paucius quam si semel: & in hac consideratione condonandum aliquid ætati, regioni, tempori, & consuetudini.

Quod autem variandus sit alituræ modus per ætates dicit experientia. Infantes enim hora quaque lactant, pueri ter, & quater in die, adulti bis, & plurimi senum unica comestione sunt contenti: & cum ratione frequentant infantes, ac pueri, omnesque qui crescunt, quia ventriculus non capit quantum esculenti debetur nutritioni, ac auctiori corporum eorum. Quod modo varius debeat esse alituræ modus secundum regiones, experientia affirmare non possum, qui non viderim varias eas. Rationabile tamen

est,

est, quod in calidioribus propter maiorem, quæ sequitur in eis ex ambiente calidiore corporum resolutionem, frequentius comedatur. unde dicebat Celsus, quod in Africa homines non possunt, nec per diem unicam stare sine cibo; in frigidioribus vero minore facta ex ambitu resolutione ferius, & rarius. Quod etiam per anni tempora contingat ista alituræ varietas, palam est: quia æstate frequentius, hieme rarius cibus sumitur, ex diuersitate ambientis caloris in æstate & hieme. Consuetudinum demum quisque potest esse obseruator. Nam aliquis uni, alter binæ alius trinæ, alter adhuc multipliciori consuevit cibi assumptioni. Satisfaciendum autem est in modo alituræ his omnibus, ac singulis. quoniam ætas importat naturam, sic regio, & tempus anni cum sint inseparabilia ab illo, qui ali debet; anni etenim tempora voluntur ordinatim, perpetuo, & necessario ad cæli motum, & regiones non facile, nec de breui mutantur. Consuetudinesque sunt naturæ acquisitæ, ut monstrabitur in secundo libro.

APHOR. XVIII.

Æstate & autumno cibos difficillime ferunt: hieme facillime: secundum locum ver habet.

Æ Statem esse tempus anni calidius, Autumnū vero esse quod subsequitur æstus hunc, & præcedit frigus, unicuique clarum, sed & propositum in Aph. xv. Ferre autem, quod & tollerare dicitur, est pati, sed cum victoria. unde facile ferre est minus pati, ut notatum est in Aph. ii. Passionem autem recipiunt corpora a cibis in eorum assumptione, quatenus illi debent recipi, & a calore eorū transmutari: unde minus patiuntur corpora, quando viget
in

in eis calor, qui cibos conficit, magis vero quando deficit: præcipue in ventribus, in quibus fit eorum receptio, & cōfectio. Minime autem viget æstate, & autumno, quoniã in ea euocatur a calido ambiente extra corpus, in isto vero iam euocatus est & resolutus.

Conclusio itaque est, quod cum ex ambiente calidiore in æstate maxime resoluatur calor corporis internus, qui est concoquens esculenta, & in autumno iam fit euocatione æstiuæ resolutus, tunc temporum corpora grauantur ab eis, & difficilem eorum peragunt cōctionem; hieme vero, cum non sit resolutus, nec euocatus, imo repressus, minime grauantur, facillimaque est cōcōctio, autumno tandem, ut qui succedat æstati, & in eo remittatur resolutio ex ambiente temperato, cōctio habebit secundum locum facilitatis & difficultatis.

APHOR. XIX.

His qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante indicationes.

Subtrahere dicebatur antiquitus de prohibita, aut ad sūmum diminuta alitura, & Adicere de ea præstita, ut notatum est in Aph. x. & in lib. de venæ sect. adu. Erasistratum *Indicatio* autem de subitanea, eaque valida ægroantis mutatione, ultimoque eius discrimine, quo plerūque finitur morbus, aut vita, aut sequitur valde melior, aut valde peior eius conditio; quæ repentina mutatio contingit in morbis solis ex materia, & quando eam agitat calor naturalis pro expulsionem, quam si obtinet totalem de corpore sequitur salus, si nullatenus, sed suffocatur, succedit mors; si vero aliqualem peragit, melior status. Hic

autem insultus naturæ cum materia morbifica in aliquibus morbis fit totus, & unicus in una vice, ut in continuis; in aliquibus vero dispartita materia in plures partes, sequitur in variis vicibus, ut in morbis paroxysmalibus, seu circuentibus; unde nomen iudicationis dicitur de insultu, quem facit natura, aut totius materiæ, aut partis alicuius tempore aliquo in corpore ob malam aliquam conformationem, aut intemperiem congregatæ.

Conclusio itaque est, quod in morbis, qui veniunt per interualla ex congregata ob malam corporis conformationem, aut intemperiem vitiosa materia, quando natura fecerit insultum cum illa, nihil est dandum de cibo, sed demendus erit ille ante insultum istum.

Cuius ratio est eadem, quæ proposita in Aph. x. Nec dubitandum, an Hipp. aliam in isto habuerit conclusionem, quoniam verba non aliam referunt.

APHOR. XX.

Quæ iudicantur, et iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando; sed sinere.

IAm cum ex præcedente pateat, quid sit iudicatio, & per consequens, quæ iudicantur: quod est plerumque subito euadere a morbo materiali ad bonum, licet cum discrimine; Obseruandum modo est, quod hoc bonum est duplex: aliquod absolutum, quod est perfecta sanitas: aliud cum relatione ad melius scilicet. Ita iudicari morborum, aliud dicitur iudicari integre, seu perfecte; aliud vero imperfectæ, & secundum quid. Iudicari perfecte semper est, cum euacuatione, quia ut omnino nihil morborosi persistat in corpore, debet materia morbifica prorsus elimina-

ri, eaque sola, ut propterea sequi debeat cum prius calor naturalis segregauerit illam a bona, eamque reduxerit ad modum substantiæ euacuationi aptum. Imperfectum ergo est, quando, aut cum decubitu de parte nobili in minus nobilem, aut in ignobilem. tunc enim etsi tollatur prima affectio, succedet altera in parte, ad quam factus est decubitus, & imperfectum est, quando cum euacuatione non totali: quia quod relinquitur malum facit, secundum id quod potest; sic imperfectum est, quando non præcedente segregatione: quia cum educitur aliquid boni, corpus patitur. *Mouere* autem est accipiendum in significatione propria de loco ad locum. & cum hoc in corporibus nostris præcipue sit de iis ad extra, unde illa redduntur vacua, hinc bene communiter accipitur pro ipso euacuare. *Novare* etiam cum sit aliquod mutare, bene poterit importare, aut de corpore ad extra, aut de parte ad partem; uti est repellere, & euocare; & poterit etiam intelligi pro leui mutare, in qualitatibus scilicet pro alterare. *Irritamenta* demum dicuntur, quæcumque excitant naturam ad aliquam corporis mutationem, siue sola manu, siue medicamento intrinsecus, aut extrinsecus perficiantur.

Erit itaque Aph. conclusio, quod quæ corpora ægrotantia ex ultimo sui discrimine euacuantur, aut euacuata sunt: ita ut nihil reliquatur, vel relictum sit materiæ morbificæ: unde sequatur, aut sequuta sit ultima sanitas, nõ sunt tractanda remediis euacuantibus sensibiliter, aut insensibiliter, nec de loco ad locum per corpus ullatenus mouentibus, nec alterantibus, sed sibi ipsis suæque nature penitus relinquenda.

Ex qua conclusione, si contrariorum contrariæ sunt rationes, accipi potest consultum, quod quando natura sua ipse non inquit in morbis materialibus euacuationem, medi-

cus eam procuret, ut morbum finiat; & quando natura non segregarit materiam malam a bona, eamque aptauerit expulsiōni, medicus porrigat alterantia, quibus natura adiuta segreget & aptet, seu concoquat; & quando natura aptitudine peracta materiæ, non perfecerit totius educationem, perficiat reliquum ducendo.

Dubium tamen nascitur. Primo, an natura unquam sua-pte possit materiam morbificam segregare, & eiicere, quia nō potuit ipsius prohibere generationē. Secundo, an possit unquam desistere ab incepto, utpote cum valuerit aduersus totam, rationabile sit quod magis valeat aduersus id quod eius restat; hoc enim minus valet, & natura plus, ex prima victoria roborata. Tertio, quomodo medicus possit se ingerere in crisi in fieri, cum nesciat, an perfectionem sit habitura crisis, quæ fit. quia futurorum non est sensata cognitio. Quarto, supposito etiam quod præcognoscat futuram imperfectionem crisis, quæ fit, & certam videat imperfectionem factæ, dubitatur an se debeat ingerere: quia omnis iudicatio sequitur in statu in quo decernitur ab Hipp. in Aph. xxix. Secundi libri melius esse quietem habere. Et quinto quia natura non perfecit euacuationem propter materiæ, aut partium eius cruditatem, aut viarum obstructionem, ad quæ medicus nihil potest, quoniam cōcoctio, seu segregatio materiæ morbificæ, sicut & viarū, per quas illa debet duci, sunt opera naturæ, & principii corporis interni, neque possunt peragi ab externo qualis est medicus.

A quibus tamen dubitationibus facilis est securitas, & a Prima dicendo: quod corpus nostrum est unū quidem, sed instrumentale ex variis partibus conflatum: unde fit quod materia morbifica insinuatur ei ex offensa externa unius partis, ad quam cum recurrit virtus totius, potest eam de-

bellare, quod non potuit virtus singularis uniuersali iam distracta. A secunda vero liberabitur dubitatione, quod Natura deficit ab eiectione totali materiae: quia materia est aliquando difformis, adeo ut secundum unam partem parum alienam a natura, & forma excrementi, potuit facilem prestare eiectionem; secundum vero aliam aliqua qualitate excretioni rebellem non potest; aut quia superuenit error externus, qui minuit, aut distrahit naturæ robur, aut mutat dispositionem materiae ad euacuationem. Nec Tertia faciet momentum; si obseruabitur, quod medicus nescit quidem futurum, sed coniectat de præsentis, & præterito, ut qui si viderit facilem partium materiae, & cum leuamine eiectionem, debeat sperare cum ratione, & reliquiarum esse futuram. Tantoque minus negotii faciet quarta. Nam medicus non se debet ingerere in statu morborum, quando natura nihil operatur cum iuuamento. tunc enim nescit quo se debeat applicare, sed in casu quo natura inchoet motum cum iuuamento, illud debet profequi; tunc enim certo iuuabit, prout præcipue medicus intendit. Ad quintam demum dubitationem dicitur: quod medicus debet supplere ei in quo deficit natura. Deficit autem aut in sola expulsionem post peractam concoctionem, aut ea non peracta. Et dum dicitur, quod cōcoctio, & viarum apertio sunt opera naturæ, dicatur, quod media quæ porrigit medicus facile reddunt naturæ opus. Ita nullum medicamentum operatur per se ullum opus in gratiam sanitatis, sed cū natura: attamen natura, ex usu medicamenti potest, & facit, quod sine illo non poterat, nec faciebat. Nam scāmoneum non educit bilem a mortuo, sed natura usa scāmoneo educit; quod sine scammono educere non poterat.

APHOR. XXI.

Quæ ducere oportet, quo maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.

D*ucere*, cuius loco alii interpretes legunt, *Educere*, recipitur communiter, & a Gal pro ipso euacuare corporum, cum in eo educatur è corpore materia. *Nature* autem nomine intelligi debet illa, unde materia in viuentibus ducitur: hæc autem non est propria materie. Nam cum omnis materia quæ de corpore ducitur sit humorosa, & per consequens de genere grauium, deberet duci per inferiora, ducitur tamen & per alias dimensiones. Et in nobis nomine Naturæ accipienda est illa, quæ extat corporis viuentis: hæc autem est anima per facultatem expultricem dictam. *Vergere* vero dicitur de potentia motiua ad solum principium sui actus deducta. Hinc de ipso insensibiliter moueri, quale est in insectis animalibus, ut propterea ab aliquibus interpretibus legatur potius *Repere*. Quod demum importet verbum *Conferre* iuuamentum, clarum est ex Aph. II. sed obseruandum, quod *Conferentia* dicuntur omnia, quæ concurrunt in aliquo actu, in quo sequitur iuuamentum, & cum in ductione materierum de corpore concurrât etiam loca, per quæ ducuntur; ideo quando sequitur ad earum ductum iuuamentum, & loca dicuntur conferentia. Hæc autem a Galenistis designantur tribus conditionibus: quarum Prima est, vt sint propinqua locis, à quibus debet duci materia, & propterea habeât rectitudinem cum illis: recta enim linea intra eosdem terminos est omnium breuissima, ratione cuius propinquitatis & breuitatis facilius sequetur ductus. Secunda conditio est, ut lo-

ca

ca sint a natura destinata euacuationi, & illi determinatę non enim indifferenter in sanis cuncta excrementa ducuntur, sed stercora per aluum, urina per vesicam. Tertia demum est, ut vię non laborent aliqua ægritudine, quę ex transitu materię sit incremētum habitura. Hinc cautum est, quod euacuatio totius corporis non fiat per partem affectam. Verum quoniam non semper medicus potest cognoscere viam, quę recta sit, & breuior, quia neq; semper scit, quo loci materia ducenda contineatur, & quoniam nec semper scit, quā viam parauerit natura ad illam euacuationem, & quoniam incertum itidem frequenter est, an vię sint integrę, an læsę; ideo ab effectu docet Hipp. per quas vias debet producere medicus euacuationes, quas natura totius principiat, scilicet quod sint tales, unde sequatur egro iuuamentum.

Erit ergo conclusio: quod medicus perfecturus ductionē materię de corpore a natura inchoatam, debet eam prosequi per eadem loca, per quę inchoauit natura, dummodo inde sequatur corpori iuuamentum. Ex qua conditione apposita conclusioni elicitur altera conclusio: quod quando non sequetur illud, medicus nō debebit eam prosequi. Materia autem, quam ducere oportet medicum, est quę non simplici qualitate præter naturam existit: ista enim alterari, & temperari potest: sed quę substantia peccat, ut sunt non modo lapides, & vermes, sed etiam humores corrupti a natura nutrimenti remoti, & qui a nutritione superfluūt, secundum enim partem superfluentem peccant substantia ad nutritionem directa.

Ratio autem euidens est, quia medicus operatur ad auxilium ægrotantis, unde debet accipere naturam tanquam exemplar in operibus suis, & ita facere, quod vidit alias naturam fecisse cum iuuamento in casu simili, aut quod videt

det similiter eam incoasse; Quod si operata erit natura sine iuuamento ex vi morbi coacta, non debet profequi, nec pro exemplo sumere.

Et quod dicitur de ductu materiae ad extra corpus, potest accipi etiam in ductibus de parte ad partem corporis. Cū enim materia non potest omnino segregari a corpore, sed solum à parte, medicus debebit segregare ad loca, ad quæ alias segregauit natura cum iuuamento, aut ad quæ tunc incepit cum iuuamento segregare, uti accidit, dum de centro ad circumferentiam, aut de parte nobili, & viscere ad ignobilem, & artus. Quod si segregabitur è contrario, debet cohiberi potius, ut notauit in Aph. 11. Quarti Libri.

APHOR. XXII.

Concocta medicari atque mouere, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant, plurima vero non turgent.

Concocta & Cruda dicuntur duplicia genera rerum in uiuentibus. Sic dicuntur concocta, & cruda alimenta & excrementa, concocti, & crudi fructus. Sed & dicuntur concocta, & cruda corpora uiuentia, præsertim animalium, quando celebrata est potissima alimentorum & excrementorum concoctio. De alimentis quod dicantur cruda, quo usque non sunt mutata de natura sua, licet extiterint in corpore nostro, palam est. De excrementis etiã, quod dicantur cruda, quando non adhuc aptata facili excretioni nullus dubitat: ut propterea dicantur alimenta concocta, quando a calore eius quod ali debet sunt redacta ad alituram; excrementa vero, quando aptata ad expulsionem. unde bene definiiebatur ab Arist. coctio, quod sit perfectio mixti

mixti a calore eius, in cuius gratiam, & cruditas imperfectio. De corporibus modo viuentibus, quod dicantur cruda, quousque esculenta extiterint in ipsis, non adhuc aptata alituræ, aut excrementa expulsionis, rationabile est. cum concoctio sit operatio potissima eorum, ut & ab ipsa debeant denominari. Et hinc apud Celsum lib. Secundo de re Medica cap. x. corpora dicebantur cruda, quibus non erat peracta esculentorum coctio. *Medicari* autem est operari a medico, hoc est remedium ipsum; licet dicatur magis de illo opere medicinali, quod peragitur medio materiæ non nutrientis intrinsecus sumptæ, aut extrinsecus applicitæ, siue inde sequatur simplex corporis alteratio, siue cum ea alicuius materiæ eductio. *Turgere* denique dicitur proprie de eo quod nimia repletionem ducitur ad periculosam corporis amplitudinem: improprie vero etiam de materia, quæ istam corporis amplitudinem facit: in quo sensu assumptum hoc verbum Hip. in Aph. x. Quarti lib.

Ex his igitur Gal. accipiens verbum *medicari*, pro ipso uti medicamento purgante, & nominibus concocti ac crudi quatenus significant materias in corpore non nutritas, sed ad modum excrementi existentes, accipit conclusionem: Quod medicus debet educere medicamentum a corpore materias malas, quando fuerint prius a calore naturali aptate expulsionis, & redactæ ad naturas, & vias excrementi: non autem, quando tales non fuerint, & propterea non in morborum initiis; modo non faciant corpori impetum crepaturæ periculosum, quod tamen raro faciunt. Cuius conclusionis facilem habet rationem: quia tunc habens medicus a natura aptatam ductioni materiã, facilius ductionem perficiet. De cuius conclusionis veritate, atque utilitate dubitatur. Quia medicus debet euacuare materiam quando lædit. Officium etenim eius est, tollere læsionem, lædit

autem quando est cruda, magis quam quando est concocta; nec propterea medicus debet transigere morbi principiū, cum non debeat ullatenus dimittere corpus iis quæ ledūt. Cui dubitationi respondent Galenistæ, quod hoc fieri nequit, quia eductionis principium est natura, non autem medicamentum; unde debet expectari tempus, quo natura possit: hoc autem est post concoctionem. Secundo dubitatur, quia quando materiæ malæ sunt concoctæ, sunt secundum plurimum a natura superatæ, unde absque medicamento superabuntur etiam secundum reliquum, nempe expulsionem. Sed respondent & huic: quod aliquando deficit natura in ultimo, & fine, quæ non defecit in principio, ob particularia accidentia ipsam deturbantia, qualia sunt impedimenta viarum non forsan purgatarum, aut frigore superueniente restrictarum. Tertio dubitatur ex Hipp. qui in Aph. xxix. Secundi libri præcipit, si quid mouendum videtur in morbis, illud esse mouendum, quando inchoat. Cui similiter respondent hoc intelligi de euacuatione sanguinis; aut si alterius materiæ, hoc esse accipiendum in casu, quo illa faciat tantum in corpore impetum, ut periculum inferat crepaturæ; aut intelligendum esse de euacuatione minoratiua, per lenientia, non de eradicatiua per purgantia.

Verum quoniam resolutiones istæ mihi non plene satisfaciunt, & verbum medicari non debet limitari ad solas catharticas euacuationes, cū importet quodlibet medicinale operari; & quoniã verbi mouere nulla accipitur vis in expositione Gal. quod tamen importat motionem de corpore ad extra, aut de parte eius ad partem, ut notatum est in Aph. xx. & quoniam, quod magis est, verbum turgere importat proprie non furiosum materiæ in corpore impetū, ut vult Gal. sed periculosam corporis amplitudinem, & intumef-

mescentiam; dimissa nunc expositione proposita, non tanquam inutili, sed tanquam impropria, Dubito an Hip. per concocta, & cruda intellexerit corpora ipsa, quæ concoxerint, aut non concoxerint assumpta suæ nutritioni destinata. Suadet enim mihi præter literæ proprietatem hunc sensum ratio. Nam corpora ab assumptis, non adhuc coctis, videtur nullo medico opere tractanda: ne vexata cōcoctionis loco inquinatis esculentis, inutilem, & noxiam materiam augeāt. Sic Antiqui, prout refert Celsus loco citato, nec purgabant, nec sanguinem ducebant, nisi peracta assumptorum coctione, exceptis casibus subitæ mortis periculosis, quos Hipp. nunc turgentia appellat, ut eo loci videre est.

Erit ergo conclusio: quod medicus non debet purgare, non alio modo valido localiter euacuare corpora ægrotantiū, ni primo ea peregerint assumptorum coctionem, dummodo non sint adeo plena, ut suffocari, aut crepare possint.

Et ratio est, ne turbata coctione, & facta assumptorum inquinatio, crescat materia morbi. Quod si erit periculum suffocationis, aut crepaturæ, paruifacta inquinatio, debebit sanguinem mittere, purgare, & aliter mouere, etiam si non fuerint concocta esculenta.

Dubitare possunt autem neoterici, eo quia post peractam esculentorum coctionem, quæ ultimum terminum habet ad triduum, non adhuc materiæ omnes malæ quæ veniunt euacuandæ sunt aptatæ expulsionioni, & ex expositione mea videtur cathartico ultra diem tertiū posse duci de corpore omnis materia morbifica. Et quia obstat experientia. nam cathartica a principio morbi operantur difficulter & laboriose. Quibus obiectis fatis erit responsū, si obseruabitur quælibet materia, quæ cathartico ducitur de corpore esse humorosa, & per consequens fluida,

cum.

cum fluor sit de definitione humorum ex Auicena in Prima Primi. Quod si a principio euacuatio sequitur aliquando cum difficultate, & labore, id euenit tunc, quoniam materiae sunt remotæ a loco educationis, & viæ sunt obstructæ, aut catharticū non est propinatum in sufficiente quantitate; unde valet tantum remouere materias a loco suo, non tamen penitus educere. Sed de hoc apertius in Aph xxix. Secundi, & aliis locis dicetur.

APHOR. XXI II.

Deiectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atque ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tollerare.

D *Deiectiones* sunt euacuationes per inferna, cum deicere sit dare motum ad infra, siue eæ sint suapte venientes, siue auxilio procuratæ. *Multitudinis* autem nomen importat proprie quantitatem numericam auctam, sed usualiter dicitur etiam de quantitate continua, præsertim corpulentia. *Æstimare* vero est conferre unum cum altero secundū aliquam rationem, & inde concludere an sit secundum illam. *Animi* etiam *Defectio* est virium, præsertim motiuarum, & sensitiuarum perditio. *Tolerare* demum prout pluries notatum est, dicitur de ipso lædi, sed cum victoria.

Conclusiones itaq; in isto Aph. licet ad unum finem directæ sunt tres. Prima est, quod in deiectionibus suapte, seu medicamento factis, non est æstimanda materia ex numero, nec ex magnitudine corpulentia, an sufficiat, aut suffectura sit ei rationi, secundū quā deicitur, aut deiecta est: quæ ratio est morbi ablatio per eius educationem. Se-

cunda est, quod æstimatio ista est determinanda ab obseruatione qualitatis matèriæ, quæ ducitur, & tolerantia vitium, quæ subsequitur. Qualitas enim quousque perseuerauerit mala, qualem ratiocinatus est, & coniectauit medicus, & vires constabunt, debet euacuatio produci. Tertia conclusio est, quod quando est tanta, quod eius absoluta eductio non potest perfici, nisi cum manifesta defectio virium sensitiuarum, & motiuarum, est eo usque producenda, dummodo æger se possit ab illa defectio reficere.

Ratio autem primæ conclusionis est, quia nescit medicus certam matèriæ morbificæ mensuram: unde nec debet metiri eam, quæ educitur, aut educta est, ut securus sit de eius absoluta eductione.

Ratio secundæ est, quia in cognitione eius, quæ sit materia peccans, confert quidem iudicium, sed illud non sufficit cognitioni determinatæ quantitatis. Hoc enim cognosci debet a posteriori, hoc est à subsequuta euacuatione alterius matèriæ, & à subsequuta virium etiam aliqua defectio. Non enim ad euacuationem malæ matèriæ succedit euacuatio bonæ, ni mala sit finita: nec unquam succedit virium defectio, ni euacuetur bona.

Ratio Tertiarum est, quoniam non potest fieri euacuatio, quæ est opus naturæ, etiam si fuerit medicamento irritata sine corporis resolutione. Nā eo utitur in illa; unde in magnis euacuationibus, etiam si post eas subleuetur natura, laborat, & deficit. Magnæ autem iniri debent, quando plurima est materia, unde aliquando est producenda deiectio ad animi defectio eam, a qua tamen potest esse refectio.

Dubitat autem, an medicus nō possit metiri materiam corpori nocuam, cum possit dimetiri corpus ipsum. Sed resolutione

olutio est, quod corpus eiusdem dimensionis potest scaterere materia, partim mala, & partim bona, unde ex corporis ipsius dimensione mala sola non potest determinari.

Dubitatur secundo, an debeat terminari ductio materiæ malæ usquequo successerit in educatione bona. Non enim bonum est educere unquam materiam bonam. Sed responsio est, quod hoc est faciendum usque ad initium educationis bonæ. Initium autem minus officit, eo quod potest officere aliquid malæ relictum.

Dubitatur tertio, an securum sit ducere ad defectionem animi, & virium. Nam illa est periculosa, quoniam est extrema euacuatio, ut notatum fuit ab Hipp. in Aph. III. Sed resolutio est, quod etsi sit periculosa, in magnis casibus est aliquando ineunda, & non intelligitur periculosa, quæ potest tolerari; qualis est, quæ ab Hipp. proponitur in hoc Aph.

APHOR. XXIV.

In acutis passionibus raro, & in principiiis medicinis purgantibus uti, & hoc cum premeditatione faciendum.

Quæ sint *Acute passiones*, & quod sint a materia calida ingruente, & inflàmante partes principes, dictum est in Aph. IV. Quod modo *Medicinæ purgantes* sint quædam corpora mixta, ex quorum assumptione sequitur in corpore meatuum apertio, irritamentum, atque inde materiæ expulsio, ab iis locis, ad quæ perueniunt, experimentum declarat. *Premeditatio* autem est discursus eius, quod sequi debet ex alicuius usu.

Quatuor itaque extant in hoc Aph. conclusiones. Prima est, quod in paucis morbis venientibus a materia calente,
&

& inflammante partem aliquam principem, sunt usurpanda medicamenta, a quorum usu aperiantur venę cum irritamento, & inde sequatur materięeductio. Cuius ratio est quia a talibus medicinis incalescit ulterius corpus, quod in morbis acutis nimisquam incaluit.

Secunda conclusio est: quod in aliquibus tamen possunt usurpari. Cuius ratio est nimia corporis plenitudo, qualis est in turgentibus propositis in Aph. XXI. Hęc enim plus officere potest permanens, quam eius agitatio, aut corporis calefactio, quę medicamentum sequatur.

Tertia conclusio est: quod in paucis acutis est purgandum a principio. Et ratio est, quia sunt cum inflammatione, ut dictum est nuper.

Quarta: quod & quando sunt usurpanda purgantia in acutis, & a principio, hoc est faciendum cum præmeditatione eius, quod & quantum possit officere materia morbifica, & eius quod & quantum possit officere caliditas medicamenti purgantis: quod si plus, & peius erit quod

poterit sequi a materia morbifica, purgandum;

quia de duobus malis minus est elligendū:

si vero erit plus, & peius quod mali

inferat medicamentum, ab illo

erit desistendum. Hinc in

acutis sine corporis

turgentia suffi-

ciet for-

san inanitaio per inedia; in acutiori-

bus vero, & turgente corpore

debebit propinari medica-

mentum purgans.

APHOR. XXV.

*Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt: se
contra difficulter.*

Litera huius Aph. non alia est quam quæ fuit in Parte
secunda Aph. secundi, & propterea nec aliam recipit
expositionem, aut conclusionem. Nec damnandus Hipp.
de superfluitate: quoniam hæc scripta sunt ab ipso tanquam
collecta, & non ordinata neque connexa.

Finis Libri Primi.

APHOR. XIX.

In his rebus... quibusdam...

Item... non sicut... quoniam...
secunda... & propterea...
conclusionem...
... & non...

Finis Libelli.

LIBER SECVNDVS.

APHOR. I.

In quo morbo somnus laborem facit, lethale; ubi vero iuuat, non lethale.

*S*omnus, ut fuit tactum in Aph. xiv. Primi libri, est affectio propria animalium, in qua illa iacent sine sensu & motu: quia calor spirituosus, qui cum nutrimento iugiter & momento participari & influere solebat a corde in omnes partes, unde procedit in eis viuere, & sine quo moriuntur, intercipitur aliqua ex parte, & in suo principio conculcatur à materia vaporosa nutritiua a frigiditate cerebri crassata, & illuc ad perfectionem nutritiuam depulsa. Hæc autem, ut docet Arist. lib. de Somno cap. 4. & 5, eleuatur aut ab alimentis ingestis, ex prima eorum coctione, sicut significat facilitas somni à cibo; aut ab humoribus, dum perficiuntur, & ad nutritionem rediguntur, prout accipitur ex eo, quod promptius dormiunt homines crassi & pleni, quam tenues & euacuati; aut a substantia ipsarum partiũ uientiũ, ex actione caloris animæ per colliuationẽ resoluta, quod ostendunt homines laboriosi, qui facilius dormiunt quã otiosi. Facit autẽ hæc materia somnũ in homine, dũ sua natura leui, sursum maxime lata, primo implet cerebrum: quod arguit bene Arist. ex eo, quod qui feruntur in somnum, non possunt sustentare amplius capita sua; & ex illo, quod somnifera pocula caput grauare videntur, & qui maiora capita habent, facilius, & plus dormiunt. Et dum

K

quod

quod eius superest à repleto cerebro, recepta ab eiusdem propinqui frigiditate incrassatione grauescens, refertur deorsum per venas, & arterias, iuguli præsertim: unde illæ in dormientibus inflantur, repletionem maiorem earum factam, ac veluti semiobstructione reprimunt consueti & tanti caloris à corde ad caput eiusque sensoria influxum, quantus requiritur eorum sensationibus, unde sequitur impotentia visus, auditus, odoratus, & gustus. cumque descenderit omnino, & cordi ipsi circum obstiterit, non permittens ab eo in reliquum corporis, & artus, nisi paruum, leuem, & lentum influxum, prout paruum luminis solis permittitur per nubem, perditur tactus & motus voluntarius, & hinc dormientia exterius frigidiora, interius vero calidiora euadunt, ut notauit primus Hipp. lib. vi. de morbis sect. iv. mox Aristot. iii. de hist. animal. cap. xix. inde Gal. in comm. isto, & confirmauit Auic. lib. i. Canon. Fen. ii. doctr. ii. cap. proprio ex eo signo, quod dormientia egent pluribus indumentis quam vigilantia. Et hinc in somno grauaturs respiratio, fit stertor, facilis incubus, epilepsia, & apoplexia. Duratque somnus quousque fuerit resoluta à corde & sensoriis ista circumobstantia & digesta. Et licet Gal. visus sit voluisse fieri somnum ex solo oppleto cerebro, tamen & hanc cordi circumobstantiam proposuit, ut videre est apud illum in lib. ii. de Temper. ii. & in lib. iii. de causis pulsuum cap. de pulsu dormientium, & cap. de pulsu expergisc. : *Liboris* autem nomen proprie importat fatigationem magnam, & lassitudinem, quæ sequitur ad illam: improprie tamen dicitur de omni malo, & noxa, licet Gal. in ista ultima significatione illud assumat, ductus forsan ab eo, quod Hipp. videtur ei opponere in tex. nomen genericum iuuamenti. Ego tamen qui sequor vocum proprietatem accipio illud in prima significatione, eoque libentius quod alibi Hipp. il-

lud assumpsit in isto sensu, ut in Aph. xvi. & xliix. secundi lib. & eo magis adhuc quod noxæ cunctæ & singulæ quæ in morbis superueniunt à somno etiam præter eas quæ veniunt ab eo factò in principiis paroxysmorum non sunt lethales: unde Aph. conclusio esset fere falsa. Nec me diuertit oppositum iuuamentum in genere: quoniam & conclusio oppositi iuuamenti est indeterminata, dū dicitur in ea, *Non lethale*. Quæ vero fuit laboris à somno facti est determinata: unde debet esse à causa particulari & determinata. Oritur autem lassitudo semper à defectu substantiæ viuentis, cum in ipsa consistat omnis virtus, etiam motiua, ratione cuius dum viget, dicuntur corpora robusta, dum vero deficit, dicuntur lassa. Deficit autem substantia viuens, aut quia resoluta ultra id quod potest refici, aut quia non adest materia refectionis. Resoluitur modo ultra id quod potest refici in euacuationibus sensibilibus, aut sanguinis à venis aut alterius humoris ex aluo, vesica, genitalibus ambitu corporis vel insensibilibus, quales fiunt in exercitio, doloribus magnis corporis, & in iis etiam, qui animi sunt, curis & sollicitudinibus. Non adest autem materia refectionis, quia ea bona existit, sed deficit ut in abstinentiis, aut quia mala adest, & refectioni inepta, ut in κακοχυρία. Vocabulum demum *Lethale* potest accipi pro significatiuo futuri lethi, & pro effectiui. Sed nunc accipitur pro significatiuo, quia adiungitur somno, qui cum sit una operatio nostra, est primitus ac magis considerabilis sub ratione signi, quam sub ratione causæ.

Est itaque conclusio huius Aph. quod cum æger expergefactus sibi videbitur magis lassus quam ante somnum, morietur; ubi vero non se senserit lassatum, nec inde significabitur certa salus.

Et ratio est, quia lassitudo à somno non potest aliunde

venisse, quam à præsentia nutrimenti mali, peiorisque red-
diti ab actione ultima caloris, quæ solet esse illius perfe-
ctiva, qualis est quæ excitatur interius tempore somni.

APHOR. II.

Vbi somnus delirium sedat, bonum.

QUOD παραφροσύνη Hip. nunc, & communiter alii Græci
vocant, & conuertitur à Leoniceno nomine *Delirii*,
est quædam mentis alienatio quæ accidit in vigo-
re magnarū febrium, in ebrietate, ac nimia iracundia, in
quibus homines fallūt imaginatione: quæ procedit nō ab in-
flāmatione, ut sequitur in vocata Phrenitide; sed à sūmo ca-
lore in loco mentis excitato à materia humorosa circa ipsū
ebulliente, aut halituosa quod frequentius accidit. Hic au-
tem locus est circum cor, ut confirmabitur in Aph. VII. Se-
ptimi lib. *Boni* autem nomen à medicis, & ab Hipp. dicitur
aliquando de eo, unde cognoscitur in corpore aliquid bo-
ni esse, fuisse, aut futurum esse; & ita sub ratione signi; ali-
quando vero de eo quod aliquid boni in corpore facit, fa-
ciet, aut fecit, & ita sub ratione causæ; aliquando etiam sub
utraq; ratione. Accipitur sub ratione signi, quando est ali-
qua corporis qualitas, aut à corpore excreta materia, &
hoc propter dependentiam consequutionis quam habent
cum corpore qualitates eius, & quæ exernuntur ab illo;
è quibus medicus potest coniectare de statu eiusdē. Acci-
pitur sub ratione causæ tantum, quando dicitur de aliquo,
quod sit solūmodo alteratiuum & mutatiuum corporis suo
contactu externo, quale est quodcumq; ambit, siue aer, si-
ue aqua, siue quid aliud appositum; aut contactu interno,
qualis est cibus, & potus, medicamentum, atque venenū
assum-

assumptum, & accipitur sub utraque ratione, quando dicitur de aliquo, quod proueniat à corpore & sit eiusdem mutatiuum, uti est omnis operatio corporis, qualis est etiam somnus, & delirium. Modo accipitur nomen boni de sedatione delirii præsertim sub ratione signi. Nam operationes animæ sunt primo signa status corporis, & postea mutatiuæ eius.

Est ergo conclusio huius Aph. quod in quo casu mentis seu imaginationis alienatio sedabitur à somno, significabitur corpus non male, aut saltem melius se habere.

Et ratio est. Nam inde significatur fuisse alienatio non ex inflammatione circa cor, sed ab halitu, aut humore qui potuit calore interius aucto, prout accidit in somno, digeri. Ex inflammatione enim debuisset potius augeri cum illa.

APHOR. III.

Somnus & vigilia, utraque si modum excesserint, malum.

Modus est mediocritas constituta intra duos terminos excessus & defectus eorum, quæ rem ipsam constituunt. Hæc autem duplex est in omnibus rebus, atque adeo etiam in nobis: una ratione speciei, altera ratione individualitatis. Ita somnus & quies, quæ declarata sunt in præcedenti, habent mediocritatem specificam, quæ scilicet conuenit homini quatenus homo est, & habet individualē quæ .s. conuenit Petro quatenus ille est. Modo quæ ab Hip. proponitur est intelligenda individualis. Quia medicus cū sit operator circa indiuiduū debet cognoscere, primo modum indiuidualem, mox specificum: & sub illa sola ratione qua cognitio speciei faciliē reddat cognitionē indiuidualis. Tria autē sunt in somno quæ possunt habere mediocritatem naturæ, & excedere ab illa. Vnum est duratio, aliud

intensio alterum continuatas; in duratione est somnus mediocris, qui durabit prout illi indiuiduo solebat, extra mediocritatem, qui longius, aut breuius; in intensione mediocris, qui nec facilius, nec difficilius, consueto excitabitur, sicut extra mediocritatem, qui à leuioribus sensibilibus, & qui nec à mediocribus excitabitur; in continuitate qui non habebit plures interruptiones iis quas habere solebat, nec pauciores, erit mediocris: extra mediocritatem vero, qui aut maiore continuitate, aut interruptione procedit. Istud autem naturæ solitum & consuetum accipiendum est sub eadem ætate & anni tempore. Nã in adolescentia somnus est longior, continuatior, & profundior; in senectute breuior, interruptior, & leuior; in consistentia medius inter hæc. De vigilia hinc accipiatur intelligentia. nam contrariorum contrariæ sunt rationes. *Mali* autem nomen, prout dictum est in præcedenti de nomine boni, accipitur à medicis, & Hipp. aliquando sub ratione solius signi, aliquando sub ratione solius causæ, aliquando sub utraque; cumque somnus sit operatio nostra, potest accipi primo sub ratione signi, mox etiam sub ratione causæ.

Conclusio itaq; Aph. huius erit, quod quando aliquis ex se dormierit longius, aut continuatius, aut profundius, vel è contrario breuius, aut interruptius, aut leuius, quã solebat in illa ætate, & tempore anni, significabitur esse in corpore aliquid mali, & poterit etiam somnus ille aliquid mali in corpore facere.

Ratio autem qua significet aliquid mali in corpore in generali, est quia cum sit ille operatio corporis mutata à statu naturali, nõ potest esse, nisi primo sit mutatum corpus à quo procedit. Ratio etiam qua erit productiuus alicuius mali in genere est, quia somnus habet vim mutatiuam corporis, prout omnis alia animæ operatio. Si ergo erit ille præter

ter naturam, etiam corpus mutabit ad præter naturam. Particularis modo ratio cuiuscumque mali significati, aut quod induci possit à particulari præternaturalitate somni, non attinet ad hunc locum.

APHOR. IV.

Non satietas, non fames, neque aliud quidquam, quod modum naturæ excesserit, bonum.

Satietas propriè dicitur sublatio famis ab accepto alimento, sicut Fames definitur esse eiusdem desiderium, quæ sicut accidit à defectu ipsius, ita tollitur ab eius præsentia, & inducitur satietas; ut propterea Hipp. nunc accipiat hæc nomina præcipue sub ratione, qua important causas proprias satietatis, & famis, scilicet comestionem & inediam. Aliud autem *Quidquam*, debet esse aliquid, quod possit dici non bonum, eodem modo, quo dicitur, non bona satietas, & fames proposita: & propterea sub ratione, & signi, & cause. Sic ergo erit, aut somnus, & vigilia, aut euacuatio, & retentio, aut motus, & quies corporis, aut motus scilicet, & affectiones animi, hæc enim sola possunt esse in simul signa, quia sunt effectus nostri corporis, & cause, quia ex eorum varietate varie afficitur.

Cum ergo pateat ex præcedenti Aph. *Nature modum* esse mediocritatem actionis, aut passionis individualis, erit conclusio huius Aph. quod comedere, dormire, euacuare, exerceri, corpore aut mente moueri, ultra, aut infra debitum ex individuali natura, significabit corpus non bene habere, & perducet ipsum itidem ad aliud non bene habere. Vniuersalis ratio clara est ex præcedenti. Particulariter autem nimia comestio arguit ventris aut ulteriorum

viarum alimenti, venarum scilicet, caliditatem, & efficit eiusdem, aut earundem obstructionem; minor vero debita, argumentatur caloris partium dictarum exsolutionem, aut materiae inexistentiam, & inducit corporis siccitatem, & frigiditatem. Nimiis, & deficiens à debito somnus, inducet, & significabit, quæ proposita sunt in præcedente. Nimiis euacuatio, caliditatem nimiam internam expellentem, aliquando humiditatem significat. Efficit autem frigidum & siccum corpus: sicut minus euacuare procedit à frigiditate & siccitate, & inducit primo humiditatem, indeque calorem. Nimiis itidem agitari importat calorem, qui facile fertur ad partes mobiles, easque ad calefactionem primo, mox & ad siccitatem perducit: sicut contra minus dimoueri succedit à frigiditate, & caloris penuria, talemque etiam penuriam adauget. Excandescere importat cordis caliditatem, non leuem; sicut & gaudere aliqualem; talesque adauget. Mœrere vero, & tristari à frigiditate, & siccitate cordis procedunt, easque multiplicare valent. Sunt & alia leuia mala, præter hæc, utpote, & in mala cōformatione, quæ significant, & inducere valent ista præter naturæ modum existentia. Sed ea sunt nimis particularia.

APHOR. V.

Spontaneæ lassitudines morbos prænuñtiant.

Spontaneæ dicuntur, non modo quæ videntur per se venire, & nullam habere causam externam sui aduentus, ut dictum est in Aph. II. Primæ Sect. verum etiam quæ contingunt sine causa ea, quæ est ipsis præcipua. Et in isto sensu hoc nomen assumpsit nunc Hip. *Lassitudo* autem dicitur sen-

sensata grauitas in artubus, unde eorū difficilis euadit motus. Hæc autem accidit, aut quia virtus motiua debilitatur, aut quia materia artubus insinuatur excedens proportionem cum virtute motiua. Debilitatur autem virtus motiua, dum ei diminuitur substantia viuens, in qua tanquam forma in materia fundatur: & diminuitur substantia viuens iugiter à calore vitæ, dum animæ operationes quasvis exercet, ut declaratū est in Aph. xiv. Primæ Sect. Vnde si ex alimēto requisito iugiter nō reficiatur, procedit, imminutio & inde debilitatur virtus, ut propterea una & frequens causa lassitudinis ex debilitata virtute motiua sit inedia. Sed sensibiliber magis diminuitur a labore. Nā motus accendendo ulteriorē calorem, est in causa ulterioris resolutionis substantiarum viuentium. Hinc alia de frequentibus causis lassitudinis est labor: in quo genere causæ, licet non adeo apparentes, sunt sollicitudines, & curæ, unde homines ex aliquo accidente animi anxii & solliciti extenuantur, & laxantur. Adhuc autem magis diminuitur substantia viuens, dum educitur sensibiliber e corpore id quod de breui debebat cedere in suam refectionem, prout sequitur ex educatione sanguinis, præsertim arteriosi, quia perfectior est. In quo genere est etiam euacuatio nimia feminis, cū illud ex sanguine fiat. In hoc etiā genere est euacuatio per aluum, & per urinam, ac etiam per sudorem, dū materia sanguinis ad varias formas, scilicet aut bilis, aut alterius humoris, aquositatis etiam, & sudoris educitur: ut propterea tertia euidētissima, & frequentissima causa diminutionis substantiarum viuentium, & inde induciua lassitudinis sit euacuatio, aut sanguinis, aut alterius humoris, qui habeat aliquid nutritiui. Vnde à quacumque harum causarum veniat lassitudo, cum esse videantur externæ, & sic manifestæ, ac propriæ, non dicetur spontanea.

nea . Dicitur ergo spontanea, quando venerit ex materia, ultra proportionē motiuam extante. Est autē ultra proportionē motiuam, quando non est conuersa, nec conuertibilis in substantiam viuentem . Nā dum conuertitur , subiicitur virtuti motiuæ , cui famulatur opere suo nutritiua, & non grauat . Non conuerti autē potest à nutritiua, quia peccat qualitate mali humoris , uti est bilis præsertim, & melancholia ; tuncque sequitur grauitas acris , quæ si extenditur ad partes carnosas , & cutaneas, infert veluti sensum ulceris corrodetis , unde accidit lassitudo , quam medici ulcerosam appellant : si vero se insinuauerit ad tendines versus ossa , acrimonia sua propter maiorem materiæ crassitiem cum videātur illa frangi, inducitur lassitudo, dicta ossium frangitiua . Et non conuertitur aliquando à facultate nutritiua materia in substantiam viuentem, quia superfluit ab eius indigentia : tuncque grauat , & implendo, extendit, uti facit nimius sanguis , dum decurrit ad partem aliquam inflammandam , cui præter grauitatem inducit extensionē, & inde inducitur lassitudo apostemosa vocata. *Prænuntiare* demum morbos est significare eos futuros , quod concipit intellectus faciendo coniecturam de præsentī aliqua mala corporis dispositione , tanquam à causa ad peiorem tanquam effectum processura.

Est ergo conclusio huius Aph. quod sēfatae grauitates in artibus, difficilē motū, reddentes, si venerint, sine ulla euacuatione sensibili sanguinis , alteriusue humoris, seminis, urinæ , sudoris , aut insensibili , laboris , doloris , sollicitudinis , inediae , significabunt præsentēs malas corporis dispositiones , ex præsentia , aut nimii sanguinis , si lassitudo referet ultra grauitatem etiam corporis extensionem , aut bilis , si lassitudo referet etiam sensum veluti corrosionis in carnibus , aut melancholiæ , si præter sensum grauitatis

videbuntur velut frangi ossa, & inde prænuntiabunt venturas ægri tudines.

Et ratio uniuersalis prænunciationis morborum est, quia sunt dispositiones malæ. Nimi us enim sanguis potest obstruere repente venas magnas, & facere apoplexiam, ut dicitur in Aph. XLII, aut rumpere eas unde exeat etiam qui non debet, & inducere hæmorrhagias, aut putrescere, & facere feb. magnas. Ita mali humores biliosi, aut melancholici suis qualitatibus inficere substantias viuentes, & varia mala producere; quæ, si non facit sanguis nimius, aut mali humores immediate, dum faciunt lassitudines, possunt ex aliquo accidente illum adhuc augente, aut istos adhuc peiores reddente successu temporis inferre, quando à regimine bono, aut alio bono accidente, ille non fuerit diminutus, & isti correcti.

APHOR. VI.

Quicumque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt : his mens agrotat.

Dolere est semper sentire, sed est sensibilis nõ bene proportionati cum facultate sensitua. Propterea est dolor in omnibus sensibus externis, seu particularibus dictis, & internis communibus appellatis. Verum qui in externis visu scilicet, auditu, olfactu, & gustu accidit, iniucunditas potius & displicentia vulgo vocatur, cum tamen vere sit dolor; nam inde excitatur auersatio ad fugam in facultate appetitiua. Qui vero accidit in tactu, cum ille sit primus sensus, per excellentiam seruat nomẽ, & vulgo dolor dicitur; & de hoc intellexit Hipp. in hoc Aph. quia loquitur de eo qui potest accidere alicui parti, scilicet indeter-

minatæ corporis. Hic autem est folius tactus, cum cæteri sensus habeant magis determinata in loco corporis sua sensoria. Qui demum sequitur in sensibus internis, tristitia, & sollicitudo potius vulgariter dicitur, sicut sentire eorum, de quo intelligit Hipp. illo verbo *Sentiunt*, (nam illud dirigit ad dolorem, qui non est aliquid de iis, quæ sensibus externis sentiri possunt) ut distinguatur à sentire sensuum externorum, à nostratibus, non sentire, sed obseruare, curare, & animaduertere appellatur. *Mentis* autem nomine non intellectiuam facultatem debuit assumpsisse Hip., quia ei attribuit egritudinem, intellectus autem cum non sit organicus, ægrotare non potest: cum ægritudo sit corporis affectio: sed sensitiuam aliquam, quæ possit sentire sensationes aliorum sensuum, scilicet dolores; nam dolores sunt sensationes ut dictum est. Hæc autem debet esse una, quæ sit receptiua omnium sensationum, præsentium, & præteritarum, quæque propterea possit moueri à quoque sensibili, ut est quæ Phantasia dicitur, & est in brutis animalibus suprema animæ potentia, & in homine proxima ipsi intellectui, quæ est organica, licet eius organum non pateat, quia intrinsecum sit, quæque propterea dicetur ad deprauationem & ægritudinem eius, ægrotare.

Erit ergo conclusio, quod qui sentiunt obiecta tangibilia in aliqua corporis parte improportionata, ut inde dolere dicantur, & non obseruant seu animaduertunt se dolere, si ægrotant intrinsecus, & inde fallunt illa animæ facultate, quæ est obseruatiua & sensitiua sensationum exteriorum, quæque phantasia dicitur.

Et ratio est. Nam non dignoscitur dolor nisi ab excitata auersatione: hæc autem non excitatur nisi à phantasia. ergo quando, adest obiectum dolorosum appositum tactiui sensui ratione cuius debeat fieri dolor, si non excitabitur

auersatio, debet sequi, quoniam non recipiatur in phantasia, quæ est motiua facultatis appetitiuæ ad auersationem. Non recipietur autem, si illa erit à phantasmatis alias receptis oppressa: quæ oppressio non potest esse, nisi cum deprauatione sui organi; quod est principium sensituum.

Hinc apparet male Galen. dixisse dolentes esse, qui habent obiectum dolorosum, & illud proprio sensu non sentiunt. Nam isti stupidi dicuntur, cum stupor dicatur de perduto tactu. Et hinc apparet Hipp. hoc monuisse, ut notaret affectionem partis principis, quæ cum recondita sit difficulter egrotare dignoscitur.

APHOR. VII.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet; quæ vero breui, breuiter.

Extenuari, cum sit tenuius fieri, erit idem, ac pristinam crassitiem perdere. Refici vero, cum sit pristinam crassitiem recuperare, erit renutriri. Consistit autem crassities, & omnis nostra corpulentia in duplici genere substantiæ: una est humorosa, nondum viuens; alia vero solida, actu viuens. Humorosa est mollior, imo fluida, & vaporosa, (nam qui dicuntur spiritus, sunt substantiæ humorosæ ad aeream naturam magis, quam ad aqueam, inclinantes) quæ propterea est facilioris resolutionis, cum humiditas, quæ in ea dominatur, sit facile terminabilis termino alieno. Solida vero, cum non fluida, nec vaporosa sit, est etiam difficilior resolutionis. nam siccitas quæ abundat in illa, est difficulter terminabilis termino alieno, bene quidem termino proprio. Diuersaque est crassities sub-

substantiæ nostræ, non modoratione partium inuicem, sed & ratione totius, penes regiones, ætates, sexus, & quod magis est penes individualitates: unde orientales, & septentrionales homines, sunt molliores occidentalibus, & meridionalibus, iuuenes & qui crescunt senibus decrescētibus, mulieres maribus, & alter altero. Cum itaque molliora sint facilius resolubilia, ea per consequens breui tempore erunt extenuabilia. nam extenuatio, licet sequi possit euacuationem sensibilem, facilius tamen & frequentius sequitur insensibilem; solidiora erunt serius extenuabilia.

Conclusio itaque huius Aph. est, quod quæ corpora cōualescentia breui tempore perdidērunt pristinam suam crassitiem, breui tempore illa ipsis est reddenda per alituram. Quæ vero longo tempore constiterunt aduersus causas crassitiem auferentes, longo etiam tempore egebunt ad sui refectionem lenta & serotina eis suppeditata alitura. Quæ cōclusio licet à Gal. accipiatur distincte de variis corporis partibus humorosis, scilicet & solidis: & vera sit etiā in illis; facilius enim resoluuntur, & educuntur humores à corpore nostro, quam partes solidæ viuentes: at tamen ab Hipp. profertur de totis corporibus, secundum partes eorum humorosas simul, & solidas. nam non modo partes humorosæ unius individui, uniusque ætatis, & unius regionis, ad humorosas alterius hominis, etiam ætatis, aut alterius regionis in hac facili, & difficiliore extenuatione diuersimode se habent. Verum etiam solidæ, unde quædam corpora tota citius, quædam vero serius resoluuntur, & extenuantur.

Ratio autem est, quia cita resolutio sequuta est ex molliæ substantiæ, quæ sicut est facilius resolubilis, propter humiditatem, quæ est facile susceptiua cuiusuis nature, est
fa-

facilius regenerabilis . Ita soliditas cum sit difficilius inducibilis , propter siccitatem , quæ resistit nouæ naturæ , est etiam difficilius ressolubilis .

APHOR. VIII.

Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur , pluri alimento corpus uti significatur : quod si non assumenti cibum hoc accidat , scire oportet quod indiget euacuatione .

A Morbo idem est , ac dicere , post morbum , ut propterea erit accipiendus qui euasit , & conualescens dicitur . *Cibum* autem *Assumere* , licet explicetur à Galen. per comedere cum appetitu usque ad facietatem ad modum sanorum . Ego libentius accipio ipsum comedere solida , ad differentiam ipsius comedere nihil , aut potulenta , aut forbilia , quod usurpabatur antiquitus in morbis acutis , prout in prima Sectione uisum est . Solida etenim alimenta , cibum ; liquida vero potum appellabat etiam Hipp. ut patebit clarius in Aph. xi. sequente . *Corroborari* autem , cum sit acquirere pristinum robur virium , viresque consistant in substantia corporis nutrita ; quæ dum perdita est , recuperatur ex alimentis , mediante nutritione ; erit ipsum resisti , ac renutriri .

Erit itaq; conclusio huius Aph , quod qui conualescens adiuerit usum alimentorum solidorum , quæ sanis usualia sunt , & inde non recuperauerit pristinam corporis crassitiam , & cum ea pristinas vires , hoc significabit eum uti pluri alimento , quam conficere possit : qui vero steterit sine alimento solido , ac perseuerauerit in forbili , aut potulento

tulento, neque propterea, etsi liberatus à morbo se refe-
cerit, signum est, quod habet adhuc materiam malam in-
tra corpus, unde eget euacuatione.

Et ratio primi dicti est: quoniam cum non fiat sufficiens
refectio in corpore sano, illud sequi debet, aut ex defectu
alimenti, aut ex non sequuta eius coctione. At in casu assu-
mentis cibum non deficit alimentum: unde debet esse ex
non sequuta eius coctione: hæc autem non sequitur, aut
quia virtus concoctiua deficit, aut quoniam alimentum nõ
potest ab illa confici, quia malum, aut nimium. Sed in cõ-
ualescence virtus non deficit, quinimo crescere debet, nec
alimentum est malum, quia est de genere cibi, hoc est, e-
ius quod solet confici; unde restat, quod sit ex illo nimio.
Ratio secundi dicti est. Nã in casu nõ assumentis, nõ potest
esse defectus refectionis à cibi vitio: erit ergo à virtute.
Hæc autem deficit, quando partes primæ, ei seruietes,
non egent, & sunt repletæ materia nimia, aut mala: in qui-
bus casibus conuenit euacuatio.

Dubium tamen accidit, quomodo potest aliquis esse li-
beratus à morbo, & egere euacuatione. Cui dubitationi
Responsio est, quod eget, ne recadat ex causa anteceden-
te relicta, ut dicetur in Aph. x. & in xii.

APHOR. IX.

*Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida fa-
cere.*

Quod *Purgare* sit ducere de corpore materiam inuti-
lem, & alieni generis, à qua corpora reddebantur
impura, & præsertim humorosam, dictum est in
Aph. ii. Primæ Sect. *Fluidi* modo nomen dicitur proprie
de

de materia, quæ adeo humida sit humiditate aquea, ut nõ possit consistere loco. In quo sensu aqua, vinũ, & quodãmodo lac sunt materię fluidæ, & humores omnes nostri corporis, ut propterea fuerint definiti ab Auicēna in Prima Primi quod sint corpora humida, fluida. Et dicitur (licet improprie) fluidi nomē etiã de corporibus unde effluit materia aliqua de propositis, ita dolium vino plenum dicitur fluidum, dum ex eo perforato vinum fluit, & corpus nostrum fluidum, dum ab illo humor exit, aut exire potest.

Conclusio itaque antiquitus ex hoc Aph. deducebatur, quod cum quispiam vellet de corporibus educere materias alienas, debebat corpora aperire secundum eas vias, per quas erat educturus illas, & materiæ motum inchoare: quod faciebant antiqui, qui volentes purgare per aluum, præmissa inedia cogebant naturam inanire vias stercorum nulla ad ipsa suppeditata de nouo materia, mox clistere securata intestinorum inanitione, tandem alimentis iurulētis, ac dulcibus aluum lubricabant: tunc enim inclinatione ad aluum facta, facilior sequebatur à pharmaco deiectio. Gal. autem in isto cõmentario, hoc fluida facere nõ intelligit de sola apertione viarum & inclinatione naturę, sed & de præparatione humorum, qui aliquando sunt adeo crassi, aut lenti, aut viscidi, quod fluere nõ possint, ut propterea, & ipsi debent reddi fluidi attenuantibus, aut incidentibus, aut detergentibus; & aliquando sunt adeo tenues, ut effument potius quam fluitent, ut propterea debeant tunc incrassari, ut ad fluorem redigantur.

Quæ etsi vera sint, ac utilia in arte, ego tamen cenſeo Hipp. intellexisse de corporibus ipsis aperiendis, quibus e locis debet exire materia. Nam adiungit illud verbum fluidi ipsis corporibus, prout declarat in Aph. lxxiv. Lib. Septimi, dum huic eidem ibi repetitæ conclusioni adiun-

git: *Et si supra, sistere aluum; si vero infra, humectare*: quæ verba dirriguntur ad corpora ipsa, non ad humores. Hocque magis accipio. nam raro humores sunt adeo crassi, viscidi, & lenti, ut medicamento aperiente suo calore venas, & inde ex consequenti eos attenuante eiici non possint.

APHOR. X.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lades.

Iam patet ex præcedente *Non pura corpora* esse quæ habent intra se aliquid alienū, & præsertim dici talia, quæ continēt humores ineptos nutritioni aut alteri operationi naturæ. Hi autē coaceruantur in corporibus, aut quia ab externis accidentibus distemperantur ipsa, quæ postea distemperata corrumpunt humores bonos in malos. Sic accidens tempore, aut tempestate in ambiente calor accenso corpore urit sanguinē, & de illo facit bilem, prout ira, aut factum nimium exercitium. E contrario vero adueniens frigus, tranquillitas, & otiositas refrigerato corpore recrudat sanguinem, & illū vertit in pituitam. Et coaceruantur mali humores, quia esculenta resistunt facultati nutritiæ, unde nequeunt omnino perducī ad bonum succū, & sanguinem, sed aliqua ex parte vertuntur in vitiosos humores, ut sunt olera, fructus, pisces, quædam etiam carnes, præcipue salitæ, aromata, & miscellanea. Hique pravi humores, afficiendo postea partes viuentes, suis qualitatibus inficiunt, & distemperant saltem corpora, licet & obstructiones malaque alia conformationis aliquando etiā producant, unde semper corpora impura, propter humores præsertim, sunt saltem intemperata.

Nutrire autem proprie dicitur de opere facultatis primæ viuentis corporis. Anima enim est proprie illa quæ nutrit, dum assumpta transmutat in corpus sibi subiectum; improprie tamen: sed usualiter dicitur nutrire etiam qui porrigit corpori nutriendo materiam nutritionis, esculenta scilicet, & in hoc sensu accipitur nunc ab Hipp.

Conclusio eius itaque est, ad medicū aut assidentes directa, quod corporibus habentibus in se humores malos, quo plus cibi dederit, plus lædet.

Ratio autem est, quia talia corpora sunt saltem intemperata, unde agendo in cibos, non ad bonos, sed ad intemperatos malosque humores multum eorum deducunt: & ita si mali humores primi lædebant, adaucti & multiplicati magis lædent. Erit salubre consultum, quod antiquitus usurpabatur, in etiam male dispositis, aut ægrotantibus ex impuritate, minus dare de cibo.

Dignoscentur autem corpora non pura, quia mutata in qualitatibus coloris, crassitie, in excrementis, ut monet Hip. in Aph. xv, præsertim autem in operationibus, appetitus, concoctionis, somni, & roboris: pleraque enim, aut laxitudines spontaneas incurrunt, aut non possunt corroborari. & ad summum aliter se habent, quam habere consueuerunt.

APHOR. XI.

Facilius est impleri potu, quam cibo.

Impleri est perdere vacuitates. Hinc impleri cibo, aut potu, est perdere vacuitates, quæ contingunt in animalibus. Hæ autem contingunt ex resolutione iugi substantiæ eorum pluries proposita, quæ sequitur ex actione caloris viuentium in operationibus vitæ. Quæ vacuitates non modo contingunt sensibiles, & magnæ, vt quæ in ventre sequuntur, sed paruæ & insensibiles, per substantiam totam partium viuentis: ut propterea, cum impleri sit via ad nutritionem, accipiatur nunc cum Gal. pro ipso nutriri. *Cibus* autem est sine dubio alimentum, sed dicitur, quod solidum est; *Potus* autem licet aliquis videatur non nutrire, ut ex simplici aqua, attamen nunc accipitur ab Hipp. pro nutritiuo, sed liquido.

Est ergo conclusio quod nutritio sequitur facilius ex alimento liquido, quam ex solido.

Et ratio est, quia ut illa fiat, debet alimentum perducere ad partem nutriendam. Facilius autem perducitur liquidum, quam solidum, quia illud habet substantiam tenuiorem, istud crassiorem: & ut fiat nutritio, debet alimentum transmutari à calore viuentis de substantia sua; magis autem transmutabilis est substantia liquida propter humiditatem abundantem, quoniam humidum est facile passiuum, quam solida propter minorem humiditatem.

Observandum tamen, quod sicut liquida propter faciliorem passionem, facilius conuertuntur in nostram substantiam, & inde citius nutriunt. ita quoniam nostra substantia viuens solida est, cum parum habeant solidi, minus nutriunt,

triunt, & facilius nutritionem illatam perdunt. Cito enim, & facile etiam resoluuntur in halitum. Solida è conuerso, sicut fero, & cum difficultate, maiore scilicet requisita caloris actione pro sua transmutatione, nutriunt: ita ferius resoluuntur, & magis durant; & quoniam nostra substantia solida est, secundum plures partes conuersa in ipsam, magis nutriunt.

Ex quo accipitur consultum, quod in morbis acutis, qui sunt breui tempore duraturi, conueniunt alimenta potius liquida, in longis vero potius solida.

APHOR. XII.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidivas facere consueverunt.

SI *Iudicatio* est quædam morbi terminatio, prout dictum est; illa quæ dicuntur ab Hip. nunc, *Relinqui in morbis* post eam debent certo esse quædam mala & morbosa. Non tamen morbi ipsi, quia restitisse dicuntur post eorum terminationem: nec symptomata, nam ea vadunt cum morbo, unde non possunt persistere illo finito: nec causæ immediate coniunctæ, quia illæ se habent inseparabiles à morbo, ut ille non possit esse finitus, si & ipsæ finem non habuerint: nec causæ primitiivæ, quia illæ initiant actualem morbum, & præcedunt, ut non possint remanere post illum. Vnde à sufficienti malorum enumeratione, debent esse causæ antecedentes, malæ scilicet dispositiones, sed leues, neque cuiuscumque sensibiles, & propterea non inferentes actualem & sensibilem lésionem aliquam operationũ, quales erunt leues intemperies sine materia, aut cum illa, uti impuritates corporum propositæ, leues obstructiones, aliaque malæ confirmationes, aut continui itidem leues

so.

solutiones. *Recidiva* autem est reditus morbi, aut morbus, productus partim ab errore externo causaque primitiua noua, & partim à causa aliqua antecedente prioris. Hinc differt ab accessione seu paroxysmo, quod hæc sine ulla noua & primitiua causa sequitur. Recidiva vero semper habet causam primitiuam, quæ aliquando est manifesta, sicut error ægrotantis in cibo, aut potu, aut alio sibi voluntario actu, aliquando est occulta, ut passio animi non obseruata, & quandoque est maxime occulta, ut mutatus aer ambiens tempore, aut tempestate, quam medicus videre nequit. Ex qua combinatione causæ veteris antecedentis, & nouæ primitiuæ, secundum quod præualet illa, aut ista, sequitur varietas recidivæ; si enim plus valet quæ remansit causa, reciduat morbus eiusdem speciei; & si parum causæ istius est consumptum, & multum etiam noui superadditur, reciduat idem, & ad peius; si vero mediocre quid veteris remansit leui aut mediocri accedente nouo reciduat idem, & ad eandem magnitudinem; quod si plus valet noua causa, multumque mansit de vetere, morbus in recidiva mutat speciem & ad peius; si vero debilis mansit antiqua, reciduat alius quidem, sed ad melius.

Est itaque conclusio Aph. quod quæ leues corporis intemperies cum materia, aut sine, quæque leues malæ conformationes, quælibetque leues unionis solutiones, relictae in corporibus post morbi euidenti terminatione, solent reducere morbos, aut generis eiusdem, aut alterius, aut peiores, aut meliores, aut æque malitiei.

Et ratio est citata, quoniã ista leuia mala relicta, suscepto adiumento ab errore externo euitabili, ut qui cadit à volutate ægri & assidentiũ, aut ineuitabili, uti qui uenit ab aere, & eius cõstitutione, debent ulterius posse, & ita ad sensibilem operationum læsionem corpus perducere. Hinc acci-

piatur salubre documentum in arte, quod in conualefcē-
tibus, qui non reducuntur facile ad ultimam operationū
perfectionem, tales enim sunt in quibus relictum est ali-
quid mali post finem morbi, corrigatur intemperies, aut e-
uacuetur materia, aut uniatur solutio, iuxta quod appare-
bit hoc, vel illud genus mali in corpore relictum.

APHOR. XIII.

*Quibuscumque crisis, idest iudicatio fit, his nox gravis ante ac-
cessionem. Quæ vero subsequitur, magna ex parte leuior existit.*

Nihil est in litera, quod non pateat ex supradictis. Est
enim κρίσις, seu *Iudicatio*, repentina morbi materia-
lis terminatio: & *Accessio* est tempus peius ægri-
tudinum pe-
riodicarum, seu circuentium. *Græue* etiã dicitur apud me-
dicos, quod difficulter tolleratur, quia molestat, & offi-
cit, sicut *Lenius* frequenter, prout nunc accipitur, pro mi-
nus molesto.

Vnde conclusio est, quod quibuscumque est cessurus de-
repente morbus materialis, nox quæ præcedit illius termi-
nationis insultum, est molesta: quæ vero succedit à termi-
natione, plerumque est alleuiata. Molestia autem ista no-
ctis, maxime communis & prima est vigilia, & inquietudo,
aliquando vero perturbatio ventriculi, nausea, & cardial-
gia, dolor capitis, alienatio mentis, spasmus quandoque,
aliaque secundum morbi qui iudicatur situm, & conditio-
nem.

Et ratio est: quia nõ potest materia morbifica abscede-
re de partibus nobilibus internis ad aliquam ignobilem ex-
ternam repente, ut accidit in iudicatione imperfecta, &
tanto minus à toto corpore, cum euacuatione, prout con-
tingit

tingit in crisi perfecta, ni primo fit secreta à bono humore; nec potest secerni, nisi à calore mota, & agitata, ex qua agitatione sequitur corporis inquietudo, infomnietas, & si mouebitur circa ventriculum pro vomitu, dolor oris eius, & nausea; si ad intestina, perturbatio ventris; si ad principium sensitium, alienatio: si in neruofum genus, spasmus; & si alio, alia accidentia. Hinc tempus præcedens debet esse molestum, subsequens vero alleuiatum, quia materia morbifica aut secreta est à toto, ut nulibi officiat, aut saltem à partibus principibus adeo, ut officiat solum alicui ignobili, & raro lésione considerabili, aliquando tamen non leui dū excitat dolorem magnum in parotidibus, aut tormina, & excoriationes in intestinis, si illac processit. Et propter hanc aliquando subsequente molestiam dixit Hipp. sequentem noctem esse alleuiatam plerumque; & male Gal. hoc refert ad crises malas, nam ille finiuntur ad mortem, unde nulla subsequitur illis nox quæ possit esse alleuiata.

Et male adhuc Gal. dicit Hipp. fecisse mentionem solius noctis & non diei, quoniam molestia præcedens crisin fit obseruabilis in sola nocte, tanquam in tempore magis tranquillo. Ego enim censeo notatam grauitatem solius noctis, quia præparatio proposita ad crisin sequatur plerumque in nocte, nam fit à calore concoquente, qui magis viget noctu, quam interdiu, cum noctu à refrigerato ambiente calor concludatur ad intra, ut declaratum est in Aphor. xv. Primæ Sect.

APHOR. XIV.

In profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala fiat mutatio.

Profluvia alui sunt excretiones ex illa, sed fluidæ, & propterea humorosæ, vel saltem succosæ, diarrhœæ à Græcis dictæ. Hinc fit excepta dysenteria, in qua proprie quæ veniunt ex aluo non profluunt. Materiæ autem istæ, seu excrementa ista, quæ profluunt possunt, in profluuiis mutari secundum fluorem ipsum de maiore ad minorem, dum aluus incipiet contrahi; & possunt mutari de specie ad speciem, exempli gratia de bile ad pituitam.

Mala autem dicuntur excrementa, quando sunt substantiæ, quæ non debet excerni, sed retineri tanquam utilis alicui operi naturæ, uti est chylus, futurum commune alimentum, uti sanguinis, & uti substantia partium, quæ aliquando abrafa, quandoque colliquata, ex aluo secernitur. Malaque etiam dicuntur, quando sine manifesta ratione sui tamen fuerint obseruata semper exeuntia habuisse finem malum, quoniam important aliquam pessimam corporis dispositionem sui causam, ut obseruat Hip. de atra bile.

Est ergo conclusio, quod iuuabit si fluens aluus contrahatur humoresque qui inde exhibant incrassentur, aut mutantur ad alterum, dummodo non mutantur ad sanguinem, chylū, melancholiam, colliquamentum, aut substantiæ viuentis particulas.

Ratio autem est. Nam mutatum excrementum significat iam perfectam esse eius, qui primo fluebat, excretionē, & ita, cum sequatur excretio alterius, quem eiici bonum sit, significatur facta, & fieri exquisitior ab excrementis purificatio: quæ melior est integra, quam imperfecta.

Nec bene dubitant de veritate huius conclusionis, qui inducunt Hipp. damnantem excrementa variegata. Nam illa sunt varia cōmixta, & in una deiectione excreta, nunc est sermo de variis successione, nō eodem tempore talibus. Illa enim sunt mala, quoniam important maximam inqui-

nationem, sicut paulo minus mala sunt, quæ durant sincera, quia important magnam unius materiæ abundantiam, aut magnam intemperiem, quæ non cesset ab eius materiæ generatione.

APHOR. XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretionibus inspicere oportet. Nam si biliosa fuerint, corpus una ægrotat; si uero similes sanis, tutum est corpus nutrire.

SVnt *Fauces* partes destinatæ articulationi vocis, unde forsitan dicuntur à fando, seruiunt tamen etiam degluttoni, & circumscribuntur ore, palato, dentibus, gingiuis, epiglottto stomachi principio. Iste autem ægrotare possunt quolibet morbi genere ab interno, & externo; per se solæ, & cum reliquo corpore. Sed nunc considerantur ægrotare iis ægri tudinibus tantum, quæ possunt esse per se, & non necessario simul cum ægrotante corpore. Nam Hip. quærit, an ægrotantibus iis ægrotet totum corpus, necne; propterea non bene audiunt, qui hoc loco inducunt etiam anginas. quoniam anginæ morbi acutissimi cum febre maxima nunquam possunt inueniri, corpore reliquo sano. Ægri tudines ergo faucium sunt accipiendæ, quæ plerumque iis contingunt, modoque sine corporis reliqui ulla ægri tudine, modo cum illa, ut sunt asperitates, tubercula, ulcuscula, quæ aphthæ à Græcis dicuntur. *Tubercula* modo seu pustulæ sunt exiguæ eminentiæ per ambitum corporis irrupentes ad modum scabiei, aut furunculorum, ex aliquo humore male illic recepto, aut corrupto. *Excretionis* nomen autem, licet commune omnibus euacuationibus, est tamen accipiendum præsertim de iis, quæ prin-

cipaliores sunt, & quæ facilius possunt obseruari, cum dicat Hip. eas esse inspiciendas. Sunt autem istæ urinæ quidē, sed magis alui egestiones. *Biliosi* vero nomen importat proprie aliquid, quod sit bile hoc est humore excrementoso liquido & flauo infectum: improprie autem & nunc omnes liquidas flauasque egestiones. nam iis tanquam oppositas proponit Hipp. in tex. eas quæ sunt similes sanis. Sanæ autem egestiones, ut docet in Secundo Lib. Prognost. tex. XIII. sunt molles & figuratę; ut propterea istæ biliosæ propositæ erunt quæcumque venient liquidæ & fluidæ.

Hinc colligitur Hippo. proponere inspiciendas esse præfertim egestiones in casu duplici: unde & duplicem colligit conclusionem. Casus primus est faucium exasperatarum, aut superficialiter apostematarum, aut ulceratarum. Casus secundus est exiguorum tumorum aut asperitatum in ambitu corporis apparentium. Conclusio est, quod si in alterutro egestiones erunt molles & figuratę quales sanorum sunt, corpus reliquum non ægrotabit, & per consequens tutum erit ei porrigere alimenta; si vero fuerint flauæ & fluidę, quales sunt biliosę, corpus & reliquum ægrotabit, atque inde non erit tutum dare alimenta.

Ratio qua proponat Hipp. inspiciendas egestiones in propositis leuibus ægri tudinibus faucium, aut cutis, est, ut inde pateat, an ægri tudo illa sit per se, & principalis, an vero per consensum, & dependentiam à malo statu reliqui corporis. Nam si per se & sine malo profundiore, tutum est corpus nutrire: si vero ex affectione mala profundi, non erit tuta nutritio, ex monito in Aph. x. Ex quo apparet, quãtius fuerit abstinentia apud Hipp. qui nunc supponit eam adhibendam in casibus omnibus quibus corpora intima ægrotant à materia.

APHOR. XVI.

Vbi fames, laborandum non est.

Nomen *Famis* ab Hipp. etiam hic sicut dictum est in Aph. iv. assumitur quatenus importat suam causam; est autem illa resolutio substantiæ, cum indigentia, & penuria alimenti, ex quo fiat refectio.

Præcipit ergo in Aph. isto, quod quotiescunque deficit materia nutritioni, aut sponte, aut vi, non est laborandum. Et ratio est, quia labor resoluit magis substantiam, inducitque maiorem indigentiam.

Et licet Aph. iste sit directus ad sanos, qui plerumque possunt famefcere ex indigentia, ut annonæ caritate populari, quos propterea consulit bene Hip. nō laborare, ut nō soluti à labore diutius possint aduersus penuriam constare. Tamen cum contrariorum contrariæ eliciantur rationes, potest educi utilius præceptum ad ægros: vbi scilicet non est fames per nimiam alimenti præsentiam, laborandum esse.

APHOR. XVII.

Vbi cibus propter naturam plus ingestus est, hic morbum facit: ostendit autem sanatio.

Ingestus dicitur Cibus plus præter naturam, quando est ultra necessitatem nutritiuam, & possibilitatem concoctiuam: unde aut non potest concoqui ad bonum succum in uentre; aut ad bonum humorem in venis; aut concoctum ad utrumque bene, superfluit à partibus nutritis. His enim modis sua quantitate excedit opera, ad quæ à natura nostra

stra

stra est destinatus. *Facere* autem dicitur *Morbum*, dum est causa aliquando coniuncta, sed frequentius antecedens, seu disponens ad morbos. Nimius enim nihil adhuc coctus: nisi nimiam ventris extensionem facere immediate potest, quæ etsi morbus sit in genere malæ conformationis receptaculorum, est tamen leuis, & parum durat, dum ventrem solum distendit, atque exit breui tempore ab illo. Corruptus autem aliquando effumat ad cor, & facit febrem ephemeram à nauseatiua satietate dictam, frequentius distendit cum dolore intestina, & facit diarrhœam; coctus autem, si non exugitur intra venas, facit similem diarrhœam: & si exugitur, nimis implendo illas, & hepar, facit inflationem, qualis dicta est ventriculi, tuncque aut recoquitur ad bonum sanguinem, aut non; si non, grauat & obstruit capita venarum sua crassitie, unde nascuntur putredines humorum, & febres, & extinctio caloris, inde mali habitus, & hydropes. Si vero perducitur ad bonum sanguinem, ille nimius extendens venas, facit aliquando eas crepare, aut irrumpit in aliquod viscus, & facit apostema internum; aut in ambitum corporis, & infert apostemata cutanea, magna, aut parua; & si non erumpit, obstruit quantitate sua, & inde extinguit calorem, unde mali habitus adhuc, & hydropes. Quod si hæc non præstat, sed hauritur à partibus nutriendis, tunc superfluens à nutritione adhuc eadem proposita præstat. *Ostendit* autem veritatem *Sanatio*, quæ cum fiat adiectione, aut ablatione (nam omnis medicina est, aut adiectione, aut ablatio) debent esse morbi, in quibus conueniat ablatio: non conuenit autem, nisi ubi sit repletio; & hæc esse non potest nisi à cibo pluri: nihil. n. aliud replet quàm cibus. Fit autem oblatio vomitu, qui conuenit in casu, quo offendat cibus in primo receptaculo: deiectione etiã quando suppetit

fit materia intra intestina, & primas venas; phlebotomia, in casu abundantia intra venas magnas: scarificatione, in casu abundantia intra venas ultimas: sic & sudore, ac frictione; exercitio demum, & inedia, in casu cuiusvis abundantia à nimio cibo.

Sic Hipp. aduersus vulgum, qui cum videat alimenta reducere vires, credit ad eas multiplicandas plurificanda esse illa, admonet, quod nimius cibus officit. Et hoc probat, nã remedium aliquod est euacuatio sensibilis per aluum, aut venas apertas; insensibilis, per exercitium aut inediam.

Ratio autem à priori est: quoniam virtus nutritiua est finita specie. unde homines non possunt conuertere esculenta, quanta conficiunt maiora animalia. Est etiam finita indiuiduo. unde unusquisq; potest conuertere sibi propria alimenti quantitatem, ut quod ultra hanc erit ingestum, nõ nutriat, & inde extet tanquam onus graue, & morbosum. Dignoscuntur autem ingesta esse plura præter naturam, primo ex inducta grauitate ventris, mox ex difficili virium refectione. Possunt autem ingeri plura, quoniam facultas appetitiua sit adaucta, ex varietate esculentorum, aut assuetudine, etiam si reliquum corpus sit, & videatur integrum, & in aliis operationibus bene habere.

APHOR. XVIII.

Eorum quæ uniuersum, & velociter nutriunt, veloces quoque sunt excretiones.

TOta intelligentia huius Aph. consistit in vocabulo illo *Vniuersum*, & illo, *Excretiones*, quorum amborum due possunt esse intelligentiæ, quæ etiã proponuntur à Gal. in isto commentario. Vna vocabuli *Vniuersum* seu *Vniuersim*,
ut

ut alii legunt, est totius scilicet eius, quod in esculento aliquo est boni exhibitio pro refectione: ut illa sint velociter nutrientia uniuersim, quæ breui tempore dant corpori alendo totum quod boni habent pro alitura. Altera intelligentia est, omnium corporis partium, scilicet uniuersi corporis, ut uelociter nutrientia uniuersim sint ea quæ breui tempore penetrant, nõ modo primas, sed successiue omnes corporis partes, præstando in singulis nutritionem. Sic vocabuli *Excretionis* una intelligentia est, euacuatio, quæ venit ex aluo: ut nutrientium dicantur fieri citæ excretiones, quorum quod stercorosum est, cito segregatur, & ex aluo fecernitur. Altera uero intelligentia est, resolutio, aut excretio ultima insensibilis, quæ accidit omnium nutrimentorum. Illa enim cum fuerint transmutata in substantiam corporis uiuentem, cum & illa substantia spatio temporis resoluatur, dicentur & ipsa sub illius substantiæ forma resolui.

Sic duplex accipitur conclusio. Prima est: quod esculenta, quæ breui tẽpore dant nutriendo corpori totum, quod habent nutritiui, breui etiam tempore habent eiecta sua excrementa, qualia sunt præcipue, quæ veniunt ex aluo.

Secunda est, quod quæ esculenta cito conuertuntur in substantiam uiuentem, cito etiam cum resolutione insensibili, quæ sequitur substantiarum omnium uiuentium, & ipsa resoluta videntur excerni. Ex quibus intelligentiis Gal. recipit primam, non quia secunda vera non sit, sed quia nomen illud excretionis videtur ei magis significare egestionem alui, quam insensibiles resolutiones. Ego tamen, licet & ipse verum esse cognoscam, quod quæ cito nutriunt, cito etiam reddunt excrementa; cū nutritio nõ possit sequi, nisi secreto bono à malo, illoque apposito, & isto reiecto, cum vocabulum illud uniuersum mihi

magis declarare videtur uniuersitatem nutriendi corporis scilicet ad quam referuntur ista, quæ dicuntur nutriri; probo magis secundam intelligentiam, & conclusionem.

Nec me terret, quod deteruit Gal. Nam verbum excretionis, non magis hanc, quam illam euacuationem significat, sed, dum appositum est vocabulo eorum quæ nutriunt, debet intelligi & illorum sub ea forma proprie, qua nutriunt, & non secundum illam, qua nutriunt ac transeunt in excrementa.

APHOR. XIX.

Acutorum morborum non omnino sunt certa prænuntiationes salutis aut mortis.

SVnt *Morbi acuti*, ut alibi dictum est, breues, & vehementes; breues quia læsiones partium principalium, maximeque vitalium, quæ longo tempore non possunt tolerare offensas. Ita qui recensentur ab Hipp. tex. VIII. Lib. Primi de ratione victus, in acutis sunt singuli partium principalium. Phrenitis enim & Lethargus aut septi transuersi, aut cerebri sunt creditæ affectiones: Pleuritis vero, & Peripneumonia, membranæ internæ pectoris, ipsorumque pulmonum. Febris ardens cordis ipsius extrema caliditas, aliique, si qui sunt qui febres prorsus continuas habent, maxime afficiunt cor. Vehementes etiam sunt: quia causa eorum non est simplex qualitas ab externo sensim participata, quæ non nisi longo tempore participari, & remoueri possit, sed est materia ingruens, turiosa, & mobilis apostema aliquod faciens. Ita Phrenitis, & Lethargus, creduntur aliqua apostemata, sicut euidentius Pleuritis, & Peripneumonia: & si Febris ardens non est apostema cordis, est

est tamē excessiuus calor à mala materia biliosa, ei propinqua. Ex hac ergo breuitate suę durationis non habet medicus tempus sufficiens cognitioni ultimi gradus virtutis ægri, & materię morbificę: unde non potest cum ratione solida coniectare de presentibus futura, prout requiritur in præuisione & prædictione. Et accedit, quod cū morbi acuti accidant ex materia ingruente in partē principem, sicut illa repente mota est ad eam, unde intulit morbum subitum & vehementem, ita repente potest remota reduci alio, aut ad extra corpus, & inde iudicatione perfecta, ac salubri morbum tollere, aut ad aliam partem ignobilem iudicatione imperfecta morbum leuare, aut è conuerso in partem nobiliorem grauare & occidere. Hinc concludit Hip. medicum nō posse præfagire omnino certam salutem, aut mortem ægrotantium in morbis acutis.

Dubitat Gal. propter appoplexiam. Nam Hipp. de ipsa quę fortis est, prædicit certam mortem, & soluit dubitationem dicens hanc incertitudinem non esse omnium generum acutorum, ut propterea dixerit Hip. *Non omnino.*

Sed hæc resolutio non arridet. quia illud, *Non omnino*, non excipit species acutorum, sed indiuidua acutis affecta. Nam præuisio, & prædictio futurę salutis & mortis, est de illo, qui afficitur morbo & finiturus est ad hanc, aut ad illā.

Propterea ego potius censeo, apoplexiam non esse de acutis. Nam Hipp. in serie acutorum proposita illam non enumerauit: & quia acuti sunt ex affecta parte quidē principe, sed à materia furiosa, mobili, & calida, ut dicunt medici nostrates: apoplexia autem licet afficiat partem maxime principem, unde lædit adeo operationes, ut in ea dubium sit de vita, est tamen à materia crassa, & propterea irreuocabili, & irresolubili.

APHOR. XX.

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, his senescentibus exsiccat. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus sicca est, his senescentibus humectatur.

HAbere *Aluos humidas*, est egerere ex aluo quotidie, & pluries in die stercora mollia, ac parū figurata; sicut habere eas siccas, est nō egerere quotidie, & tūc reddere ea nimis compacta, & solida, quod est, esse stypticum, sicut superior conditio est, esse lubricum.

Monet ergo Hip. in hoc Aph. quod qui in iuuentute sunt lubrici, sensu proposito, in senectute fiunt styptici; sicut è cōuerso, qui iuuenes sunt styptici, in senectute fiunt lubrici. Quæ conclusio tamen, sicut pleræque regulæ eorum, quæ accidunt, verificatur solum in pluribus, non in omnibus: ut propterea Celsus in Lib. primo de re medica cap. III. eam coarctauit ad plurimos, dum protulit: *quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in senectute contrahitur, & quibus in adolescentia fuit adstricta, sepe in senectute soluitur.* Et verificatur sed supposita eadē viuendi ratione. Nā mutata in rationē fluidam, aut in rationem siccam, poterit fallere. Sunt enim victus rationes, quibus aluus resoluitur, ut exemplificat Gal. de Aegyptiis zythi potoribus, sicut sunt & stypticæ, uti apud thorexomenos. Ratio autem, qua iuuenes fluidi fiant styptici senes, missis illis pluribus nec necessariis quas adducit Gal., est, quia fluidi erāt ex humiditate tēperamēti. Iuuenes enim sunt humidiores, quam sint in alia ætate; & ideo habent etiam humida stercora; in senectute vero quia exsiccātur, etiam stercora sua densantur, & ita contrahuntur, ut propterea plurimi senum sint styptici: quia hoc est senilis temperamenti sicci proprium. Ratio qua aliqui
ado-

adolescentes habeant aluos siccas est, quia sunt ex indiuidualitate sua sicciore. hinc tales sunt semper macri & extenuati, sicut è conuerso fluidi sunt pingues. His autem aluus soluitur in senectute, quia cum creuerit siccitas temperamenti in senectute istorum, reducta est ad talé excessum, qui inducet caloris inopiam, ex qua sequuntur cruditates, non modo humorum unde in iis multiplicantur catarrhi, & euadunt temperamenti humidi humiditate accidentali; verum & cruditates esculentorum, ex quibus oriuntur lubricitates eorum, & pluries soluantur. Quæ conclusio, nihil aliud habet utilius in arte, quam declarare imbecillitatem senum fluidorum, & robur stypticorum. Dubitatur autem, cur dicat absolute iuuenes lubricos senescere stypticos, cū in Aph. LIII. dicat, hoc sequi magna ex parte. Sed responsio est, quod id quod dicitur sequi plerumque, aliquando dicitur sequi absolute.

APHOR. XXI.

Famem thorexix, idest vini potio, soluit.

Est *Fames* naturalis, ut alias dictum est, appetitus alimenti solidi calidi, & sicci sequutus ex resolutione, & inanitione, quæ procedit iugiter in corpore, & tali assumpto sedatur. At illa contingit aliquando morbosa, inexplibilis, & canina à quibusdam vocata, & creditur ex intemperie frigidiore ventriculi, aut humore acido, intra ipsius orificium supernum, absorpto. *Thorexix* autem accipitur, sic probante etiam Gal., pro potione vini, cum Hip. thorexomenos proponat, tanquam diuersos ab hydropotis; adeo ut sicut isti sunt aquæ potores, illi sint vini.

Conclusio ergo Aph. est, quod vini potus tollit famem;

cuius Antiqui expositores ante Gal., qui per famē intelligebāt eā sanā, & naturalē, forsan reddebant rationē, quia in vino ad defferentiam aquæ sunt partes nutritiæ: unde si fames soluitur oblatis iis, quæ nutriunt, etiam vino solui potest. Quod voluit monere Hipp. ut monstraret, differentiam inter duo, maxime usurpata potus genera, quorum scilicet maxime commune est aquæ, aliud vero est ista thorexis. Qui etenim aquæ est, non nutrit, & ideo famem non soluit, sed potius auget: qui vero vini est nutrit, & propterea famem soluit. Et hoc verificatur quotidiano casu. Nam qui potant aquam, plura comedunt, quam, qui vinum; & qui meracius illud, minus comedunt, quam qui dilutum.

Iurat tamen Gal. per Iouem, Hipp. non de fame naturali sed de canina habere Aph., & quod de canina arguit, quia vinum præsertim dulce est remedium eius, cuius meracioris abundantiori potu affirmat sanasse plures morbosas fames. Et quod non intellexerit de fame naturali, arguit Gal. primo ex eo, quod vinum sedat famam morbosam: unde non videtur posse sedare naturalem. Secundo ex eo, quod si famelici sani potent vinum in ieiunio, nullatenus iuuantur, quinimo læduntur, incidentes in deliria ebriosa, & in spasmos.

Ego tamen, licet credam Galeno vini potum esse remedium famis morbosæ, tamen quia non credo Hipp. in Aph. prosequi remedia particularia morborum particularium: & quia si prosequeretur illa, debuisset proponere, primum & summe validum istius casus. hoc autem non est vini potus, sed potius olei. Cōuenio cum antiquis, quod voluerit Hipp. famē naturalem, tantoq; magis, quod uomina rerum, quando non est sequuta specifica declaratio, sunt assumenda in communiore significatione, & demum quoniam Hipp. ha-

etenus

atenus in iv. & in xvi. istud nomen sumsit significatiuum famis sanæ. Nec valet dicere, quod vinum est remedium morbosæ: ergo non conuenit sanæ, quia potest esse remedium morbosæ, & est apud Gal. quatenus calefacit; potest modo esse, sicut est, sanæ extrinctiuū, quatenus nutrit. Et si lædit ieiunos, inducendo deliria, & conuulsiones, illud est ex accidente. Nam vinum potum solum confertim perueniens ad principium agit illud: unne delirium sequitur sicut dictum est in Aph. ii. & inflat unde contrahuntur nerui, & fit spasmus, ut dicetur Aph. xxvi.

APHOR. XXII.

Quicumque morbi ex repletionem sunt, curat euacuatio. Et quicumque ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas.

Est *Repletio* de qua Hip. nūc, perditio vacui, quale prius erat in cavitatibus, vasis, aut ductibus corporis nostri ex præsentia materiæ alicuius præsertim humorosæ siue modo attédatur in omnibus, siue in plurib⁹, siue in unico loco. Hæc auté est duplex; una moderata, quæ est bona, & potius remediū morborum, ut dicetur: altera excedens terminos naturæ, à qua morbi veniunt. Et ista adhuc est duplex: alia materiæ bonæ ac nutritiæ, quæ dicitur in scholis ad vasa, nā præcipua & euidentior est: quia natura tollerit magis sine morbo abundantiam boni, quā paucitatem mali: alia vero est materiæ malæ, ineptæ operibus naturæ, quæ vocatur ad vires; quia cum ex ea non sequatur nutritio, vires languent. Sic *Euacuatio* est inductio vacui in locis corporis propositis, siue omnibus, siue pluribus, seu vnico: quæ sequitur ad exitum seu priuationem materiæ, præsertim humorosæ, ut dictum est. *Curare* autem est idem ac tollere quod lædit; licet dicatur proprie de ablatione eius quod officit sanitati.

Est

Est itaque conclusio : quod eductio materiæ de corpore tollit morbos, qui veniunt à materia corporis cavitates requisitas obsidente. Et quod inductio materiæ quæ deficit corpori tollit morbos, qui veniunt ex illius defectu : Et quod alios morbos tollit contrarietas, seu operatio contrarii. Facit autem repletio morbos, quia ponit materiã præter naturam in corpore, quæ est postea causa coniuncta aliquorum morborum, & antecedens plurium. Sic materia replens facit immediate morbum malæ conformationis, & disponit ad solutionem continuitatis, & ad intemperies. Facit etiam euacuatio primo & immediate morbos malæ conformationis, mox mediate alios ; & de his quos facit mediate repletio, & euacuatio, præsertim intelligit Hipp. Quod colligitur ex eo, quod dicit morbos qui fiunt, nõ autem, qui facti sunt. Ex quo Aph. accipitur primũ principium artificiale in medicina, quod contraria cõtrariis curantur.

Cuius ratio est proposita in Aph. vi. Primæ Sect. , & est : quod cum ægritudo sit distractio corporis à statu naturæ suæ, aut in conformatione, cuius exemplum est repletio eorum quæ debent esse vacua, & euacuatio eorum quæ debent esse plena, aut in continuitate sua, aut in temperamento, non potest reduci nisi per tractionem in contrarium, & ita morbi tolluntur contrariis.

Dubitatur autem de veritate conclusionis. Nam aqua frigida quandoq; curat ventriculi frigiditatem. Et rhabarbarum aliaque cathartica tollunt febrem, cum tamen illa calefaciant, & febris sit calida intemperies. Sed responsio est : quod etsi aqua sit frigida per se, calefacit tamen per accidens, dum densando substantiam firmat in ea calorem. Sic cathartica, licet primo calefaciãt, posterius refrigerãt, dum per illa ducitur è corpore humor, à quo crescebat corpori calor, & oriebatur febris. Vnde conclusio de-

debet accipi, quod quę faciunt in contrarium morbis seu sunt contraria in effectu, sunt morborum curatiua, licet hoc faciant aliquando secundario, & per accidens.

APHOR. XXIII.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

Acuti morbi, qui fuere superius declarati, sunt duplices: quidam simpliciter per se, & propterea semper acuti, quales sunt etiam supra citati in Aph. xix. & in v. Primi Lib. quidam vero non semper tales, sed à principio, aut in fine non acuti; quos antiqui, & nostrates vocant, per intercidentiam, qui tanto ulterius producentur, quanto fuerunt sine acutie: & de acutis per se est Aph. iste.

Vnde conclusio erit: quod acuties morborum non protrahitur ultra quatuordecim dies, quin terminetur repētinō decubitu, aut euacuatione. Quę conclusio verificatur in morbis soli naturę remissis. Nam in quibus medicus aperta vena, aut soluta aluo, educit materiã, sequitur frequenter resolutio, & terminatio sine euacuatione, aut decubitu. Sicut talis duratio est accipienda, supposito, quod eger continens sit, nec multo victu materiam augeat; nam tunc ultra quatuordecim possunt produci.

Ratio autem uniuersalis breuitatis acutorum est, nimia eorum violentia, propter lęsionem partium principalium. Particularis modo determinati spatii quatuordecim dierum, non alia habetur, quam ex longa medicorum obseruatione.

APHOR. XXIV.

Septenorum, quartus est index. Alterius septimana octavus principium. Est autem & undecimus contemplabilis. Ipse enim quartus est alterius septimana. Rursus verò, & decimus septimus contemplabilis; ipse siquidem quartus est à quartodecimo; septimus verò ab undecimo.

Septena possunt dici quæcumque septimo numero gaudent. Sed quæ cauentur ab hominibus sunt anni menses, & dies. Nam septennia forsan superstitiose nimis sunt cauta, ut prioris septimi mensis, septimorumq; vite annorū. Nunc tamen per septena intelligendi sunt septimi ægritudinum dies. Nam Hippoc. eos septimanas appellat: & istorum erat in morbis etiam ante Hip. summa cautio, quoniam obseruarunt plerumque, morbos acutos in ipsis determinatis iudicari; vere acutos, in primo, aut secundo; non vere acutos, in subsequenti, usque ad quadragesimum diem, eosque propterea κρισίμους, seu κριτικὸς dixerunt, sicut obseruarunt quartos septimanarum dies habere aliquā mutationem morbi, quasi tentamen eius, quæ perficienda erat in septenis, quos propterea ab hac nota Latini indices, & indicatorios dixerunt.

APHOR. XXV.

Aestivæ quartanæ magna ex parte breues: Autumnales longæ, & maximè quæ hiemem attingunt.

Quartanæ dicuntur febres, quæ quarta quaque die repetunt. Et *Aestivas* intelligit Hip., quæ accenduntur

tur æstate; *Autumnales* autem quæ accenduntur autumnis, aut peruenerunt ad ipsum. Sunt autem febres omnes calores excedentes terminos naturæ, unde eas definiuit Gal. esse intemperies calidas, Auicen. vero esse calores extraneos; Auer esse calorem adauctum, & Græci, ab igne, illas denominantes primitus *πυρές* appellarunt - Accendi autem creduntur quartanæ ex humore melancholico in corpore putrescente: ultimaque earum breuitas est, quatuor accessionum, sic obseruante Celso lib. III. cap. xv. longitudo vero annorum, mediocritas autem mensium.

Conclusio itaque Aph. est, quod febres quartanæ, quæ accendentur æstate, omnium minime durabunt. Aliquæ etenim in quarta periodo finiuntur, multæque ante hiemem desinunt: quæ vero venient, aut deuenient in autumnum, diutius durabunt. Nam plerumque circa hiemis initium, solstitium scilicet, ante brumam finiunt; quæque deuenierint ad profundum hiemis, brumam scilicet, sunt longissimæ. non enim nisi æstate sub alio solstitio, ad minimum resoluuntur.

Ratio autem huius rei est, difficultas resolutionis materiæ, quæ, cum fiat per iugem ex ambitu euaporationem, decrescit quo magis remittitur ambiens calor, & frigus aduenit. Cû ergo æstate fiat ex ambiente calidiore maior resolutio, spes est quod tota materia quartanæ resoluatur, aut parum reducatur ad autumnum; cum vero superuenit ipse minuta resolutione, sequitur quod si quæ quartana habuerit in eo principium, longius duret, & si non fuerit omnino resoluta ante brumam, superueniente ea, quæ densat omnino habitum, & crudos efficit humores, materia quartanæ multiplicetur; unde non possit nisi longissimo tempore, & solstitiali calore æstiuo resolui. Et hoc accidit in omnibus morbis materialibus. Simples etenim intemperies hoc

non habent perse, nec solutiones continuitatis, nisi quatenus pro unione requiritur resolutio excrementorum etiam in ipsis, quæ difficilis redditur ab ambiente frigore, unde vulnera serius sanantur autumno, & hieme, quam vere, & æstate, sicut dolores omnesque morbi à materia dependentes.

APHOR. XXVI.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm feбри conuulsionem.

CUm febris prout, dictum est in præcedente, sit calor nimius, habet pro effectu proprio in nobis attenuare substantias, & inde insensibiliter resoluere plus quam naturæ conueniat. Est modo *Conuulsio*, quæ & distentio nervorum à Latinis, à Græcis *σπασμὸς* dicitur, inuoluntaria & subita contractio membrorum ad truncum, partiumque ad principium suum. Sic in ea quam Græci *τίτανον* dicebant, membra cuncta reducuntur adeo ad truncum suum, ut amplius ab eo abducere nequeant, unde iacet, & riget totum corpus; & in ea quam *ὀπισθότονον* vocabant, contrahitur in posterius adeo truncus corporis, ut caput scapulis adnectat; & in ea quam *ἔμπροσθότονον* appellabant, curuatur eo in anterius, ut mentum ad pectus reducatur. Contrahuntur autem confertim membra ad truncum, & partes ad principium suum, dum quæ substantiæ seruiunt iis colligandis, repente perdunt longitudinem pristinam, & abbreviatur. Hanc autem perdunt, aut dum subito resoluitur ex eis humiditas ea quæ illarum conseruabat lentorem, quo seruabantur extensæ; sic cordæ instrumentorum musicalium igni admotæ contrahuntur: aut dum subito illabitur aliqua materia humorosa, aut flatuosa, qua extendatur earum latitudo; tunc

enim

enim quantum dimensionis acquirunt in latū, tantumdem perdunt in longum. Sic fides musicales citatæ, dum imbibuntur humore, ingrossantur & abreuiantur & contrahuntur etiam, licet hoc eis accidat sensim, quia humiditas qua implentur eis sensim insinuatur. Hinc Hipp. in repletionem & inanitionem retulit conuulsiones, ut demonstrabo in Aph. xxxix. Sexti Lib. Quæ modo sint istæ colligatiæ, an nerui, & qui; an arteriæ etiam ipsæ læues à Gal. vocatæ, dicetur eo loco, & in Aph. primis Quintæ Sectionis. in quibus môstrabitur qua ratione fiat cōuulsio à superflua purgatione, ab effusione sanguinis, & à vulneribus. Nunc accipiatur, quod quæ venit ab ingruente materia facilius tollitur, quia facilius est demere, quã adicere; quæ vero sequitur inanitionē subitanēã difficiliter curatur, quia impossibile est cito replere. Et accipiatur quod febris non accenditur quando maxime inanitum est corpus, sed quando est repletum. Nam ad innanitionem sequitur frigiditas, & ad repletionem putredo calorifica, unde febris potest sequi conuulsionem à repletionem, non autem eam quæ est ab inanitione.

Quibus habitis, est conclusio huius Aph. quod de duobus malis quæ solent sibi inuicem superuenire, ut conuulsio febrili, & febris conuulsioni, minus terribilis est febris à conuulsione.

Et ratio est. nam tunc conuulsio est à materia ingruente in magnas colligatiæ, cuius poterit esse attenuatiua, & resolutiua febrilis caliditas; quæ vero conuulsio sequitur à febre debet esse ex nimia attenuatione, & resolutione materiæ, quæ non potest adeo breui redimi.

APHOR. XXVII.

His qui non ex ratione leuius se habent, non oportet fidere; neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia stabilia non sunt, nec multum durare & permanere consuevere.

Qui *Leuius se habere* proponuntur, sunt procul dubio ægrotantes. Illi autem dicuntur esse alleuiati, quando symptomata in ipsis sunt remissa, aut numero diminuta: & dicuntur esse alleuiati *Non ex ratione*, quando non erit reperibilis causa propria illius leuaminis. Causa etenim propria est ablatio causæ morbificæ, non modo coniunctæ, sed etiã eius quæ proximè antecedit. Sic in febre intermittente; est sequuta alleuiatio præter rationem in die intermissionis, quia remiserunt accidentia febris, sed restitit adhuc in corpore causa antecedens morbifica, quæ tempore breui reducet ægritudinem, eamque maiorem, & forsan continuam. Sic in febre continua ex materia putrescente, & in inflammatione, sequitur aliquando alleuiatio per ablationem alicuius accidētis, exem. gra. vomitus, qui cessit, tunc illa est præter rationem, quando non est educta tota materia, quæ vomitum incitabat. Nam reducta ad intra venas, maiorem, & peiorem ægritudinem faciet. Sic ergo alleuiamenta sine ratione sunt, quæ veniunt ex ablatione causæ non principalis, immo remanente causa prima, & principali, sicut e conuerso cum ratione sunt, quando ablata est causa principalis. Ita mala quæ superueniunt ægris, & dicuntur ægrorum deterioramenta, erunt non secundum rationem, quando non aderit causa principalis illorum, sed venerint ab aliqua causa acciden-
tali

tali, aut externa. Sic febricitans dum adauxit sibi febrem exira, tunc illa adauctio dicitur esse præter rationem, quoniam est præter causam primam, & principalem illius febris, cum illa esset, aut abundantia mali humoris, aut oppilatio, quarum nulla est adaucta, ut cum ratione creuerit febris.

Est ergo conclusio: quod alleuiamenta ægrorum sequuta sine diminutione causarum principalium internarum illius ægritudinis, non debent mouere nos ad maiorē spem, & fiduciam, sicut nec deterioramenta sequuta sine augmento causarum principalium morbificarum, non debent augere timorem.

Et ratio est quia, hæc sequuta debent esse ex accidente, & propterea non duratura longo tempore.

Hinc monitum sit: ne magis faciamus spe, aut timore, mutationes insperatas, nisi illæ longo tempore durauerint. Cum autem durauerint, multi faciamus, etiamsi non agnouerimus causam. Quoniam fieri potest quod sint cum ratione, quam nostra imbecillitas non possit cognoscere; medicus enim frequenter cognoscit à posteriore, quod non potest scire à priore.

APHOR. XXIIIX.

Febricitantium non omninò leuiter, permanere corpus, nihil minui, vel etiam plus, quam ratio postulat, contabescere, malum. Hoc enim morbi longitudinem; hoc verò imbecillitatem significat.

Febricitant non omnino leuiter, qui mediocriter æstuant, & ardent, pulsus, & respirationem mediocriter habent magnificata, accelerata, frequentata, & inæquata, mediocriter sitiunt, capite dolent, iactantur, & non omnino
lassi

lassi nec insomnes sunt, in summa quibus accidentia febrium propria mediocria sunt. *Permanere* autem eorum corpora sunt intelligenda in propriis dimensionibus, præsertim latitudinis, & profunditatis, quæ in febribus solent diminui. *Rationis* vero *Postulatum* est, cœquatio effectus cū propria causa, præsertim effectiua. *Contabescere* demum dicitur de omni extenuari, ac pristinam corporis latitudinē, & profunditatem perdere; & licet dicatur de eo, quod sequitur ad affectionem pulmonis, ut notat Gal. forsan quia frequentius accidit ab illo, quam ab alia affectione; attamen importat omne extenuari: & ante Gal. dicebatur tabes, & de aliis extenuationibus, quæ veniunt sine læsione pulmonum, ut videre est apud Celsum lib. III. cap. XXII.

Sunt ergo conclusiones duæ huius Aph. Prima est, quod malum signum est febricitantem extenuari minus, quam ab illa febre deberet. Nā hoc importat morbi longitudinem. Secunda conclusio est quod malum signum est emacrescere plus quam par sit ex illa febre, quoniam importat imbecillitatem.

Ratio primæ conclusionis est: quoniam minor extenuatio, quam debeat febricitanti, procedit à soliditate, & crassitie corporis magis resistente resolutioni. sed hoc producit resolutionem materiæ febrilis, unde prolongabitur febris.

Ratio secundæ conclusionis est: quoniam extenuari magis quam febris possit, procedit à facilitate subiecti corporis: facilitas autem à substantia molli, rara, & resolubili; unde ex proposita nimia extenuatione in respectu ad febrem, primo arguitur & significatur substantia corporis nimium resolubilis, & ex ea postea, sequuta resolutione, significatur imbecillitas, & ex imbecillitate facilitas mortis. Minor ergo extenuatio morbi longitudinem, maior

autem mortem significabit.

Quæ non auté sit maior, aut minor extenuatio, ea quæ ad febré extenuanté refertur, debet dignosci ex obseruatione similis febris in similibus indiuiduis, immo si fieri potest in eodem, & obseruatione extenuationis inde sequitæ. Non enim febris potest mensurari.

APHOR. XXIX.

Quum morbi inchoant, si quid mouendum videtur, moue: quum verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere.

Inchoare, cum sit idem ac initiari, & initium morborum dicatur, ut obseruauit etiam Gal. lib. I. Aphor. XI I. de primo instante, aut minimo tempore, quo ducitur corpus de sanitate ad ægritudinem; & dicatur de toto illo tempore, quod requiritur ad integram manifestationem eiusdem ægritudinis; quod in ægritudinibus acutis breue est, & bene finitur à Gal. spatio duorum scilicet, aut trium dierum in longis vero, longius; & in paroxysmalibus duorum, aut trium paroxysmorum; & dicatur de toto tempore, quo morbus non apparet adhuc sensibiliter crescere; quod in longis extenditur semper ultra tertiam diem, in acutis non, & iusta, quod sunt magis, aut minus acuti. Hip. accipit nunc hoc verbum, prout importat totum illud tempus quo non apparet morbus sensibiliter crescere: vnde & partem primam augmenti. Quod colligitur, ex eo quod proponit pro diuerso & contrario, aut medio salté, consistentiã, ut videatur omittere augmentū, & declinationē. *Consistere* vero, ut dictum est in Aph. X. Primi est ad ultimū augmentū iam peruenisse. Et *Mouere*, ut dicitum fuit in XXI. Eiusdē, est intelligendū præsertim de loco ad locum euacuando, si-

cut de parte corporis ad partem reuellendo, aut reuellendo, sed maxime de corpore ad extra euacuando. Nam parum proprie dici potest de alterando.

Est itaque conclusio Aph. imperatiua. Quod si videatur aliquid in morbis esse transferendum de parte ad partem repulsione, aut reuulsione, vel de corpore ad extra corpus euacuatione, illud est faciendum, quando morbus non est adhuc in statu, nec ultimo augmento: tunc enim melius est quietem habere corpus, & nullo modo dictorum motuum moueri.

Ratio autem, qua reuulsio, & repulsio conueniat in principiis, manifesta est. Quando enim materia vult adire partem indebitam est reuellenda, & repellenda dum adit: hæc autem sunt in principio.

Ratio modo, quod conueniat euacuatio in principiis est difficilis; sed ut accipiatur, determinandum primo de qua euacuatione. Et statim apparet, quod non de insensibili, quæ peragitur inedia, aut exercitio, nec de ea, quæ parum sensibilis est, qualis est sudor. Nam istæ non sunt euidentes, ut possit dici in eis corpus moueri localiter. Nec videtur sub hoc nomine motus comprehendenda euacuatio, per sputum, aut urinam, cum parum inde moueatur de corpore, præter excrementum consuetum; reliquum ergo est, ut hoc intelligatur de sanguine à venis, aut de aliis materiis ex alio. In his enim euacuationibus corpus videtur sensibiliter moueri, quoniam aliquid venit sensibile valde ex illo, unde ipsum mutatur.

Hinc Gal. & bene in commentario, illud accipit de venæ sectione & de cataracticis, quorum inquit nihil oportet morbo iam consistente adhibere. Disputant autem Neoterici, quod vena secari, sanguisque mitti apud Gal. lib. de Arte cur. per sang. missionem tex. xx. probetur quocumq;

tempore aderit morbi magnitudo, & virium robur. Et Hip. vigente pleuritide sanguinem misit. Ita disputant de cathart̄icis ex Aph. xxii. Primę Sectionis.

Ego autem cum inclinem, ut eo loco docui, quod præcipiat Hipp. sanguinem mittendum, & humores ex aluo ducendos à principio, ut minuta materia minus possit faceſcere in eã quæ est morbi cõiuncta, nec possit corpus corrumpendo morbum augere, ad quam diminutionem docui antiquos maxime usurpasse in ediam, laudo, & probo maxime Gal. expositionem, eoque magis quod, ut dicitur in Aph. sequente, vires sunt à principio magis robustę, in statu vero debiles. Nam morbi eorumque accidentia sunt in principio, & fine debiliora, ut dicitur in sequente.

Nec obstat, quod Gal. alias probauerit quocũq; tempore sanguinis missionem; quoniam hoc dixit in morbi vehementia, quæ est quoddã eius incrementũ: & supposito, quod non fuerit ductus eousque sanguis, non, quod non probet magis ipsius missionem à principio; Et si Hip. duxit sanguinem in pleuritide vigente, hoc fecit, non quia melius non fuisset duxisse in principio, sed quia difficulter potest, non sequuta esculentorum coctione; & quia pleuritis statim viget.

Circa purgantia autem, licet aliqui dicant hanc conclusionem esse in casu materię turgentis, & esse de minoratiuis lenientibus. Ego remitto ipsis hanc resolutionem, cum dixerim concoctionem ad quam dicit eo loco esse differendã euacuationẽ venarũ, aut alui, esse non materiæ humorosæ dispositæ ad inferendum morbum, sed materiæ esculentorum. Hæc autem fit breui, ut possit adhuc post eam moueri corpus ante morbi augmentũ, aut in eius primo principio, & ita quando inchoant, rationibus ibi propositis. Verũ quidem est, quod erit motio minoratiua. Nam quæ mate-

ria insinuata est substantiis viuentibus non potest tuto, & commode reduci pro euacuatione ad aluum tota primo temporis momento.

APHOR. XXX.

Circa initia, & fines, omnia imbecilliora; quum vero consistunt fortiora.

Initium morbi, quid sit, patet ex se, & declaratum est magis in præcedente; ita & *Finis*, qui opponitur ei. Supponendum etenim est initium, & finis, quæ hic accipiuntur in consideratione ab Hipp. esse morborum non alterius rei. Nam quæcumq; considerantur ab ipso, diriguntur ad hoc. Ita ex hoc sequitur, quod ista *Omnia* debeant esse ad morbum spectantia, quæ sunt primo morbus ipse, secundo suæ causæ, & tertio sua accidentia. Omnia etenim ista morbofa quædam sunt. *Imbecilliora* autem dicuntur, quæcumque in sua natura deficiunt, & imperfecta sunt. Ita morbus imbecillior, qui minor erit alio, aut semetipso in alio tempore. Sic causa quæ minorem morbum proferret, & symptoma, quod minus erit. *Fortiora* vero è contrario quæcumque habebunt ultimum gradum suæ essentiæ.

Sic conclusio Aph. est, quod in principio morbus ipse, causæ suæ, & accidentia, quæ sequuntur ipsum, sunt minus mutata à statu naturæ; in consistentia vero sunt magis mutata: in fine adhuc, cū fiat reditus ad sanitatem, omnia redeunt ad naturæ statum. Et ratio est, quoniam usque ad statum morbus crescit unde crescere debent quæcumque sunt de ipso.

APHOR. XXXI.

*Eius, qui ex ægritudine benè cibatur, nihil proficere corpus,
malum.*

Ex ægritudine est idem, ac à morbo: unde per talem intelligendus est cum Hipp. conualescens, ut dictum fuit in Aph. VIII. Sic per *Bene cibatum*, accipiendus est, qui comedit ad modum hominis sani, quem loco citato *Cibum assumentem* appellavit. *Proficere* autè *Corpus* coincidit cū eo, quod vocavit *Corroborari*: hoc est pristinum corporis & virium statum recuperare. Et nimis subtiliter distinguit Gal. proficere à corroborari, idicens quod proficere est corporis, corroborari vero virium. Nam sicut vires insunt corporibus, uti formæ in materia: ita nō possunt moueri sine motu corporum, nec illa sine motu earum; unde corroborari coincidit cū repleti, & nutriri corporis, quod est proficere ipsius: & proficere eius, quod est refici, & repleti, ac reduci ad pristinam suam dimensionem; non potest accidere sine virium corroborari.

Est ergo conclusio quod signum malum est, quando conualescens comedit ad modum sani, & non se reficit.

Nam illud non refici, cum non possit esse in casu isto, ex defectu alimenti, debet esse ex defectu virtutis nutritiæ, quæ deficiat à mala aliqua interna constitutione, aut intèperie simplici, vel cū materia: quæ cuncta sunt mala. Vnde non sequuta refectio in conulescente prænunciat reuersuram ægritudinem, & recidiuam. Hinc conclusio huius Aph. est fere eadem cum illa quæ in VIII. quam repetiit forsitan propter sui momentum.

APHOR. XXXII.

Omnes ferè, qui malè se habent circa initia, benè cibati, neq; quicquam proficientes, circa finem rursus cibum non appetunt: qui verò circa initia cibum valdè non appetunt, postea bene appetentes, ii melius euadunt.

Licet Gal. plurimique cum illo per *Male se habentes* accipiant conualescentes: ego concipio ægros ipsos, quia illi plus, & magis proprie dici possunt male se habere, cum idem sit male habere, ac malum habere, & malum sit ipse morbus. Eoque magis hoc concipio, quoniam conualescentiarum non est sollicitus adeo medicus, ut obseruet earum initia, & fines, prout facit modo Hip. istorum male habentium, seu malarum habitudinum. Et maxime hunc sensum accipio ex eo, quod dicit istorum male habentium aliquos melius, alios peius *Euadere*. Quod verbū importat exire à periculo, & per consequens potius à morbo. Credo bene quidem hos esse non grauiter, sed leuiter ægrotantes, dispositos potius ad graues, atque periculosas ægri tudines, quam ex illis conualescentes. *Cibati* autem *Bene* manifestius est, quod sunt qui comedunt cū appetitu. Nā iis Hipp. in fine tex. opponit non appetentes. *Proficere* autem, ut dictum nuper est, est procedere ad bonum, & propterea versus sanitatem. Appetitus autem excitatur à defectu substantiæ viuientis, ipseque ex euacuatione, aut sensibili aliqua de propositis supra pluries, aut insensibili iugique resolutione, cum defectu eius quod debet cedere in refectionem nutriti.

Sunt itaque in isto Aph. duę conclusiones, quarum prima est: quod ægrotantium seu male habentium, quidam perdunt

dunt appetitum à principio, quidam vero solummodo in fine ægritudinis. Secunda est: quod melius, idest cum minore molestia, & minore tempore liberantur ii qui perdidierunt appetitum à principio.

Quæ conclusiones supponunt necessariam esse in morbis appetitus perditionem, siue modo hæc accidat à principio, siue in fine. Hæc autem sequitur in morbis materialibus. Nam eorum materia, aut est primitus circa ventrem, tuncque tollit appetitum à principio, aut tandem deuenit ad ipsū, & tunc aufert appetitū in fine. Appetitus enim tollitur à præsente materia. Et de his Hip. loquitur. Ratio modo secundæ facilius habetur ex prima. Qui enim habent materiam morbificam circa ventrem, eam habent magis exitui propinquam, & inde faciliorem; unde ea cito excreta citius liberantur: qui vero habent illam insinuatam, non possunt liberari, ni veniat ad ventrem; unde duplo tempore debent ægrotare.

Sed dubitabit aliquis: an necesse sit materiam omnem morbosam exire per ventrem, & ita in omni ægritudine aliquando tollere appetitum: quia potest exire per superiores vias urinæ scilicet, & sudoris. Cui responsio sit: quod plerumque materiæ morborum sunt in ventre, & à ventre eiiciuntur.

APHOR. XXXIII.

In quouis morbo mente constare, & benè se habere ad illa quæ offeruntur, bonum; contrarium verò malum.

Dictum est in Aph. III. & VI. Hipp. cum antiquis, nomine mentis accepisse, non intellectum, qui organicus non est, & propterea non potest dici ægrotare; sed sensus internos, imaginatiuam præcipue. Quod modo constare importet idem, ac perseuerare, & non mutari, patet

ex vi vocabuli; Vnde *Constare mente*, erit persistere in operatione sana, & naturali phantasiæ, scilicet non decipi imaginibus, nec loqui aliena, prout faciunt, qui amentes, quasi sine mente, & mente capti dicuntur. *Bene autem se habere* ad aliquod, est non habere repugnantiam cum illo; ut propterea cum illa quæ *Offeri* dicuntur in textu, sint alimenta, ut declaratum est in XVI I. Primi Lib., bene se habere ad illa, erit comedere sine repugnantia tali qualē ἀνορεξία Græci vocant: non dico cum appetitu, potest enim sine anorexia & sine appetitu homo comedere.

Et cum vocabulum boni ac mali aliquando importet bonitatem, & malitiam in ratione causæ; aliquando in ratione signi, & quandoque in utraque, ut pluries dictum est; licet aliqui accipiant conclusionem huius Aphor. in ratione causæ, quod admittere alimenta iuuatiuū est ægrotis. Ego cum Gal. accipio potius eam in ratione signi talem. Quod in quocunq; morbo nō fallere imaginibus, nec loqui aliena, & comedere sine repugnantia est bonum signum; desipere vero aut fastidire esculenta, est malum signum.

Sed curnam bona aut mala signa sint, patebit ex repetitione eius, unde veniat delirium, & obseruatione eius, unde veniat cibi fastidium. Venire autem dictum est delirium ex intemperie simplici aut cum materia quacunque inflammatoria partium maxime principalium pro sensibus. Istæ autem sunt cerebrum, & cor. Ita fastidiū accidit ex simili affectione partium, quæ laborant circa alimentum, & quarum operatio supponitur operationibus sensus & motus. Cum ergo delirare importet affectionem partium principalium sensibus internis destinatarum, & fastidire affectionem partium seruientium primæ vitæ, bene dicitur malum signum: sicut è conuerso mente constare, & non fastidire cum sint effectus sanitatis partium, in quibus consistit anima.

malitas & primum viuere, erunt bonum signum.

Obferuandum tamen quod bonum signum non femper importat salutem, nec malum femper mortem. Nam dicuntur in refpectu, eius quod præceffit, cū fint de futuris.

Damnabit autem aliquis Hipp. de fuperfluitate ftili, cum fubiungat *Contrarium vero malum*, fi contrariorum intelliguntur effe contrariæ rationes. Sed ego credo fubiunxiffe Hip. illa verba, quia *Malum* plus in fuo genere importat quam *Bonum*; bonum enim non neceffario, nec de facili salutem, malum vero facilem mortem importat, ut profecto importat mentis alienatio, & faftidium cibi.

APHOR. XXXIV.

In morbis minus periclitantur, quorum nature, aut etati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus fecundum nihil iftorum congruit.

Periclitari, licet potiffime fit incurrere mortem, eft tamen & incurrere quodcumque validum peius. Ideo dicentur periclitari in morbis nõ modo qui morientur, fed etiam qui de leuibus incefferint in graues, aut incurabiles ægritudines, ut qui ex imminuta aliqua operatione incefferint in abfolutã eius perditionem, quemadmodũ qui ex imbecilli visu incurrerit in cæcitatem. *Natura* autẽ, ut eft alibi dictũ, eft conftitutio noſtri corporis, quæ cum conſiſtat in temperamento, cõformatione, ac unione propriis, importat hæc omnia, aut alterum ex his. Hæc autem varia eft, non modo ſpecie, fed & indiuiduo. Vnuſquiſque enim noſtrum habet temperiem, conformationemque humanam, qua differt à temperie, & conformatione aliorum animantium: fed & conformationem ac temperiem ſibi ſoli propriam

priam, qua differt ab aliis indiuiduis hominibus. Quæ varia adhuc fit processu temporis, ac vitæ decursu, unde variatur secundū ætates. Alia etenim est temperies & aliquatenus diuersa conformatio Petri senis ab ea, quæ præfuit eiusdem adulti, aut adolescentis. Et variatur etiam iuxta tempora anni per varietatem contingentem in aere, à cuius iugi contactu corpora alterantur in temperie, & consequentiuè aliquatenus in conformatione, dū frigore laxantur, aut densantur, aut obstruuntur. Quin etiā variatur à modo viuendi, iuxta quem alia sequitur temperies, & conformatio ex vini potu, alia ex potu aquæ, alia exercitati, & alia ociosi. & hæc natura acquisita cū sit, dicitur *Habitus*. *Congruere* modo est habere facilitatem ex dispositione patientis: quæ dispositio corporum in morbis est propter excessum leuem aliquem, ad magnum, & sensibilem eiusdem generis, qui morbus dicitur.

Vnde conclusio Aph. est: quod egrotantium illi difficilius morientur, aut ibunt in validum peius, qui ægrotabunt ægritudine aliqua, ad quam inclinabit corpus ex propria ac indiuiduali constitutione ab ortu accepta, aut mutatione ætatis suborta, aut anni tempore facta, aut ab ea, qualis est acquisita ex longa viuendi ratione.

Et ratio est: quoniam tunc erit minor recessus à statu naturali, & ideo minor morbus, cum ille sit recessus à natura innata, aut acquisita ex ætate, vel tempore, vel victus ratione. Hinc facile soluitur dubitatio: quod morbi nō possint congruere ætati, tempori, & habitui, sed solum nature, à qua sunt recessus. Nam semper sunt intelligendi congruere nature: sed ei quatenus variatur ex ætate, tempore, victus ratione. Et obseruandū, quod sicuti ex proposita naturali dispositione ad aliquem morbum eger facilius euadit: quia in illo existens recedit à natura sua per paucio-

res gradus; ita facilius semper illius morbi causæ succumbit.

APHOR. XXXV.

In quouis morbo partes ad umbilicum & imum ventrem attinentes crassitudinem habere, melius est; multum vero extenuari, et contabescere, prauum. Sed hoc quoque ad inferiores purgationes, periculosum.

QUOD *Vmbilicus* sit pars illa, quæ est veluti centrum ventris, unicuique satis clarum est, sicut & liquet, *Ventrem* esse illam corporis partem in qua reconduntur præsertim partes quæ agunt circa alimentum. Dubium tamen accidit ex eo, quod Hippo. dixerit ventrem imum, an sit in corpore alter venter non imus, an vero dixerit imum quia intellexerit partem inferiorem eius. Et dubium est quænam sint partes quæ dicuntur *Attinere* ad hunc umbilicum, & ad hunc ventrem imum, cum possint intelligi propinquæ quidem sed inferius, aut propinquæ circumquaque, aut propinquæ superius. Et dubium inde est: an internæ quæ viscera dicuntur, an vero externæ operimentales, membranosæ, scilicet carnosæ, & cutaneæ. Ego cum Gal. existimo per ventrem imum intellexisse Hip. ventrem secundum imum sui, hoc est ultimam eius partem. Est autem ultima pars eius, quæ subiacet umbilico usque ad inguina, quibus ille finitur. Cõmode enim videtur umbilicus partiri ventrem in partes duas, superiorem, & inferiorem. Et ita censeo partes attinentes ad imum ventrem esse, quæ ab umbilico sunt ad inguina: partes vero ad umbilicum attinentes, esse quæ à costis sunt ad umbilicum, sicque voluisse Hip. intelligere totum ventrem secundum partes superiorem & inferiorem. Sed dissentio à Gal. qui credit Hip. intel-

lexisse de partibus solis operimentalibus ventris, cum ego credam & de contentis in eo visceribus; quæ quo crassiora sunt, crassiorem reddunt ventrè continentem. *Crassitudinem enim Habere*, est esse multæ dimensionis cuiusvis, sicut *Extenuari*, & *contabescere* est perdere dimensiones & in quantitate minui.

Sunt ergo iudicio meo in hoc Aph. conclusiones duæ. Prima, quod in omni morbo conducit sanitati habere ventrè cum visceribus suis plenum & crassum, sicut obstat sanitati recuperandæ venter extenuatus. Secunda conclusio est quod extenuatus venter est periculosus in usu purgantium per inferiora.

Rationem primæ cōclusionis accipio quodāmodo à Galieno. Nam cum plurimi morbi per se venientes & magni, de quibus debet sollicitari medicus, sint ex materia; eaque congeratur primo in ventre, & visceribus eius, neque educatur nisi à calore eius cocta; calorque magis vigeat, quo magis abundat substantia ventris & viscerum, sequitur quod ventrosi homines plus valeant non modo coctioni alimentorum, quæ requiritur valetudini tuendæ, sed etiam coctioni materierum malarum, quæ requiritur morborum dictorum curationi. Rationem secundæ conclusionis addo: nam in purgationibus per inferiora primo educitur, quod in ventre ipso est. Quod si in ipso minimum est humiditatis, periculum accidit ne ex eius educatione ducatur ad ultimam tenuitatem, unde aut incurrat æger convulsionem letalem aut perdat vim coëtricem, & inde sequatur malus habitus ac mors.

APHOR. XXXVI.

Qui salubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur, cito exsolvantur; & qui pravo utuntur cibo.

S *Alubritatem corporis habere* dicuntur, qui sani prorsus sūt actu, & potentia, quosq; Celsus, sanos, & bene valentes appellat, qui propterea nullatenus sunt dispositi ad ægritudinem; unde resistunt etiam causis ægrotare facientibus. Tales autem sunt, qui nullam habent, nec leuam intemperiem, nec leuam aliquam interius malam conformationem, unde nihil malæ materiæ intra se congregant, sed pura consistunt. *Purgantia autem Medicamenta* sunt, quæ aut lubricando interna faciunt excidere de corporibus materias: aut pungendo stimulant partes internas ad concussionem, ad quam sequitur eius, quod continebatur exitus: aut insimul aperiendo meatus, & vasa, faciunt effluere, quæ materiæ humorosæ in iis consistunt: aut easdem materias attenuando reddunt fluidiores: aut etiam substantias concretas sub viuentis natura, colliquant in humorosas formas. Quæ propterea cuncta sunt calida, & resolutiua. *Exolui* vero dicuntur corpora, quando subito viribus & animo deficiunt. Qui virium, & animi defectus accidit, quando deficit nutritio, quæ est fundamentum omnium virium, & accidit subitus, quãdo deficit materia quæ subito, & omni momento participatur. Hæc autem est spiritiuosa, à corde procedens. *Præuus* demum cibus est, qui parum nutrit, & in multa excrementa deducitur. Nam præuum dicitur, quod non assequitur finem suum; sicut bonū vocatur quodcumque illum consequitur: & finis cibi est nutritio.

Sunt ergo in hoc Aphor. conclusiones duæ. Prima est: quod quæ corpora sunt inculpate sana, nihil malæ materiæ intra se habentia, dum euacuantur medicamento purgante, quod plerumque est calidissimum, cadunt in subitas & præcipites virium & animi defectiones.

Et ratio est. Nam in his, cum non adsit materia mala, euacuatur bona & nutritiua, præsertim vero spiritiuosa, quia

est facilioris resolutionis, ad cuius subitam, & violentam euacuationem, subito deficit illa momentanea nutritio, quæ vires omnes sustentat; unde illæ subito deficiunt.

Ex qua conclusione consultum sit practicum, de non purgandis corporibus sanis, minusque purgandis, quæ parum ægrotabunt à pauca materia, aut à facile educibili, quia satis fluida, aut quia sit in loco ad exitum propinquo.

Secunda conclusio est: quod exfoluuntur, si medicamentis purgentur, etiam qui usi sunt prauo cibo. Et ratio est. Nam in istis parum boni spiritus extat, unde illi facilius resoluuntur.

APHOR. XXXVII.

Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

Bene se habentes corpore sunt iidem, quos in præcedenti Aph. dixit salubritatem corporis habere, unde erunt homines inculpatae sanitatis in illo clarius descripti. *Medicationes* autem sunt operationes à medico factæ, quæ remedia dicuntur: sed præsertim illæ, quæ aguntur καθαρτικῶν à Græcis dicto, & propterea cum educatione materiae ex aluo. Ferre autem, ut alibi dictum, est lædi, sed non destrui, unde facile ferre est parum lædi, difficulter ferre, erit multum lædi.

Conclusio itaque Aph. est quod corpora sana, & pura ex euacuationibus, quæ aguntur medicamento, valde læduntur.

Et ratio est. Nam cum in istis nihil sit mali, quod debeat educi, educitur à medicamento bonum, quod debebat retineri, ad cuius educationem, corpus propterea læditur. *Lesio autem varia est iuxta varietatem loci, unde educitur*

bonum

bonum hoc, & iuxta quantitatem. Communis læsio est ex-
tenuatio, particularis est exolutio, adhuc particularior est
dolor, & conuulsio, quæ in indebita purgatione subsequi-
tur. Vnde utilis est ista conclusio prout præcedentis Aph.

APHOR. XXXVIII.

*Parum deterior potus & cibus, suavior autem, melioribus
quidem, sed minus suauibus, est preferendus.*

Deterior parum cibus erit, qui parum minus aliis nutriet,
& in plura excrementa deducetur. Sic & potus. Nã
humanus potus non est simplex aqua, sicut est aliis ani-
malibus, sed mixtum quid aqueum. Ita *Melior* erit, qui erit
magis nutritiuus, ut insinuatum est in expositione Aphor.
xxxvi. *Suavior* autem dicitur, qui sensui gustus magis iu-
cundus. Est autem magis iucundum quodcumq; sensibile,
dum maiorem habet proportionem sensitiuã cū facultate
sentiente. Quæ proportio cū procedat à constitutione té-
peramentali sensibilis agentis, ac sensitiui organi patien-
tis, dimetiri atque inde notificari à priore non potest. Non
etenim perueniunt nostræ cognitiones sensitiuę ad ultimas
rerum differentias, sed à solo posteriore sequuto effectu di-
gnoscitur. Hæc autem est, non modo ex natura specifica sé-
sibilis agentis, & specifica nostra humana sensorii patien-
tis, sed ab indiuiduali agente, & patiente: unde sequitur,
quod unum esculentum suaue gustui humano, quoniam iu-
cundum sit plurimis hominibus, sit uni homini horridum,
& insuaue, uti est mihi caseus.

Conclusio ideo Aph. erit: quod in alitura, concedenda
& usurpanda veniunt potius ea alimenta, siue solida sint, siue
liquida, quæ sunt iucundiora, ei qui debet assumere, etiã-

si sint minus nutritiua, & plus excrementi productiua, quàm alia esculenta. Rationē proponit Gal. quia suauia magis amplectatur, & circū ipsa ad eorum hauſtum arctatur ventriculus, qui suo tali maiore contactu, per calorem suum est magis concoctiuus. Quæ ratio non sufficit. Siquidem ex hoc sequitur, quod citius concoquantur, non autem quod magis nutriant. Magis autem nutrire est id quod primo requiritur in alimento, cum finis eius primus, & præcipuus sit nutritio. Propterea ego addo pro ratione, quia suauia plus nutriunt insuauibus. Gustus etenim datus est ad faciliorem reddendam alituram, unde ille debet inclinare in magis nutritiua, & ita suauiora esse, quæ plus nutriunt. Confirmat hoc obseruatio venenorum & medicamentorum, quæ quo plus habent veneficæ, aut medicamentosæ naturæ eo magis insuauia sunt, unde si insuauitas negat nutritionem, suauitas debet eam dare, & per consequens suauius alimentum esse magis nutritiuum. At statim nascitur dubitatio. Tunc enim suauius esset semper melius, quod videtur falsum. Nam Hipp. distinguit hic melius à suauiore: & apparent in opere alimenta maxime nutritiua, & parum suauia, ut panis, & è conuerso multum suauia, ac parum nutritiua, ut fructus. Cui dubitationi respondendū, quod melius alimentum dicitur, quod plerosque homines plus nutrit, suauius vero dicitur quod alicui indiuiduo determinato magis est iucundum ad gustum. Sic fieri potest ex diuersitate indiuiduali, quod aliquod iucundum gustui sit plurimis, illud tamen mihi iniucundum, ut dixi de caseo, eademque ratione, ut sit nutritiuum plurimis hominum, & non mihi, & sic quod aliquid plus nutrimenti porrigat aliis, mihi vero parum. Et si panis videtur minus suauis, fructus vero suauiores, hoc accidit, quia ex insuetudine fructus magis excitant gustum, unde apparent suauiores, & panis mi-

nus excitat, quia est maximi usus, unde eius suauitas non obseruatur. Quoniam ergo medicus versatur tanquam artifex circa indiuidua, debet & in eorum alitura non modo quaerere, quae plus nutriant homines, sed quae plus nutriant hominem indiuidualiter. Hoc autem cum non possit accipi à priore sed ex appetitu eius, & voluptuosa assumptione, bene dicitur quod alimēta sunt porrigenda, quae iucundiora sunt. Cum hac tamen obseruatione, quod si simus in sano homine, in quo appetitus, & sensus non errant, obseruetur consultum: in ægro vero distinguatur, an instrumēta gustus, & appetitus sint læsa; tunc enim non nutriunt plus, quae plus erunt suauia; an vero permaneant integra, & non mutata in operationibus suis, quoniam tunc erunt talia facilius propinanda, quae appetuntur, & sapiunt. Et cum alia obseruatione, ut non multa sit diuersitas ab iis quae plus sapiunt, & iis quae alios homines plus nutriunt. Erit enim hoc argumentum multum corruptæ naturæ indiuidualis, qualis postea non venit seruanda.

APHOR. XXXIX.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Qui vero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

Minus ægrotare dicuntur, qui rarius ægrotant. Unde duæ sunt in isto Aph. conclusiones. Prima est: quod ut plurimum senes rarius incurrunt ægri tudines, quam faciant iuuenes. Secunda est: quod ægri tudines, longè quae senibus accidunt, plerumque nunquam dimittunt eos, nisi cum morte.

Ratio primæ varia est. Vna, quia corpora senū, cum sint frigidiora, & sicciora, magis resistunt mutationibus à cau-
sis

sis externis. Alia est: quia senes consistunt magis in una viuendi ratione; unde minores habent causas ægritudinū. Et alia est: quia cum maximus morborū numerus sit febris, quæ accenditur ab adaucto calore, & frequenter ab excedente humiditate, senes, quia frigidi, & sicci, magis distant ab illa.

Ratio autem, qua morbi longi eos comitentur usque ad mortem. Prima est: quoniā accidunt à dispositione eorum habituali, non ab externo, quæ propterea plerumq; remouibilis non est. Secunda est. Nā omnes morbi senum quos refert etiam Hipp. in Aph. xxxi. Tertiæ Sect. sunt intemperies frigidæ simplices, aut cū materia tali, aut alii hinc procedentes, propterea non solubiles nisi à calore, qui in senibus deficit, semperque magis defecturus est.

APHOR. XL.

Raucedines, & grauedines in valdè senibus coctionem non admittunt.

Raucedines quas Græci *σπάγχεσ* vocant, dicuntur vocis retusiones, quando vox rauca non sit amplius acuta, nec sonora uti prius. Vnde per translationem etiam sonus alterius rei, quando retusus est, dicitur raucus. Accidit autem retusio soni à remolitione eorum, quæ percussa sonāt; sicut acuties sequitur siccitatem, & soliditatem duritiemque percussorum. Ita duo lignea plumbeaque corpora percussa respectu ferreorum, aut æreorum retuse sonant. Ita eadem linita minus acure sonant, quam deterfa, & exsiccata. Sequitur ergo & vocis humanæ retusio, quoties caput arteriæ asperę, quod percutitur ab aere expirato remollitum est, aut aer percutiens humiditate crassatus, aut utrūque

que adest. Vnde si destillauerit à capite ad brōchon pituita, aut si euaporauerit eadē à pectore ad ipsum, aut si aer, qui exspiratur fuerit humiditate maiore crassatus, raucessit vox. Causa autē destillationis pituitæ à capite cum sit abundātia eius in illo, & abundet à refrigerato ipso: & euaporatio eius à pectore fit & ipsa ex simili abundantia in eo: sicut conspurcatio maior exspirandi aeris: & utraque à refrigerato, aut pectore ipso, aut corpore subiecto proueniat, unde mutatio vestium solet inducere has raucedines: sequitur, quod raucedines semper procedant à corporis totius, aut pectoris, vel capitis refrigerio. *Grauedines* etiam, quas Græci κούζας appellant sunt quædam capitis grauitates, prout verbum Latinum innuit, præcipue circa frontem, oculos, & aures, unde & illæ sonant, tussis oritur, & sternutamenta, nihilque à naribus effluit, quousque facta concoctione materiæ morbus declinare incipiat. Ut propterea veniāt & ipsæ ex materia in capite præter debitū collecta: quæ frequenter colligitur, dum à refrigerato ex aliquo accidente capite euaporatio, quæ tanquam per caminū à foco à subiectis partibus ad ipsum effertur, frigore conclusa non resoluitur, sed in humorem concrefcit. Vnde & affectus iste importat capitis refrigeriū. *Valde senes*, vero quod sint ultimi, quos Auic. & uulgus, decrepitos appellat, & per consequens minimi caloris homines, fatis est per se notum. *Cocctio* autem, quod sit perfectio à calore nostro in materiebus alimētalibus, data eis ultima dispositione, & situ etiam ad conuersionē in substantiam nostram; in materiebus vero nutritioni ineptis, data eis substantia & loco aptis excretioni, dictum est in Aph. XXI I. Primi Lib.

Conclusio ergo est: quod materiæ quæ reddunt raucas voces, aut caput grauant in decrepitis non tolluntur: unde illi ab affectionibus inde prouenientibus non euadunt.

Et ratio est : quia sunt affectus frigidi, qui calore debent vinci. Decrepiti autem cum omnino deficient in eo, illos vincere non possunt : unde accipitur hoc etiam de cæteris morbis frigidis in ætate ista.

APHOR. XLI.

*Qui frequenter ac fortiter absque causa manifesta exsoluuntur :
derepente moriuntur.*

Exsoluuntur, ut dictum est, in Aph. xxxvi. qui repente perdunt sensus, & motum : unde dicuntur animo deficere, sicut hic affectus Græci λυποθυμία, & σύγκοπη, Latine vero, animi deliquiū dicitur. Absque causa manifesta autē, quā sine euacuatione sensibili sanguinis, aut alterius humoris, alicubi sequuta, aut insensibili, ex labore, inedia, dolore corporis, aut animi, in quibus omnibus casibus exsoluuntur repente vires, quia deficit cordi repente sanguis, unde generet spiritus eos, quibus ab illo iugiter & momento participatis toti corpori, seruantur vires omnes sensitiuæ, & motiuæ in eo. Sequitur autem repentina priuatio hæc spiritus à corde aliquando non deficiente sanguine, si ab ingruente in illud cōfertim aliqua materia premetur : siue venerit hæc à ventriculo, ut in dolore superni oris eius ; siue ab utero, ut in suffocatione uterina ; siue ab alia parte, prout sequitur in omni ruptura abscessus interni ; siue sub forma humorosa, eaque magis, aut minus crassa ; siue sub forma flatuosa. Frequens modo erit, quando datis breuibus interuallis repetet : quod accidet, quia materia aderit plurima, & magna cordis debilitas, quæ resistere non possit. Fortiter vero dicetur fieri exolutio, quando cū perditione totali sensuum externorum, & internorum, unde rediens,

ac veluti reuiuiscens patiens nesciat, quid sibi contigerit: *Repente mori* demum dicuntur, qui absque ulla præcedente sensibili egritudine, sensibus, & motibus momento perditis, non amplius reuiuiscunt, sicut & omni alia operatione animæ.

Conclusio itaque est: quod qui sine ulla sensibili, aut insensibili euacuatione proposita, repente perdunt omnes sensus, & motus, & reuiuiscences redeunt in easdem perditiones pluries, & cum breuibus interuallis, aliquando perdunt omnes etiam alias animæ operationes, ut non amplius reuiuiscant.

Ratio in aperto est: quia importatur à frequentia affectus imbecillitas principii vitalis, & à fortitudine magnitudo causæ, & ab esse sine causa manifesta, quod sit à materia suffocante, unde non potest sperari, nisi ultimus effectus suffocationis, & citus, qui dicitur *repentina mors*.

APHOR. XLII.

Soluere Apoplexiam quidem fortem impossibile: debilem vero, non facile.

A *Poplexiam*, dicebant Græci morbum, quem Latini postea dixerunt Atonitum, cum in eo affectis corpus, & mens stupeat, repente perditio omni sensu, & motu, respirationeque nunquam ex toto integra, sed aliquando ad apparentiam omnino deperdita. Cuius causam vult Gal. esse crassam materiam implentem cerebrum, aut saltem ventriculos eius, unde prohibeatur spiritus, & virtutis animalis sensitivæ scilicet, & motivæ, ad subiectas partes influxus. Quam opinionem concepit ille, & concludunt sequaces, ex eo quod accidit apoplexia frequen-

tius, præcedente dolore capitis grauius: & ex eo, quod succedit sæpe è refrigerato capite: ac eo, quod inducitur percusso eodem: & quia eam inducant quæcumque caput replere videntur, uti est somnus meridianus, vinum generosum, crapula, & opiata remedia: sed magis, ex eo, quod leuatur calefacientibus capiti applicitis: & tandem quia distinguitur à syncope cordis. Nã in apoplexia non erumpit sudor, prout in syncope, & difficilis redditur respiratio, quæ in syncope remanet illæsa.

Quam tamen opinionem redarguit, Primo natura cerebri omnium frigidissima, ac proinde prorsus inepta generationi spirituum, qui cum sint substantiæ omnium tenuissimæ, non nisi à calore summo, qualis est in corde, possunt generari: unde si non possunt venire à cerebro spiritus, nec potest ex læsione eius inferioribus partibus denegari. Denegatur autem in apoplexia, ut cuique confessum. Secundo, quod in apoplexia apparent manifestè læsa, quæ in pectore sunt. Nã difficilis redditur respiratio, cõstante motu musculorum pectoris; unde læsis pulmonibus, qui circumcor extant. Hinc Incubus, in quo sentitur in somno veluti premi pectus, est prodroma apoplexiæ passio. Tertio, quod venit cum repentina obmutescencia, indeque repentinam etiam mortem inducit. Obmutescencia autem subitæ fiunt ex interceptione, & occlusionè venarum, à principio suo venientium: quales sũt, quæ veniunt à corde, & prope ipsum sunt, & ab hac interceptione fieri obmutescencias repentinæ, explicauit etiam Hip. in tex. XXI II. Libri Quarti, de Ratione Victus in acutis. Sic & mortes repentinæ non possunt succedere, nisi læso primum, & primo vitæ principio, quod est cor, prout cognouit idem Hipp. qui in Aph. XI I. Tertii Lib. dixit, in cõstitutionibus hiemali, austri-
na, vernaq; succedente boreali fieri in senioribus destilla-

tiones, quæ cito interiment, & in lib. de Aere, aqua, & locis dixit valde senibus propter raritatem, & venarum colli-
 quationem accidere destillationes; quæ quosdam repente
 interimant, quosdam vero dextra, aut sinistra parte stupi-
 dos reddunt. Vnde Gal. in commentario admonet Hip. per
 destillationes non intelligere solas eas, quæ per asperam
 arteriam fiunt, sed omnes, quæ fiunt per venas à capite ad
 subiectas partes. istæ enim cito interimunt. Quarto: quod
 & Galenus expressis verbis in Lib. de Ratione curandi per
 Sanguinis missionem tex. vi dixit, apoplexias fieri à nimio
 sanguine confertim in principium animantis incumbente:
 principium autem animantis verum, & primum est cor, nõ
 cerebrum; & in cor potest decumbere facile, ac repente
 nimius sanguis per venas magnas cum ipso continuatas,
 per quas iugiter solet idem ingredi, & egredi, licet in mo-
 derata quantitate, ad perfectionem, & spiritus, ficationem
 suscipiendam. In cerebro autem cum neque sint magnæ
 venæ, neque cavitates sanguinis naturaliter receptivæ, nõ
 est rationalis iste sanguinis propositus in apoplexia decu-
 bitus. Quibus argumentis adiungitur, vulgi opinio di-
 centis, apoplecticos mori ex gutta supra cor illapsa, unde
 Itali vocant apoplexiam, *mal della goccia*, & addatur quod
 si non extingueretur ab illabente materia caloris princi-
 pium cor, sed illa confisteret in cerebro, non esset apople-
 xia incurabilis, aut difficilis adeo curationis. Nã calor cor-
 dis impetum reiterando in cerebrũ, posset illam dissolvere.

Apoplexia itaq; credatur obstructio ventriculorum cor-
 dis, facta aliquando à sanguine bono, sed nimio, repente,
 & confertim eo decumbente: frequentius tamen ab eodẽ
 crassiore reddito, per admissionem pituitæ ex refrigerato
 cerebro in ipsũ illapsæ, prout confirmabitur in Aph. XXI I I.
 Libri Tertii, ac lvi. Sexti, & lx. Septimi,

Nec momentum faciant quæ de duxerunt Gal. & sequaces in illam opinionem. Nam dolor capitis aliquando præcedens, & refrigeratio eiusdem, sicut vinum, crapula, & potio narcotica possunt esse causa, & signum materiæ in crassatæ in cerebro, nõ tamen oppilationis eius; quia sunt præcedentes, & non coniuncta accidentia, quinimmo quia præcedunt, important inibi nõ fieri apoplecticam oppilationem. Nec irresolubile est argumentum de contusione cerebri, qua & animalia concidunt in subitam mortem. Ex ea nõ reprimitur in inferiora materia, quæ aut eodem modo oppilat, quo & destillatio penetrans, aut per modum extrinseci comprimētis, prout percussæ, aut ligatæ carotides faciunt repete corrumpere animal. Contusio ergo cerebri est causa oppilationis in inferioribus locis, & inde sequitur apoplexia. Minimumque valet argumentum ductum à iuuamento calefacientium capiti admotorum. Nam hoc sequitur, quia ex attenuatione, quæ inde fit in cerebro euocatur materia à subiectis, eo modo, quo inducitur subiecta materia in cucurbita, cuius aer fuit igne attenuatus. Nec ex eo quod in syncope accidat sudor sine difficultate respirationis, in apoplexia vero contrarium, concludi debet diuersa pars affici; cum hoc possit prouenire à diuersitate materiæ, & modi affectionis, utpote quod in syncope materia sit potius fumosa, & nõ oppilet, sed digerat spiritum, & exsoluat: unde ex exsolutione sequatur sudor; nec fiat violenta suffocatio, neque difficilis reddatur anhelitus. In apoplexia autem materia suffocat oppilando cavitates viarum primarum spiritus, & propterea non accidit sudor, sed premitur respiratio. Fortis autem erit ultimi gradus; & cum dignotio eius ab aliis exsolutionibus sit per lesionem respirationis, quæ aliquando ita perditur, ut nõ cognoscatur nisi ingenio; quale est speculum ori appositum, quod inficitur rore, aut floccus

gossypii, quod cōcutitur; aliquando vero adest, sed cū ster-
tore maiore postea aut minore. Fortis erit in qua respiratio
saltem ad sensum sine artificio ingenioso videtur perdi-
ta, & quando venerit cum spuma circa os. *Debilis* autem
in qua non perdita, sed deprauata & sine spuma.

Erit ergo conclusio Prima: quod perditio repentina sen-
sus, & motus ac apparētis respirationis, aut saltem cū spu-
ma circa os est curatu impossibilis. Altera vero, quod per-
ditio repentina sensus, & motus omnis cum læsione etiam
respirationis, raro, & cum labore curatur.

Ratio primæ conclusionis est: quia suffocata respiratio-
ne, extinguatur breuissime calor, qui est principium omnis
curationis, quique præsertim debet esse resolutius ma-
teriæ suffocantis, quæ si esset longe à principio, posset ab
illo expanso, & non suffocato resolui. Inforti enim apo-
plexia dum materia obstruit omnino principium caloris, il-
le nō potest procedere ad proximos pulmones attollēdos,
& ampliandos pro respiratione, & ad euentandum marco-
rem, qui ab ipso in semetipsum introducitur.

Ratio secundæ est: quia cum debilis differat à forti in
sola remissione, differt etiam in sola desperatione, sed pro-
pter similes causas habebit difficilem resolutionem.

Vtilitas Aph. est ad prædictionem, sed meæ expositio-
nis est ad exquisitiorem curatiuam intentionem. Si etenim
erit debilis facta à sanguine nimio, erit intentio reuelendi
à corde, & deriuandi illū ab eo ad magnas venas, iis aper-
tis. Propterea primo magis remotis, uti sunt saphenæ, & ba-
silicæ, seu mediæ; deinde etiā iugularibus quæ sunt aliis cor-
di proximiores, si aperiri poterunt, non multū tunc cura-
ta cerebri resolutione, nisi in quātum iuuatura sit ad distra-
hendum sanguinem circa cor nimium obfistentem. Si ve-
ro erit ab illapfa pituita à cerebro, eaque credatur sangui-
nis

nis particeps, seccandæ solæ cephalicæ, aut iugulares, ut cum euacuatione fiat reuulsio ad eum locum, à quo facta est effluxio, & cum ista intentione iuuabunt magis à principio attenuantia calida capiti, ut reuocent materiam, & calefaciendo tolant frigiditatem capitis, quæ fuit causa prima morbi, dum fuit causa multiplicationis, & crassationis pituitæ in eo. Verum quoniam difficilius est reducere ad superiora, quod crassatum suo pondere vergit ad inferius, ideo præter proposita, est procuranda attenuatio circumcor, quæ procurabitur, aucto circa ipsum calore, ut propterea sanguinis missio, cum refrigeret in casu isto, est suspecta: maximeque exitialis, si materia erit prorsus pituitosa, & crassa: & hic est casus, quam innuebat Celsus, quando dixit, quod venæ sectio occidit, sicut illa, quæ venit à sanguine, non à destillatione cerebri, est ille casus, in quo idem dicebat, venæ sectionem liberare. Erunt ergo attenuantia, & resoluentia adhibenda etiam pectori ipsi, ut inde auctus calor materiam attenuet, & à se discutiat.

APHOR. XLIII.

Qui strangulantur, ac dissoluuntur, nondum vero mortui sunt, non referuntur quibus spuma circa os fuerit.

Licet plurimi cum Gal. immo cum Celso, per eos, *Qui strangulantur* intelligant, & accipiant solos eos, qui laqueo in suspendio, aut sine suspendio suffocati extinguuntur. Ego qui non credam Hip., adeo exilia esse profectum in suis documentis, cum rari sint, fuerintque semper, qui à suspendio damnati fuerint relati ad vitam, paucique etiã, qui desperatione suspensi fuerint inuenti nondum mortui. Nã damnatio ad suspendium semper est morti destina-

ta; & quod desperatione actum est suspendium, semper est actum occulte, ut primo sit sequuta mors, quam publicatio. Existimo, per eos qui strangulantur voluisse innuere etiam illos, qui à morbo perdunt respirationem. Nam respirationis perditio, strangulatio dicitur ex eo, quod respiratio est per apertam gulam. Qui autem impedita respiratione suffocantur, sunt duplicis differentiae. Quidam enim suffocantur, non perditio sensu, nec motu, immo maxime se torquentes in suffocatione, ut qui angina laborant, qui submerguntur in aqua, quiq; ingerunt in arteria aliquod crassum deglutibile, & qui laqueo cū suspēdio, aut sine eo, ceruicibus, colloq; torquentur. Alii vero perditio sensu, & motu quouis, ut qui apoplexia corripuntur. Differunt autem isti ab illis, in loco praesertim, & modo aliquando suffocationis. Nam suffocatio accidit, quoties fuliginosus calor per pulmones, & arteriam asperam expirare non potest, tūc enim marcessit, & extinguitur, quomodo & ignis accensus in vase, dum operitur, & prohibetur ei spiritus, occulto omni spiramine. Non potest autē expirari, si claudatur extremitas arteriae asperae, prout clauditur ab apostemate anginoso, & circumdata extrinsecus à laqueo, aut ab aqua in submersione, eo ingrediente; sicut ab aliquo assumpto illuc praeterrationem deglutitionis illapso, ut cōtigit Anacreonti poetae lyrico, ex vuæ acino, & me vidente rusticae cuidam comedenti carnem bubulam tendinosam. Et perditur respiratio, si occlusio fiat in profunditate pulmonū, prope aut in cor, quod est principiū respirationis, prout accidit in apoplexia. Hinc volens utramque hanc suffocationis differentiam innuere, duo adhibuit Hipp. vocabula. Primum *Strangulatorum*, quo intellexit qui suffocantur ex impedimento spiritus gulae contingente, ut est submersio, illapsus per os in arteriam alicuius rei solidae, nō

spirituosæ, apostema faucium, aut laqueus, aliudue extrinsecus comprimens gulam, & obstruens. Alterum vero *Dissolutorum*, quo comprehendit suffocatos ab apoplexia. Isti etenim, & suffocantur, & dissoluuntur, dum cum impedita respiratione perdunt sensum, & motum. *Referri* autem bene conuertitur, à Celso ad vitam redire. Nam sicut mortui antiquitus extra urbem maxima ex parte ad tumulum ferebantur, & nostris temporibus extra domum, ideo verbum hoc *Efferri*, dicebatur præsertim de illis. Ita istud referri est à destinato tumulo, & propterea à morte ad vitam. *Spuma* autem est congregatio bullarum, & ampullarum; bullæq; & ampullæ fiunt ab aere congregato in visciditate aquea. Sic pueri cômisto pauxillo saponis in aqua intingentes caput unum fistulæ, indeque ex altero exsufflantes bullam excitant, quæ facilius accidit, si aqua plus habeat saponis, unde plus habebit etiam lentoris, quo magis possit circumdare spiritum insufflatum, & spiritus sit leuiter impulsus.

Conclusio itaque Aph. est: quod qui suffocantur ex aliquo impedimento gulæ, & qui cum dissolutione apoplectica, non reducuntur ad vitam, quando in illius suffocationis actu deuenerint ad spumam circa os.

Ratio est inquit Gal. Nam spuma significat colliquatam substantiam pulmonum, quæ aere egrediente cômixta redigatur in bullas. Addo & ego, significat imbecillitatē spiritus, qui non potest amplius impetuosè efferri, nec ab humiditate detineri.

APHOR. XLIV.

Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Crassi

C *Rassi* dicuntur, qui sunt extensi in sola latitudine plus quam conueniat proportioni longitudinis: quod accidit ex abundantia præcipue pinguedinis. *Admodum* autem tales, qui excedunt alios in genere isto. *Natura*, qui à principio sui interno sine artificio tales existunt. *Graciles* ergo in contrarium erunt, quorum longitudo excedit proportionem latitudinis, ex defectu præsertim pinguedinis.

Conclusio itaque Aph. est: quod pingues à natura, pauco tempore viuunt: Macri vero sunt plus longæui.

Ratio est. Nam pinguedo generatur à frigidiorē temperamento: quia crescit in frigidis, & liquatur à calido. Vnde & ipsū arguit. Refrigerat etiam corpus, quādo valde crescit. nam comprimit venas, indeque minuit sanguinem: unde corpora pingua, cum sint frigidiora, minus viuunt, & adhuc minus, quando humida, quia abundant excrementis, à quibus facilis putredo, & inde accidentalis mors: sed & suffocat humiditas illa calorem, ex quo acceleratur etiā mors naturalis. Quam doctrinam recepit, & retulit etiā Arist. in Lib. II. de Partibus Animalium, Quinto, dicens quod pingua minus sanguinis habent, ut propterea sunt frigidiora macris, ac inde citius senescunt, & moriuntur.

APHOR. XLV.

Quicumque iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur.

M *Orbus comitialis* quia frequentior in comitiis, & in omni populari conuentu, à Græcis *ἐπιληψία* dictus, est affectio similis apoplexiæ, quia in eo amittitur sensus, & motus voluntarius, vt propterea qui incidunt in illum, saltem titubent in motu, sed plerumque cadant: unde di-

citur etiã morbus caducus: læditur & respiratio, spumescit ut plurimum os. Differt autem, quia est cum conuulsione, saltem alicuius partis: non durat per horam, & habet circuitus. Quorum accidentium, duo prima procedunt à materia, quæ circum cor obstructionem facit, quæ in epilepsia est potius flatuosa: unde nec omnino obstruit, ut non irrumpat per eam aliquid spiritus, qui iugiter, & sensim, ac æqualiter debebat in totum procedere, qui propterea irrumpens cum impetu in aliquam solam partem eius, facit motum violentum & conuulsorium. Hinc succedit breuitas etiam affectus. Nam materia talis facile à calore resoluitur. Redit autem affectus, quia prouenit à mala temperie, aut conformatione totius, aut alicuius partis habituata, sicut & debilitate præsertim cordis, unde tempore congregatur materia flatuosa, quæ recepta in cor reducit affectionem.

Est itaq; cõclusio: quod qui iuuenes repente titubant in motu, aut cadunt conuulsi sine sensu, & motu, cum læsa aliquantulum respiracione, & spuma circa os, liberantur omnino, ut nunquam amplius recidant, succedente ætate virili, aut mutato anni tempore, aut loco, aut victus ratione.

Ratio, qua mutatio adolescentiæ in adultam ætatẽ hoc faciat, est quoniam morbus accidit ab abundantia humiditatis, quæ secundum partem tenuiorem & flatuosam potest facile ingurgitari in principium, puta cor, quæ succedente virilitate demitur; ubi corpus totũ siccius redditur: quini- mo, & succedente aliqua euacuatione, sicut feminis, aut sanguinis cessat, prout declarabitur in Aph. vii. Quintæ Sect.

Ratio autem, qua mutatio temporum hoc idem præstet, licet hoc maxime respondeat succedenti ætati, est propter resolutionem, quam efficit ab hieme, quæ multiplicauit humiditates ad intra.

Ratio autem communis mutationis temporis, loci, & virtus rationis est: quoniam cum morbus accidat à qualitate humorum, & materiæ ad nutritionem destinatæ, in principium irruentis, & à singulo propositorum diuersificentur, & materiæ assumptorum pro nutritione, & temperamentum principij nutritiui, potest etiam diuersificari circa ipsum effectus.

APHOR. XLVI.

Duobus doloribus simul non eundem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat.

Sensus tactus (in quo solo videtur esse dolor, quia, cum sit primus, intensior est aliis) cum sit plurium differentiarum, scilicet qualitatatum primarum, & secundarum, potest propterea esse dolorosus, & dolor multiplex in una, & eadem minima particula, ut in casu obiecti sua duritie molesti, & sua etiam caliditate infensi. Tunc enim facta receptione improportionatæ duritie est dolor unus, & facta receptione improportionatæ caliditatis est dolor alius, nã alius est tactus calidi & frigidi, alius duri & mollis. Sic obiectum aliquod erit dolorosum duplici qualitate, a qua singula cū afficiatur sensitiua potentia diuerso modo, duplex excitabitur in eadē parte dolor. Vnde male Gal. per *Vnum eundemque Locum* negat, intelligendam unam, & eandem, etiam minimam nostri corporis particulam. sed vult accipiendum unum membrum, veluti brachium, vel cubitum, femur, aut tibiam, in quorum vna parte, aut superiore, aut inferiore, sit unus dolor, in alia alter. *Maior* autē & *Minor* dolor sequitur, iuxta maiorem improportionem qualitatis tangibilis. Nam magnitudo hæc, aut paruitas est accipienda

cipienda in genere dolorifico, seu sensitivo; non autem in
 dimensione maiore, aut minore substantiæ sensitivæ, quæ
 dolorem percipit. Nam sic in una, & eadem minima par-
 ticula poterunt existere eodem tempore dolor maior, &
 dolor alius minor: maior in una qualitate, quia fit illa ma-
 gis improportionata virtuti tactivæ; minor in altera, & al-
 terius differentiæ; quia illa fit minus improportionata. Ut
 si erit illata punctura à gladio ignito. cum enim alius fit sē-
 sus acuti, & alius fit calidi, fieri potest quod dolor ex a-
 cutie sit maior, quia acuties gladii sit magis improportio-
 nta, & dolor à caliditate eius sit minor, quoniam calidi-
 tas illa minus distet à proportionata caliditate, quam acu-
 ties proposita proportionata acutie. *Obscurare* autem pro-
 prie dicitur de *Reddere* res invisibiles. Obscuritas enim est
 priuatio illius luminis, quod actuando medium reddit ob-
 iecta visibilia. Usualiter tamen sumitur pro impedimen-
 to cuiusvis sensationis, & præsertim internæ, quæ est ex-
 ternarum sensationum, & in isto sensu accipitur nunc. Nam
 sermo est de sensationibus quæ sunt dolores; non de sensi-
 bilibus, quæ sunt causæ doloris, cū dicat textus *Duobus do-*
loribus, non autem duobus dolorificis. unde obscuratio e-
 rit priuatio sensationis in sensu posteriore à sensibus ex-
 ternis particularibus phantasia scilicet, cuius sensatio est
 receptio non sensibilium, sed sensationum, & si sensibiliū
 eorum iam sentitorum, & non sub ea forma, qua venerunt
 ad sensus particulares, sed sub ea qua sentiti & recepti
 sunt, quæ sensatio ut dictum est in Aph. vi potius appella-
 tur observatio. Et ita etiam male Gal. declarat maiorem
 dolorem impedire minorem distrahendo à parte minus do-
 lente spiritum, eamque modo isto reddendo stupidam &
 non sentientem. Tunc enim tolleretur dolor, sed nō tolle-
 retur eius dignotio. Dolor autem non tollitur, quia suppo-
nitur

nitur adesse, & non sentiri. Et quod dolor non tollatur, apparet ex eo, quod si adigatur aliud obiectum ei loco, qui minus dolebat, adhuc plus dolorificum, immediate momento temporis fiet sensus eius & dolor.

Vt propterea conclusio sit: quod duobus illatis, etiam ab uno corpore, in eandem minimam particulam nostri sensitivam doloribus, à duplici qualitate tangibili, maior nō permittit obseruari minorem. Quę conclusio adhuc magis est de duobus doloribus in varia parte corporis externa, aut interna illatis.

Ratio autem est. Nam maius sensibile, cum operetur in sensum, plus afficit sensitivam potentiam: unde eam determinat modo suo, quia communis est, & ita sensationem alterius excludit. Hoc declarant qui imaginationem fixerint in ecstasi, qui nec tangibilia in tactū agētia, nec visibilia in visum recipiunt, sicut nulla alia sensibilia externa, nec interna.

APHOR. XLVII.

Dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quam iam confecto.

Pus est corpus fluidum à calore concoctiuo ex substantia aliqua nostri corporis, molli atq; viuente corrupta constitutum. Non enim solidæ partes ossæ & cartilagineæ corruptæ unquam in pus vertuntur, nec humores intra venas ulla corruptione ad pus rediguntur. Generatur ergo illud, dum substantia viuentis corrupta secernitur à bona & reducitur de consistentia ad fluorem. Quod fieri non potest nisi à multo calore, & humiditate. Vnde quæ putrefactientia medicamenta vocantur, humectando, & obstruendo

do meatus externos partis, in qua sequuta est corruptio firmato calore, qui solebat exspirare, eoq; sic multiplicato reddunt facilem puris generationem. Hinc patet, quod nouus, & excedens calor inditur parti viuenti, à qua scerni debet materia corrupta, & pus generari, qui calor sic dissentaneus, & impropportionatus, est facultati sensitivæ dolorosus. Est itaq; conclusio, quod dum corrumpitur substantia viuens in pus, crescunt febris, & dolor.

Et Ratio est. Nam crescit dolor, dum calore nimio scernitur pars substantiæ viuentis, corrupta à sana; dumq; crescit dolor & calor, debet crescere febris, quæ est excessivus calor.

APHOR. XLIIIX.

In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudine aufert.

Quod *Lassitudo* sit sensus cuiusdam grauitatis artuum ex imbecillitate facultatis motiuę illorum, sequuta plerumq; à resolutione nimia eorum substantiæ, aliquando ab humore malo aut sanguine nimio facultatem grauante, declaratum est in Aph. v. huius Lib. Quod etiam *Laborare* sit exerceri usque ad inductionem dictæ lassitudinis, patuit in Aph. i. huius Libri.

Erit itaque huius Aph. conclusio: quod quies statim aufert sensum grauitatis artuum inductum à nimio exercitio.

Et ratio est: non quia quies per se reponat, & reficiat substantiã artuum nimio labore resolutam, ad cuius deficientiam deficit virtus motiua. Sed quia cum iugis fiat in corpore refectio, præsertim partium externarum, quæ in sua resolutione trahunt ab internis materiam refectiois iam in ventre, & venis magnis, tanquam in penu asseruatam

ad nutritionem) sequitur non prosequente labore resolutione, ut artus reficiantur, & tollatur lassitudo.

Monuit autem hoc forsan, ut ostenderet facilitatem remedii, & superfluitatem aliorum, quæ in lassitudinibus laboriosis usurpabant Antiqui: uti erat balneum tepidum, & inunctio, quorum primo humectabant quidem artus, sed & nutrimentum atrahebant, oleo vero humectabāt, & oppilatione inducta progressum resolutionis impedire curabant.

APHOR. XLIX.

Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerunt imbecilles, & senes, non consuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.

Consueti labores solitos ferre sunt, qui pluries usi eodem exercitio, & à lassitudine inde recepta se facile referunt: Debiles autem, qui in motu voluntario parum valent, præsertim natura, licet possint etiam accipi ex morbo, ætate, & alio accidente debilitati. Fortiores vero, qui in motiva facultate valent, & robusti dicuntur. Consistit autem virium motivarum robur, in multitudine substantiæ præsertim carnosæ ac neruosæ, quæ musculoſa dicitur. Hęc etenim ad motum est destinata. Hinc exercitati Antiquorum, de quibus in tertio Aph. Primæ Sectionis, non modo multum alimentis, quæ multum substantiæ generant, sed frictione, & unctioe corporis, quæ ad partes musculosas alimenta trahunt, & concoquunt in carnē, virium robur procurabant. Vnde sicut bene carnosum sunt fortiores in exercitiis, ita excarnes sunt debiles.

Conclusio itaque Aph. est: quod in omni exercitio, qui reuenter utuntur illo, minus consumuntur ab eo, faci-

lius qui reficiuntur, quam qui non sunt usi, etiamsi fuerint illi excarnes & debiles ex natura, aut aliquo accidēte, vel ætate senili, quam robustiores natura, aut ætate, qui raro, aut nunquam sunt usi.

Ratio autem procedit ex eo, quod partes exercitatae sunt ab exercitio roboratae. Nam motus calefacit, & inde trahit, & concoquit plus alimenti in parte exercitata. Quapropter si fuerint etiam debiles homines secundum reliquum corporis, ex natura, accidente, aut ætate, erunt tamen secundum partes in illo exercitio usurpatae fortiores. Sic viatores, & saltatores senes itineribus & saltui cōstant plus, quam remiges iuvenes; sicut contra minime constant remigio: & urbani iuvenes sedentarii quocumque exercitio laxantur, rustici vero, & laboriosi minime. Et si exercitio etiam resoluantur partes fatigatae plus aliis, plus etiam aliis trahunt sibi de nutrimento pro refectione, & natura totius à continuata ista maiore partium exercitarum tractione, inclinata transmittit eis plus quam aliis, unde etiam plus roborantur. Quod autem exercitium trahat ad partem exercitatum, monstrant laboriosi homines qui sunt magis musculosi, quam sedentarii, & manus dextrae quae est maior sinistra.

APHOR. L.

Quae ex longo tempore consueta sunt, et si deteriora sunt, insuetius minus molestare solent. Oportet igitur ad insueta permutari.

Longo tempore consueta, sicut & Insueta debent esse aliqua quae sint homini usualia, quorum ea quae sunt raro usurpata, dicantur insueta: quae vero frequenter vsitata, vocentur longo tempore consueta. Sunt autem haec quaecumque

que ad humanam vitam necessario concurrunt, ut aer. Ille enim sub quo quis habitat, est ei consuetus, sicut alter ab eo distans, insuetus. Ita cibus, & potus, quorum qui frequenter assumitur dicitur consuetus; qui raro, aut nunquam, insuetus. Sic exercitium, & quies, aliud & alia, quia frequentata consueta vocantur; alterum vero, & altera, quia missa, insueta. Et hoc est etiam in omni, & quavis corporis euacuatione. quarum illa dicitur consueta, quæ alias, & pluries successit; illa insueta, quæ fere nunquam. Sic & somnus atque vigilia, alius alicui consuetus, quia crebro contigerit; alteri insuetus, quia raro. Demum & animæ operationes ita se habent. Ira etenim, & gaudium consueta quando frequentia; insueta, quando raro contingentia, prout & reliquæ animi passiones. *Deteriora* autem sunt idem, ac magis nocua, & offensiva. Nocua autem cum debeant referri, non sunt accipienda relata ei cui considerantur esse insueta. certum enim est, quod sic accepta, erunt ei molestia, ut de eis non possit dicere Hipp. quod minus molestare solent. Sunt ergo intelligenda deteriora, & nocua plurimis hominibus.

Duæ itaque conclusiones sunt in hoc Aph. vna theórica, quæ est: quod quæcumque sunt de ratione victus in homine, etsi essent plurimis hominibus offensiva, quando erunt alicui usitata, reddentur ei minus offensiva, quam ea, quæ sunt minus offensiva plurimis, quando erunt inusitata illi. Altera conclusio est: quod debet homo semper mutare, quæ sunt de ratione sui victus, ut inde assuescat omnibus, & nihil ei hac de causa in usu restet, quod molestiam facere possit.

Ratio primæ conclusionis est: nam quod sæpe succedit in nobis, facit habitum, id est qualitatem difficile mobilem: quæ propterea est quædam natura similis cum ea, unde processit, ut propterea, eiusdem repetitus usus; etiamsi non sit

cum specifica bonitate, respectu indiuidui, in quo est, redditum simile non molestat, cum molestia nascatur à diuerso, & contrario. Experimenta plura confirmant hanc conclusionem, sed inter ea illud propositum à Gal. puellæ, quæ sensim assuevit esui napeli sine læsione, cum tamen ipse sit humanæ naturæ deterior, & exitialis.

Ratio secundæ conclusionis est: ut contracta aliqua similitudine cum omnibus, & singulis iis, quæ necessario, aut fere necessario, vel facile nobis occurrere possunt, nõ molestemur, nec patiamur ab aliquo. Et aliam addit Celsus in primo de Re Medica cap. 1. ut scilicet habeamus, quo confugiamus tanquam ad remediũ tempore morbi. Vnde clarius apparet, consuetudinem esse ineundam, cum iis quæ sunt de ratione victus, non cum medicamentis. Quia ista fugere possumus, & ab eis nouitatem nostri volumus: priora vero sunt ineuitabilia, & conseruari per ea intendimus. Hinc concluditur, quod etiam fuit tactum in Aph. v. Primæ Sectionis, viuendi rationem angustam seu exquisitam esse fugiendam.

APHOR. LI.

Plurimum atque repenti euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum; quoniam omne nimium est nature inimicum: sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum quum ab altero ad alterum transitus fit.

Euacuare quod sit materiam è corpore ducere ex se patet, & alibi declaratum est. Sic & Replere quod sit materiam corpori adicere, similiter Calefacere, & Refrigerare, quod sit aliquod mutare secundum has qualitates, sicut A-

lio quouis modo corpus mouere sit alterare in aliqua alia qualitate primarum, aut secundarum, & mouere de parte corporis ad aliam, quod dicitur euocare & repellere. *Plurimum* autem intelligitur fere ad ultimum gradum in suis generibus. *Repente* demum dicitur, quod sine præmissio principio sequitur totum simul. *Paulatim* dicitur quod sequitur per gradus interposita quiete inter eos.

Sunt ergo conclusiones duæ, Prima est: quod omnis mutatio corporis desiderata sit alteratiua per gradus. Secunda est, quod facta confertim de primo ad penultimum potest finire in malum.

Ratio autem, utrique conclusioni communis est: quod inter similia, facilius est conuersio cum parum sit inibi contrarium tollendum, similia autem sunt, quæ paucioribus gradibus distant, unde secundus gradus minimum distat à primo, at penultimus maxime distat.

Dubitationem tamen habet conclusio. Nam quod est à corpore tollendum, ideo est tollendum, quia officit illi. Quo ergo serius, & magis læte tolletur pluri tempore permitetur officere. sed hoc est præter medicam intentionem, quæ est iuuandi. Responso autem est: quod unumquodq; tollendum, etsi officiat, in aliquo iuuat propter sui factum habitum, & propter habere aliquid bonum. Sic aqua in hydropico, dum calorem viuentis percepit, ipsumque in corpus reflectit, isto titulo iuuat. unde tota simul non educitur, nisi cum morte. Et qualitatibus excessus, dum sunt tempore habituati, habent quid naturalis; cum habitus, seu consuetudo sit qualitas fixa ad modum naturæ, ut dictum est in præcedenti.

APHOR. LII.

Omnia secundum rationem facienti si non succedat secundum rationem, non est transeundum ad aliud, stante eo quod à principio visum est.

Facere secundum rationem, est quodcumque procedit ab homine, dum agat discursu. Sed facere, quod consideratur ab Hip. in his sermonibus non potest esse aliud, quam pro salute circa hominum corpus. Quod cum veniat ipsi medico aliquando conseruandum in sanitate, frequentius vero curandum ab ægritudine, ut pro ista remouenda, & illa conseruanda possit operari cum ratione, indiget cognitione sanitatis & ægritudinis, pro quibus debet agere, & remediorum, quibus debet uti in opere suo. operatio enim rationalis est scientifica, & propterea cum cognitione rei ex causa sua, aut ex effectu. Cognitio autem eius quid sit sanitas, & morbus, cum eæ sint dispositiones, seu qualitates corporis viuentis, supponit cognitionem eius, quid sit corpus viuens: sicut cognitio remediorum, cum sint operationes procedentes à medico in corpus, non potest haberi, nisi obseruata natura illius operationis, & instrumenti, quo illa perficitur. Operatio enim cum sit communis, determinatur à subiecto, in quod recipitur, & instrumento quo perficitur. Dignoscitur autem natura hæc, aut à priori ex cognitione causæ rerum, aut à posteriore ex cognitione effectus, id est per experientiam habitam in simili occasione. Succedere autem est, sequi effectus. Vnde succedere secundum rationem, est qualis illi operationi, in gratiam cuius est illa peracta, debet sequi.

Vocabulum autem illud *Aliud* cū importet diuersitatem, potest illam importare & specificam, ut sit mutatio scilicet de operatione euacuatiua ad implentem: de refrigerante ad calefacientem: & potest importare diuersitatē gradua- lem magis scilicet operationem illam præstantē. Quo sup-posito dicunt expositores Hip. intelligere de remediis aliis specie, non de aliis sub eadem specie indiuidualiter & gra- du differentibus.

Conclusio ergo est: quod medicus, dum operatur cū ra- tione, prout scilicet debet, supposita natura morbi, & re- medii, saltē à posteriore, si non inde proficiat, non debet propterea dimittere illas operationes, & transire ad alias scilicet præter rationem, quarum non sit notus successus, nec à priori, per rationem, nec à posteriori per experimen- tum. Ratio est: nam medicus non debet operari temere.

Dubitatur tamen: quia perseuerare in nō iuuantibus est contra medici finem, qui est iuuare. Tuncque experiri non esset medicum, cum tamen experiri faciat ad omnes artes, & ita ad medicinam præsertim, quia ex diuersitate subie- cti, quod ratione indiuidualitatis est semper diuersum, necessaria sunt experimenta.

Sunt qui respondeant, non esse transeundum, quia suc- cessus tempore explebitur. Sed responsio non satisfacit. Nam qui fecit omnia secundum rationem, etiam expectat tempus debitum successui.

APHOR. LIII.

Quicumque aluos humidus habent, si quidem iuuenes fuerint, me- lius degunt his, qui siccas habent. Ad senectam vero deterius degunt: nam senescentibus magna ex parte exsiccantur.

Non repetit hoc loco Hipp. Aph. xx. ut male censens Gal. cum, reliquerit sine expositione, & sine ratione. Sed supposita commutatione alui, de lubrica in stypticam, aut de styptica in lubricam, quæ sequitur à iuuentute ad senectutem obseruata in illo Aph. Monet modo eam quæ conueniat magis, aut minus ad vitæ integritatem. Sic enim ego per, *Melius degunt*, intelligo melius, & integrius, hoc est, cum maiore sanitate degunt, id est viuunt, sicut in contrarium per *Deterius*, accipio cum minore sanitate.

Sunt ergo duæ conclusiones in isto Aph., & unica unius ratio, quæ refert tamen & rationem alterius.

Prima conclusio est: quod qui lubrici aluo extabunt, si quidem iuuenes erunt, id est habebunt hanc alui lubricitatem in iuuentute, longius & sanius viuent, quam qui siccam eandem aluum in proposita iuuentute obtinebunt.

Secunda conclusio est: quod qui lubrici extabunt in senectute, cum minore sanitate viuent. Dū enim Hip. subiungit, *Ad senectam vero deterius degunt* demonstrat se accipere eos qui fuere assumpti in consideratione à principio. Hi autem fuerunt quicumq; lubrici sunt, & aluo s humiditas habent. Quorum postea, dum subiunxit, *Si quidem fuerunt iuuenes*, excipit istos, qui sunt tales in iuuentute: unde relinquebantur alii, qui sunt in ætate opposita scilicet in senectute. Hos ergo accipit postea considerandos, dū subiungit ad senectutem vero deterius degunt. Ratio autem imanifesta est de solis iis, quos fluidos existentes, aut factos in senectute, dixit deterius viuere. Et est, quia senes magna ex parte, hoc est secundum naturam (nam quod est magna ex parte, est etiam secundum naturam) styptici fiunt, unde fluidos esse, cum sit iis plerisque præter naturam, erit ipsis & ad vitæ longitudinem, & ad sanitatem nocuum.

Ex qua ratione habetur etiam ratio, qua melius viuunt

iuuenes fluidi. Quia sicut senes natura sunt styptici, ita iuuenes natura sunt fluidi. unde qui iuuenes, habent aluum, magis ex naturæ debito, debent etiam sanius viuere. Quod modo aluus secundum naturam fit fluida in iuuentute, & styptica in senectute, non modo innuit Hippoc. in hoc Aphor. & dicit experientia. nam pueri & infantes sunt maxime fluidi, senes vero contra. Sed & docet ratio. Illi enim debent esse magis lubrici, qui sunt humidioris temperamenti, quique gaudent magis esculentis humidis, & egent iis pluribus. Nam ubi plura assumuntur, ibi plura sunt ex aluo excernenda: & ubi illa sunt humida, debent exire fluida. Sed isti sunt, qui crescunt, ut notatum est in Aph. xvi. & xv. Primæ Sect. In contrariū senes sunt ficci, minus comedunt, & solidioribus indulgent.

Dubitatur autem, cur dixerit nunc, senes fieri plerumque stypticos, cum in Aph. xx. dixerit absolute, iuuenes fluidos fieri stypticos.

Sed resolutio est: quod ibi dixit, non omnes iuuenes fieri stypticos, sed solos fluidos. Nam dixit iuuenes stypticos fieri fluidos. Nunc modo loquutus de hominibus uniuersis dicit, quod in senectute plerumque stypticantur. Pauci ergo in contrarium lubricabuntur. Et ratio est, quia stypticitas magis conuenit senio, & lubricitas iuuentuti, prout superius dictum est.

Cui meæ expositioni fauet amicus Celsus, in Primo de Re Medica cap. iii. qui ubi retulit Aph. xx. dicens: *Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerumque in senectute contrahitur; quibus vero in adolescentia fuit adstricta, plerumque in senectute soluitur, istum veluti subiungens dicit, melior est autem in iuvene fusior, in sene adstrictior.*

APHOR. LIII.

*Magnitudo corporis iuuenta quidem, nec indecens, nec illiberalis:
senectæ verò inutilis, & deterior paruitate.*

Licet Gal. nomine *Magnitudinis corporis*, solam longitudo-
dinem accipiat, & credat Hipp. intellexisse in Aph.
isto. Ego credo tamen eum voluisse corpus magnum secū-
dum trinam dimensionem. Non modo quia corpori con-
uenit longitudo, latitudo, & profunditas, in qua, quæcū-
que ea sit, potest magnificari: sed etiam, quoniam non so-
la longitudo eius decet, seu conuenit operibus humanis in
iuuentute, & commoda eisdem est, sed etiam conuenit,
& commoda est crassities, & latitudo. Nam operationes
siue nutritiæ, siue motiæ accipiantur, perfectius fiunt
tempore iuuentutis, à corpore non modo longiore, verum
etiam crassiore. Ita concoctionem alimenti, non sola lon-
gitudō, sed magis crassities præstat, cum ea non modo im-
portet abundantiam caloris, unde processit, sed etiam fa-
ciat ad eius conseruationē in internis, ut dictum est in Aph.
xxxv. Sic & operi motiuo non sola longitudo proficit, sed
magis crassities: unde quadrata & non valde longa, sed sa-
tis crassa corpora, sunt robustiora. Et addo, quod nec so-
la longitudo est quæ inconuenit, & non accōmodatur se-
nio; quia inde gibbosum, & curuum reddatur corpus, ut an-
nuit Gal; verum etiam crassities, nam diminuto calore, cras-
sities officit coctioni, quia degenerat in cruditates cathar-
rales, & non valet diminutus calor multam corporis mate-
riam, siue illa sit capitis, & spinæ, siue ea etiam sit artuum,
erigere, & mouere.

Vnde conclusio est: quod sicut in iuuentute plus con-
uenit

Illustrissimis & Excellentiss.
PETRO SAGREDO
DIVI MARCI PROCURATORI,
HIERONYMO LANDO
EQUITI,
FRANC.^{co} MICHAELIO,
REI LITERARIÆ III VIRIS

Guidus Antonius Albanus.

Atuit domestica securitate hoc opus, Amplissimi Senatores, nec quamquam longo excussum labore, erat subiturum alieni pondera iudicij, ni studiosorum contententium legere, qua audierant, subita persuasione fluxisset. Istud igitur qualecumque sit, Vobis dono. Vestris enim augustis auspicijs natum, Vestris etiam edi debuit, ut famam non timeret. Quare inter alta pacis

Et belli negotia, quibus Vos pro Serenissima Republica
omnes vestras curas impenditis, breue aliquod spatium
studiis meis lubentes concedite, imitatione excellentium
Principum, qui Philosophia vel in ipsis castris inter mo-
menta rerum operam nauarunt. Sic namque mihi vide-
bor et precium meorum laborum, et testimonium pre-
sentis in vos obsequij composuisse. Valere diu.

FRANC. MICHAELIO

REI LITERARIE III VIRI

Guidus Antonius Albanicus

te hoc opus, amplissimi
securus, nec paruum
longo excessu labore
laborem alium parum
indij, in huiusmodi con-
tendentium legere, que an-
diant, sedia perfusione
flaxisset. Iudicium qua-
tecumque sit, Vobis dono.
Vobis enim angustis aspectu naturae, Vobis claris est
dante inter alia pacis

LECTO-

LECTORI

Lurimi commentati sunt Aphorismos Hippocratis, utpote totius artis Medicæ opus præstantissimum. Multi ante Galenum: & tamen ipse, quod sic videretur meliora moliturus, idem præstitit. Plures ab ipso, donec corruptis doctrinis compositiones facefferent in alienorum dictorum indices.

Mihi consilium est puris & congruis sensibus eosdem amplecti, unde nec veritatis via deturber, nec segniter aliena vestigia persequar. Si non meliora, saltem promitto parem diligentiam, studiaque sapientiæ in Aristotele consumpta, quem propria dogmata cum Hippocrate communicasse Lib. de Naturalibus Facultatibus Secundo vel ipse fatetur Galenus. Neque enim quod Is doctrinam potius Platonis retinuit, & in posteros usque in hanc diem propagavit, mihi interdictum puto, ex Stagiræ fontibus, unde Græci cæteris gentibus scientias intulerunt, noua vulgares; quæ prius lege, & postea benigne iudica. Ea erit methodus, ut primo equiuocatione verborum sublata conclusionem sensumque dictorum interprete Nicolao Leoniceño expromam: quæ dein argumentis confirmem, euerfis demum quæ in contrarium obiectari possent. More autem scholæ loquar, & ad facilitatem discentium, quæ potior intentio est, ob idq; styli, quæ incidat, impuritatem excusa. Hæ primæ partes erunt, quibus cæteras adiiciam, si de harum fama benè meritis in reliquum vitæ successero.

6
HIPPOCRATIS COI

APHORISMORVM

LIB. PRIMVS.

PHORISMI dicuntur sententiæ separatæ, nullum habentes essentiale commercium ad inuicem. Et bene. quia ad sui conclusionem non egent præcedente, nec subsequente, & eorum nomen est deductum à verbo Græco Ἀφορισμός, quod apud eos idem significat, ac Latinis *Separo*: ut cum ratione Auerroes cum cæteris Arabibus, quos Primi posteriorum secuti sunt, appellauerit istud opus Sermonum separatorum: quam sermonis separationem etiam Gal. & Philotheus proposuerunt in suis huius doctrine definitionibus, licet breuitatem sermonis, quæ hanc de necessitate consequitur, dum excludit verba connectentia, videantur magis profecuti. Hinc habeatur ratio, cur expositio mea non laboret in connexionem. Eorum Auctor dicitur Hippocrates Cœus, ab insula Cœo in mari Icaro sita, cuius genealogia nihil operis, aut medicinæ exponit. Obiici bene potest: quod non dicat titulus, de qua re sint istæ sententiæ, cum esset magis necessarium scitu istud, quam quod essent separatæ. Sed forsitan hoc secutum est, quia titulus non fuerit Auctoris, sed à posteris appositus, postquam factum erat adeo celebre nomen Hip. & horum Aphorismorum, ut pro noto haberetur illum esse Medicum, & istos de re medica.

uenit & accōmodatur operibus animę corpus maius, inter corpora. Ita in senectute magis conuenit, & commodius est operationibus, quod erit mediocritate minus.

Ratio autem patet: quia corpus debet dimetiri cum anima, ita ut illa maiore existente, sit & ipsum maius, & ea diminuta diminuatur & ipsum, loquendo de anima nutritiua, & motiua, quæ organo utitur in opere suo, non de intellectiua, quæ organum non habet, & propterea non magnificari, aut diminui, nec improprie, prout improprie, dicitur de brutali & plantali.

Et accedunt ad hoc quod dicitur in corpore magis inter
itaque in se magis conuenit & conueniens
dicitur quod est in se conueniens
ratio autem dicitur: quia corpus debet dimittere
itaque illa maiore ex parte, sit & ipsa magis & ea
itaque dicitur & ipsa, sed quod de anima
& motus, quia organum in ore suo, non de in-
scia, quia organum non habet, & proprietatem non
habet, nec dicitur nec in se, prout in se, &
de partibus & plantis.

